

ความอับจนของลัทธิเหมาหรือความอับจนของลัทธิมาร์กซ์ :

บทวิเคราะห์โดยสังเขปของการปฏิวัติจีน ลัทธิเหมาและเศรษฐกิจจีน

หลังการปฏิวัติจนถึงปัจจุบัน *

สุวินัย ภรณวลัย

คำนำ

เป้าหมายของบทความนี้ก็คือ การเสนอแนววิเคราะห์เกี่ยวกับการปฏิวัติจีน ลัทธิเหมาและพัฒนาการของเศรษฐกิจจีนหลังการปฏิวัติจนถึงปัจจุบันโดยสังเขป อันเป็นความพยายามอันหนึ่งของผู้เขียนในการทดลองเสนอการอธิบายถึง “ปัญหาจีนในปัจจุบัน” โดยใช้วิธีการวิเคราะห์แบบวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ ซึ่ง หลักทฤษฎีที่ผู้เขียนใช้ในการวิเคราะห์นั้นมีอยู่ในหนังสือของผู้เขียนเรื่อง *บททดลองเสนอว่าด้วยทฤษฎีสังคมนิยมในแง่มุมของวัตถุนิยมประวัติศาสตร์* จึงถือได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็น การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีสังคมนิยมของผู้เขียนมาวิเคราะห์ปัญหาความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เขียนจะประสบความสำเร็จทำให้ผู้อ่านยอมรับหรือไม่ การตัดสินใจสุดท้ายก็ย่อมขึ้นแก่ตัวผู้อ่านเอง

อนึ่ง บทความนี้ยังห่างไกลเหลือเกินจากความสมบูรณ์สำหรับ “การค้นคว้าเกี่ยวกับจีน” แต่ถ้ามบทความนี้สามารถปลุกเร้าให้คนไทยหันมามองสภาพความเป็นจริงในประวัติศาสตร์อย่างวิพากษ์ และเป็นตัวของตัวเองได้แม้แต่เพียงน้อยนิดแล้ว ผู้เขียนจะหวังอะไรมากกว่านี้ได้อีกหรือ ?

สุดท้ายนี้ผู้เขียนหวังว่าบทความนี้จะช่วยเปิดประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการค้นคว้าเรื่องจีนในเมืองไทยไม่มากนักน้อย และถ้าเป็นเช่นนั้น ผู้เขียนก็พร้อมจะรับคำวิจารณ์และการโต้แย้งทุกเมื่อ.

* บทความเขียนเสร็จเมื่อ 6 สิงหาคม 2524

1. บทวิเคราะห์การปฏิวัติจีนและลัทธิเหมา ในแง่มุมมองของวัตถุนิยมประวัติศาสตร์

1.1 โครงสร้างพิเศษของการปฏิวัติจีน

จุดเริ่มต้นของสังคมนิยมจีนภายหลังการปฏิวัติก็คือชัยชนะของการปฏิวัติจีนครั้งที่สาม (ปี 1949) ซึ่งชัยชนะของการปฏิวัติจีนครั้งที่สามนี้ เป็นเหตุการณ์ที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์โลกเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่ามันไม่เพียงแต่เปิดโอกาสให้ศูนย์กลางทางชนชั้นของโลกหันเหเข้าสู่ฝ่ายการปฏิวัติสังคมนิยม กล่าวคือช่วยให้ “ประเทศสังคมนิยม” สหภาพโซเวียตหลุดพ้นจากสภาพที่ถูกโคกเคี้ยวเท่านั้น หากแต่มันยังเป็นชัยชนะครั้งแรกของผู้คนที่อยู่ชั้นล่างสุดของสังคมนิยม (ชาวนาจนส่วนรอบข้าง) ที่ถูกข่มขู่มานานนับศตวรรษอีกด้วย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ว่าการปฏิวัติจีนครั้งที่สามนี้ กลับไม่มีความกระฉ่งแจ้งในทางทฤษฎีอย่างเพียงพอ เพราะว่าในการปฏิวัติจีนนี้ มีบางสิ่งที่บรรดามโนทัศน์ (concept) ของลัทธิมาร์กซ์ที่ผ่านมาไม่สามารถอธิบายหรือคาดการณ์ได้ดำรงอยู่¹ แต่ถึง

จะเป็นเช่นนั้น ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็พยายามอธิบายการปฏิวัติจีนในกรอบของลัทธิมาร์กซ์-เลนิน ดังเช่นเหมาเจ๋อตงได้กล่าวในที่ประชุมเต็มคณะของคณะกรรมการพรรคสมัยที่ ๖ ชุดที่ ๖ ในบทความเรื่อง “ฐานะของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในสงครามประชาชน” เมื่อเดือนตุลาคม 1938 ก่อนหนึ่งมีใจความว่า “สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เป็นชาวลัทธิมาร์กซ์ที่ถือสาถนนิยม แต่ลัทธิมาร์กซ์จะปรากฏเป็นจริงได้ก็ต่อเมื่อประสานกับลักษณะพิเศษอันเป็นรูปธรรมของประเทศเรา และผ่านรูปแบบประชานิยมที่แน่นอนหนึ่ง ๆ เท่านั้นพลังที่ยิ่งใหญ่ของลัทธิมาร์กซ์-เลนินอยู่ที่ลัทธินี้ประสานกับการปฏิบัติทางการปฏิวัติที่เป็นรูปธรรมของแต่ละประเทศ กล่าวสำหรับพรรคคอมมิวนิสต์จีนแล้ว ก็คือต้องเรียนรู้การนำเอาทฤษฎีลัทธิมาร์กซ์-เลนินมาใช้กับสภาพแวดล้อมอันเป็นรูปธรรมของประเทศจีน สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนจีนที่ยิ่งใหญ่และมี

¹ ถ้าแถมจะเรียกการปฏิวัติรัสเซียว่าเป็นการปฏิวัติที่ค้านกับ *Das Kapital* ของมาร์กซ์ เราก็อาจเรียกได้ว่าการปฏิวัติจีนเป็นการปฏิวัติที่ค้านกับลัทธิมาร์กซ์ แม้การปฏิวัติรัสเซียจะเป็นการปฏิวัติที่ค้านกับ *Das Kapital* แต่มันก็ยังสอดคล้องกับ *Das Kapital* ภายในกรอบของลัทธิมาร์กซ์ที่ชนชั้นกรรมาชีพเป็นผู้นำในการปฏิวัติ และเลนินและทริอตสกีก็สามารถอธิบายได้ว่า ลักษณะพิเศษของสังคมนิยมรัสเซียเป็นเช่นไรจึงทำให้เกิดการปฏิวัติจีนมาได้ แต่ในกรณีของการปฏิวัติจีนไม่เป็นเช่นนั้น ทั้ง ๆ ที่มันมีลักษณะพิเศษซึ่งลัทธิมาร์กซ์ที่ผ่านมาไม่เคยคิดมาก่อน แต่มันกลับถูกอธิบายโดยผู้นำการปฏิวัติจีนในรูปของลัทธิมาร์กซ์ หรือนัยหนึ่ง “การประสานหลักสังคมนิยมทั่วไปของลัทธิมาร์กซ์ให้เข้ากับลักษณะเฉพาะของสังคมนิยม – เป็นลัทธิมาร์กซ์ของสังคมนิยมหรือความคิดเหมาเจ๋อตง” กล่าวคือ สำหรับชาวลัทธิมาร์กซ์ การปฏิวัติจีนได้เสนอปัญหาว่า “จากจุดมองทางทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ เหตุการณ์ทั้งหมดนี้มีปัญหาอยู่ว่า ทำไมพรรค ๆ หนึ่งซึ่งมีรากฐานอยู่กับชาวนาเป็นเวลายาวนาน และเคลื่อนไหวมาตลอดโดยไม่มีชนชั้นกรรมาชีพอุตสาหกรรมอยู่เบื้องหลัง จึงสามารถก้าวเกินกรอบหรือขอบเขตของการปฏิวัติชาวนาแบบธรรมดาที่ ไปสู่การเริ่มต้นปฏิวัติสังคมนิยมได้” (Issac Deutscher, “Maoism : Its Origins and Outlook,” in *Ironies of History*, ฉบับแปลภาษาไทยนี้)

ความสัมพันธ์กับประชาชาตินี้ถูกเลือกกับเงื่อนไข ถ้าพูดเรื่องลัทธิมาร์กซ์โดยแยกออกจากลักษณะพิเศษของประเทศจีนแล้ว ลัทธิมาร์กซ์นี้ก็จะเป็นเพียงสิ่งที่ป็นนามธรรมและว่างเปล่า เพราะฉะนั้น การทำให้ลัทธิมาร์กซ์เป็นรูปธรรมขึ้นในประเทศจีน การทำให้ลัทธิมาร์กซ์มีลักษณะพิเศษของประเทศจีนที่ฝังในการแสดงออกแต่ละครั้ง... จึงได้กลายเป็นปัญหาที่ทั่วทั้งพรรคจะต้องเข้าใจ และแก้ไขโดยเร็ว การประพันธ์แบบแปล ส่วนชนิตเทศจะต้องเลิกเสีย ถ้าพูดที่ไรสารและป็นนามธรรมจะต้องพูดให้น้อยหน่อย ลัทธิคัมภีร์จะต้องหยุดพัก และเอาท่วงทำนองแบบจีน ๆ และท่วงที่แบบจีน ๆ ที่ลึกซึ้งมีชีวิตชีวา ซึ่งประชาชนคนสามัญของจีนนิยมชมชอบมาแทนที่”²

ปัญหาเนื้อหาก็เป็นจริงของการปฏิบัติ กับรูปแบบทางทฤษฎีที่แสดงออก ซึ่งไม่สอดคล้องกันในกรณีของการปฏิบัติครั้งที่สามของจีนนี้ มีความสำคัญมากทีเดียว เพราะสิ่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นกุญแจไขความลับที่นำเราไปสู่การค้นพบลักษณะพิเศษของความคิดเหมาเจ๋อตงเท่านั้น หากยังมี ความหมายในทางปฏิบัติอีกสองประการคือ

ก. เนื่องจากการปฏิบัติครั้งที่สามของจีน มิได้สิ้นสุดในตัวของมันเอง แต่มันเป็นจุดเริ่มต้นต่อเนื่องโดยตรงไปสู่การสร้างสรรค์สังคมนิยมในจีน เพราะฉะนั้นความไม่กระฉ่างชัดในทางทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะพิเศษของจีน จึงมีผลต่อการสร้าง สรรค์สังคมนิยมในจีนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

² สรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตง, เล่ม 2 (ตอนต้น) (ปักกิ่ง : สำนักพิมพ์ภาษาต่างประเทศปักกิ่ง, 1968),

ข. เนื่องจากการปฏิบัติจีนโดยเนื้อหาของมันมิใช่แค่การปฏิบัติของจีนเท่านั้น แต่เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติโลก อันเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของการเปลี่ยนถ่ายจากทุนนิยมไปสู่สังคมนิยมในระดับโลก เพราะฉะนั้นผลกระทบอันเนื่องมาจากการยึดกุมทางทฤษฎี การสรุปความ จักเจเนของการปฏิบัติจีนให้มีลักษณะทั่วไปที่ดำเนินไปอย่างผิดเพี้ยนนั้น จึงมีต่อขบวนการปฏิบัติในประเทศที่ยึดมั่นอย่างหนักแน่นไม่ได้ การชี้ให้เห็นถึงโครงสร้างพิเศษของการปฏิบัติจีน และแสดงออกถึงเนื้อหาของมันอย่างถูกต้องทางทฤษฎี จึงเป็นงานสำคัญเร่งด่วน เพื่อขจัดผลในกำลอบที่ก่อให้เกิดขึ้นมาแล้วนี้

ปัญหาเกี่ยวกับลักษณะพิเศษของการปฏิบัติครั้งที่สามของจีนเริ่มต้นจากการพ่ายแพ้ของการปฏิบัติครั้งที่สองของจีนในช่วงระหว่างปี 1925 - 1927 เพราะลัทธิเหมาเจ๋อตงเริ่มปรากฏตัวจากผลโดยตรงของการพ่ายแพ้ของการปฏิบัติครั้งที่สองนี้เอง³ ก่อนหน้านั้นแนวมองเกี่ยวกับการปฏิบัติของพรรคจีนก็ยังเป็นตามแบบของลัทธิบอลเชวิคอยู่ นั่นคือเป็นไปตามหลักการของลัทธิมาร์กซ์ที่เห็นว่า มีแต่ชนชั้นกรรมาชีพอุตสาหกรรมเท่านั้นที่จะสามารถโค่นล้มทุนนิยมและสร้างสรรค์สังคมนิยมขึ้นมาได้ ซึ่งแนวทางการปฏิบัติแบบบอลเชวิคนี้ มิใช่ “ไม่สอดคล้อง...กับความเป็นจริง” ดังที่นักประวัติศาสตร์ของจีนส่วนใหญ่พยายามจะอธิบายเช่นนั้น โดยอ้างว่าชนชั้นกรรมาชีพของจีนมี

³ Issac Deutscher, “Maoism : Its Origins and Outlook,” in *Ironies of History*, ฉบับแปลภาษาญี่ปุ่น หน้า 122.

จำนวนน้อยนิด เพราะนั้นไม่ใช่เหตุผลแท้จริง (ในกรณีของรัสเซีย ชนชั้นกรรมาชีพก็ไม่ใช่มากเมื่อเทียบกับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นชาวนา) เพราะในช่วงระหว่างปี 1925-1927 ถึงแม้ชนชั้นกรรมาชีพจีนจะมีจำนวนน้อย แต่ก็ได้สร้างพลังทางการเมืองอันมหาศาลของคนออกมา อย่างเดียวกับที่ชนชั้นกรรมาชีพของรัสเซีย ได้สร้างพลังเช่นนี้ออกมาในปี 1905 แต่เนื่องจากจุดอ่อนของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ไม่มีประเพณีของลัทธิมาร์กซ์มาแต่ดั้งเดิม ต้องพึ่งพิงความคิดทฤษฎีและการชี้แนะจากมอสโคว์ ทำให้พรรคจำต้องเข้าไปแบกรับหน้าที่ในฐานะฝ่ายนำการปฏิวัติของมวลชนเรือ่นล้านอันเกิดจากสภาพวิสัยของการเคลื่อนไหวต่อสู้ของมวลชนกำลังอยู่ในกระแสสูง ทั้งที่ตัวเองยังเพิ่งมีสภาพเป็นกลุ่มโชนขนาดเล็ก ๆ ประกอบกับการชี้แนะที่ผิดพลาดของคอมมิวนิสต์ในภายหลังได้เกิดการของสตาลิน จึงนำมาสู่ความพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สองของจีนในที่สุด⁴ ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาหลังการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติในครั้งที่สองของจีนก็คือ *ขบวนการกรรมาชีพจีนถูกทำลายอย่างเกือบสิ้นซาก* สิ่งนี้นำไปสู่ปัญหาการปฏิวัติครั้งที่สามของจีนในแง่ที่ว่า แม้ชนชั้นกรรมาชีพอุตสาหกรรมจะไม่ดำรง

อยู่ (ในฐานะเป็น พลังของชนชั้น) แต่จะมีชนชั้นอื่นอีกหรือไม่นอกเหนือไปจากชนชั้นกรรมาชีพอุตสาหกรรม ที่จะเข้ามาแบกรับภาระกิจทางประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติกรรมาชีพ ภายใต้สภาวะเช่นนี้ ลัทธิเหมาได้ปรากฏตัวขึ้น และได้เสนอแนวทางอันหนึ่งในการแก้ปัญหาข้างต้นนี้ คำตอบของเหมาเจ๋อตุงก็คือ “ชาวนา” นั่นเอง เหมาเองเข้าใจโดยสัญชาตญาณถึงพลังปฏิวัติของมวลชนชาวนามากยิ่งแก่ก่อนการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สองแล้ว ทั้งจะเห็นจากข้อเขียนของเหมาเรื่อง “การวิเคราะห์ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมจีน” (มีนาคม 1926) กับ “รายงานสำรวจการเคลื่อนไหวชาวนาในมณฑลเหอหนาน” (มีนาคม 1927)⁵ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม เมื่อเหมาเจ๋อตุงเลือกหนทางใหม่ของการปฏิวัติ โดยหันไปสร้างฐานที่มั่นในชนบทเพื่อกำเนินสงครามกองโจรนั้น เขาก็ยังแสดงความคิดทางทฤษฎีภายใต้ภาษาและแนวคิดทางทฤษฎีของคอมมิวนิสต์ (และลัทธิสตาลิน)⁶ อยู่นั่นเอง ในบทความของเหมาเรื่อง “เหตุใดอำนาจรัฐแดงของจีนจึงดำรงอยู่ได้” (9 ตุลาคม 1928) อันเป็นบทความแรกที่เหมาชี้หนทางอัน

⁴ เกี่ยวกับเหตุการณ์การโต้แย้งภายในคอมมิวนิสต์และพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตในเรื่องการปฏิวัติจีนที่มีผลกำหนดชะตากรรมของการปฏิวัติครั้งที่สองของจีนนี้ โปรดอ่าน **Issac Deutscher, The Prophet Unarmed.** ฉบับภาษาไทยเป็น หน้า ๓๑๖-๓๓๘.

⁵ *สรรพนิต์เหมาเจ๋อตุง*, เล่ม 1 (ตอนต้น)

⁶ ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของลัทธิเหมาก็คือ พยายามรักษารูปแบบภายนอกไม่หักหาญกับลัทธิสตาลิน โดยตรงแม้แต่ครั้งเดียว แม้ว่าเนื้อหาที่เป็นจริงจะแตกต่างออกไปจากสตาลินอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้เหมาเองก็อาจจะตำหนิได้ว่า การปะทะเสียดูหนกับลัทธิสตาลินจะส่งผลต่อชะตากรรมของเขาเช่นไร ดู **Issac Deutscher, “Maoism : Its Origins and Outlook,”** ฉบับภาษาไทยเป็น, น. 130

ใหม่ในการปฏิวัติ เหมามาเริ่มต้นจากการอธิบาย เหตุผลเงื่อนไขห้าประการที่ทำให้ “ การที่ในประเทศหนึ่งมีเขตอำนาจรัฐแคบเขคเล็ก ๆ เขตหนึ่งหรือหลาย ๆ เขตดำรงอยู่เป็นเวลายาวนานในท่ามกลางวงล้อมของอำนาจรัฐชาวต่างชาติ ” เป็นไปได้ คือ

ประการที่ 1 ความไม่เป็นเอกภาพทางเศรษฐกิจภายในประเทศ อันเป็นผลมาจากสภาพกึ่งเมืองขึ้นของจีน และการต่อสู้ระหว่างประเทศจักรวรรดินิยม ซึ่งสำคัญออกในรูปของสงครามระหว่างอำนาจรัฐชาวกึ่งตนเอง

ประการที่ 2 ผลพวงที่การปฏิวัติครั้งที่สองของจีนหลงเหลือให้แก่กรรมกรชาวนา

ประการที่ 3 การดำรงอยู่ของสถานการณ์ที่ปฏิวัติทั่วประเทศ

ประการที่ 4 การดำรงอยู่ของกองทัพแดงประจำการที่มีกำลังมากพอสมควร และ

ประการที่ 5 องค์การจัดตั้งของพรรคคอมมิวนิสต์และนโยบายที่ไม่ผิดพลาด

เหมามอบอกว่า เงื่อนไขประการที่สามเป็นข้อกำหนดพื้นฐานของเงื่อนไขอื่นที่เหลือ กล่าวคือ

ประการที่สาม การที่อำนาจรัฐมวลชนในท้องถิ่นเล็ก ๆ จะดำรงอยู่เป็นเวลายาวนานได้หรือไม่นั้น กำหนดโดยเงื่อนไขที่ว่าสถานการณ์ปฏิวัติทั่วประเทศจะคลี่คลายไปข้างหน้าหรือไม่ ถ้าสถานการณ์ปฏิวัติทั่วประเทศคลี่คลายไปข้างหน้า การดำรงอยู่เป็นเวลายาวนานของเขตแดงเขคเล็ก ๆ ก็ไม่เพียงแต่จะไม่เป็นที่สงสัยเท่านั้น หากยังแน่นอนเหลือเกินว่า จะเป็นกำลังหนึ่งในหลาย ๆ กำลังที่จะไปชิงเอา อำนาจรัฐทั่วประเทศมาอีกด้วย

ถ้าหากสถานการณ์ปฏิวัติทั่วประเทศมิใช่คลี่คลายไปข้างหน้าต่อไป หากหยุดชะงักอยู่เป็นเวลาอันช้านานแล้ว การดำรงอยู่เป็นเวลายาวนานของเขตแดงเล็ก ๆ ก็จะเป็นไปไม่ได้ ในปัจจุบันสถานการณ์ปฏิวัติของจีนเป็นสถานการณ์ที่คลี่คลายไปข้างหน้าต่อไป ตามการแตกแยกและการทำสงครามต่อไปในหมู่ชนชั้นนายทุนชนชั้นเจ้านิน และผู้เลวร้ายในประเทศ และในหมู่ชนชั้นนายทุนสากล ด้วยเหตุนี้ไม่เพียงแต่การดำรงอยู่เป็นเวลายาวนานของเขตแดงเขคเล็ก ๆ จะไม่เป็นที่สงสัยเท่านั้น หากเขตแดงเหล่านี้ยังจะขยายตัวต่อไปและนับวันแต่จะก่อให้เกิดอำนาจรัฐทั่วประเทศอีกด้วย⁷

แต่ความเป็นจริงในขณะนั้น (ภายหลังการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สาม) ก็คือว่า ในจีนไม่มีสถานการณ์ที่ปฏิวัติดำรงอยู่ การที่อำนาจรัฐแดงสามารถได้อำนาจรัฐทั่วประเทศ (ในปี 1949) นั้น ไม่ใช่เพราะสถานการณ์ปฏิวัติคลี่คลาย แต่เป็นเพราะ “ สถานการณ์ปฏิวัติอยู่ในสภาพชะงักงันเป็นเวลาอันช้านาน ” ต่างหาก จนทำให้อำนาจรัฐแดงกลายเป็น กำลังเพียงอันเดียว มิใช่ “ กำลังหนึ่งในหลาย ๆ กำลัง ” ในการไปได้อำนาจรัฐ ความจริงเรื่องนี้เหมเองก็รู้ดี แต่การที่เหมาคือเขียนเช่นข้างต้นนี้ก็เพราะบทความนี้เป็นบทความทางการเมืองที่จะต้องพูดว่า “ โดยคำชี้แนะของคอมมิวนิสต์ (สากลคอมมิวนิสต์) และศูนย์กลางพรรค การเคลื่อนไหวที่เป็นจริงของการปฏิวัติกันนับวันแต่จะคลี่คลายขยายตัวออกไปทุกที ” (หน้า 99 - 100) ดังที่ในบทความของเหมารื่อง “ การต่อสู้ที่เขาจึงกังวล ” (25 พฤศจิกายน 1928) กลับกล่าวว่า

⁷ สรรนิพนธ์เหมารุ่งเรือง เล่ม 1 (ตอนต้น), อ้างแล้ว, หน้า 103-104.

หนึ่งปีมานี้ เราได้ทำศึกไปคนทั่วต่าง ๆ ตระหนักถึง การลดค่าลงของกระแสปฏิวัติทั่วประเทศ ดังนั้นจึงมีอำนาจรัฐแดงในเขตเล็ก ๆ จำนวนน้อย อีกด้านหนึ่งประชาชนทั้งประเทศยังไม่มีสิทธิประชาธิปไตย กรรมกร ชาวนา กระทั่งพวกประชาธิปไตยกรรมกรทุกด้านแต่ไม่มีสิทธิในการพูด การเขียน และการชุมนุมทั้งสัน การเข้าพรรคคอมมิวนิสต์เป็นการประกอบอาชญากรรมอันมหันต์ กองทัพแดงไปถึงที่ไหน มวลชนมีแต่ความเขินขามินเฉย ต่อเมื่อทำการโฆษณาแล้วจึงค่อย ๆ มีการไหวตัวขึ้น การที่จะให้ทั่วประเทศหันเข้าสู่การปฏิวัติที่มีกระแสสูงได้นั้น หนทางที่จำเป็นสองด้านคือ การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในด้านการเมืองและในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งรวมชนชั้นนายทุนน้อยในเมืองเข้าไปด้วย”⁸

ข้อเสนอวิเคราะห์ของเหมาในบทความนี้แตกต่างไปจากที่เหมาเขียนไว้ในบทความ “เหตุไฉนอำนาจรัฐแดงของจีนจึงดำรงอยู่ได้?” มากทีเดียว และก็เหมือนจะสอดคล้องกับทัศนะข้อเสนอของทริออตส์ก้อคอมมิวนเทอร์นในช่วงนั้น ที่ยอมรับการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติ (ครั้งที่สอง) อย่างคงไปคงมา และเรียกร้องให้กระเตรียมการเพื่อรับกระแสสูงของการปฏิวัติที่จะเกิดขึ้นใหม่ในอนาคตโดยผ่านการต่อสู้เพื่อสิทธิประชาธิปไตย⁹

แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ ลัทธิเหมาหรือความกึกเหมาเจ๋อจุงที่ชี้ความกึกการปฏิวัติครั้งที่สามของจีน แม้จะได้พยายามตอบปัญหาที่การปฏิวัติจีนเสนอมา อันได้แก่ ปัญหาประธาน (subject) ทางชนชั้นของการปฏิวัติครั้งใหม่ (ครั้งที่สาม, ภายหลังการพ่ายแพ้ว่านอกเหนือไปจากชน

ชั้นกรรมกรอุตสาหกรรม แต่ลัทธิเหมาเองก็ไม่สามารถตำแน่งออกทางทฤษฎีอย่างถูกต้องได้ ต้องหันไปพึ่งพิงกับคำพูดลม ๆ แล้ง ๆ ว่าเป็น “การนำ (hegemony) ของชนชั้นกรรมกร” ในลัทธิสตาลินหรือลัทธิมาร์กซ์ - เลนินซึ่งไม่มีตัวตน เพราะว่าการนำของชนชั้นกรรมกรไม่ใช่สิ่งเดียวกันกับการเ้าของพรรคของชนชั้นกรรมกร พรรคปฏิวัติหนึ่ง ๆ ไม่สามารถสร้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาได้ พรรคที่อยู่ภายใต้การนำของชนชั้นกรรมกรก็ไม่สามารถสร้างประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติกรรมกรขึ้นมาได้ ผู้สร้างประวัติศาสตร์ก็คือชนชั้นกรรมกรและมวลชนที่ไม่ใช่กรรมกร แต่มาเป็นพันธมิตรภายใต้การนำของพรรคกรรมกร กล่าวคือชนชั้นเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์ ไม่ใช่พรรค พรรคเป็นเพียงปัจจัยที่มีจิตสำนึกที่ขาดไม่ได้ของชนชั้นเท่านั้น ในกรณีของจีนภายหลังการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สอง พรรคที่นำการปฏิวัติครั้งที่สามแม้จะยังคงเป็นพรรคคอมมิวนิสต์จีนอยู่เหมือนเดิม แต่พื้นฐานทางชนชั้นของพรรคได้เปลี่ยนไป เนื่องจากชนชั้นกรรมกรพินในเมืองถูกทำลาย จึงทำให้พื้นฐานทางชนชั้นที่เป็นจริงของพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้เปลี่ยนไปจากชนชั้นกรรมกรไปเป็น ชาวนาจน ที่มีลัทธิเหมาเป็นเครื่องนำความกึก

ทั้งนี้เนื่องจากเป็นไปไม่ได้ที่จะมี พรรคกรรมกรพ่ายแพ้ดำรงอยู่ในที่ที่ไม่มีชนชั้นกรรมกร ทัศนะเกี่ยวกับพื้นฐานทางชนชั้นของพรรคนี้สำคัญมาก เพราะมิฉะนั้นแล้วจะเกิดปัญหาอย่างที่ว่า Issac Deutscher ประสบในการอธิบายกันคือและการ

⁸ สรรพนิพนธ์เหมาเจ๋อจุง, เล่ม 1 (ตอนต้น), อ้างแล้ว, หน้า 166-167.

⁹ ทริออตส์ก, “ว่าด้วยการปฏิวัติจีน”

พัฒนาของลัทธิเหมา ซึ่งอธิบายในแง่จากสภาพ การรื้อทางภววิสัยภายในประเทศและสากล สภาพ ภววิสัยภายในประเทศคือ การไม่มีชนชั้นกรรมมา ชีฟ สภาพภววิสัยทางสากลคือ *การรุกรานของ ญี่ปุ่น* และการสลายตัวของอุตสาหกรรมในภาค ชายฝั่งทะเล¹⁰ เพราะว่าสิ่งที่ Issac Deutscher วิเคราะห์นี้ แม้จะถูกตั้งและสำคัญ ทั้งการที่ Issac Deutscher กล่าวไว้ว่า วิกฤตการณ์ที่ เกิดจะทำให้ *ยุทธศาสตร์การปฏิวัติของลัทธิเหมา พังทลาย* ได้เกิดขึ้นในช่วงปี 1935 ซึ่งทำให้เหมา ต้องออก “เดินทัพทางไกล” (จนกำลังพลลดลง จากแสนเหลือเพียงสามหมื่นคน) คือ การปราบปรามอย่างหนักของรัฐบาลเจียงไคเช็ค กับการ ฟันตัวของชนชั้นกรรมมาชีฟในเมือง ก็เป็นสิ่งที่ถูก ตั้ง แต่สิ่งที่ช่วยลัทธิเหมาไว้จากความหายนะก็คือ *การรุกรานของญี่ปุ่นและการที่ญี่ปุ่นจัดการแยก สลายอุตสาหกรรมจีนในภาคชายฝั่งทะเล* อันหมายถึง การสลายตัวของชนชั้นกรรมมาชีฟ แต่ผู้เขียนเห็น ว่าคำอธิบายของ Issac Deutscher แค่นี้ ยังไม่ เพียงพอต่อการอธิบายพื้นฐานทางวัตถุของลัทธิ เหมา เพราะการที่ความคิดหนึ่ง ๆ (ในกรณีนี้คือ ความคิดเหมาเจ๋อตุง) ย่อมมีกฎและครรภภายใน ของมันเอง แต่การที่ความคิดนี้จะพัฒนาและก้าว กระโดดได้นั้นต้องมีไฉ่เพราะ “ไฉ่ช่วย” แต่เพียง อย่างเดียว แต่มันจะต้องมีพื้นฐานการดำรงอยู่ของ ชนชั้นหนึ่งสนับสนุน “ความคิด” (เหมาเจ๋อตุง) นั้นอยู่ด้วย ซึ่งพื้นฐานทางชนชั้นของ “ความคิด เหมาเจ๋อตุง” นั่นก็คือ “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” นั้นเอง

แต่อย่างที่ไต่กล่าวไปแล้วว่า แม้เหมาเจ๋อตุง จะทำการปฏิวัติโดยใช้พลังที่ปฏิวัติของชาวนาจน ก็ตาม แต่เหมาที่ไม่สามารถต้านแรงพลังนี้ได้อย่าง มีจิตสำนึกในทางทฤษฎีได้อย่างถูกต้อง กล่าวคือ แทนที่เหมาจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “โฉมหน้า ที่แท้จริง” ของ ชาวนา ที่เป็นพลังหลักในการ ปฏิวัติจีนครั้งที่สาม เหมากลับทำให้ปัญหาคลุม เกรือไปเสียภายใต้คำพูด “การปฏิวัติของจีนนำ โดยชนชั้นกรรมมาชีฟที่มีชาวนาเป็นพลังหลักในการ ปฏิวัติ” ผลก็คือพวกเหมาได้เพิกเฉยต่อบัญหา ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างชาวนากับชน ชั้นกรรมมาชีฟอุตสาหกรรม ซึ่งในที่สุดยังผลให้ พวกเหมา (หรือเหมาอิดส์) ไม่สามารถให้ความ กระจ่างและเสนอแนวทางที่ถูกตั้งเกี่ยวกับ “สังคม นิยม” ทั้งในขอบเขตประเทศเดียวและในขอบเขต สากลได้ ปัญหาจึงปรากฏออกมาในรูปที่ว่า ภาย หลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนยึดอำนาจรัฐได้ พรรคต้องทำหน้าที่สร้างชนชั้นกรรมมาชีฟอุตสาหกรรม ในเมืองค้ำมือของตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ ได้ อันเป็นผลของการสร้างพื้นฐานอุตสาหกรรม ตามแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 (ปี 1953-1957) ซึ่งหมายความว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนจะต้อง ถูกดึงเข้าไปอยู่ท่ามกลางความตึงเครียดที่เกิดขึ้นอัน เนื่องมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง ระหว่างชนชั้นกรรมมาชีฟอุตสาหกรรม (ที่พรรคสร้างขึ้น) กับชนชั้นชาวนาที่พรรคคอมมิวนิสต์จีนพึ่งมาโดยตลอด และจำต้องพึ่งต่อไปใน อนาคตข้างหน้าด้วย ไม่แต่เท่านั้น ในทางสากล พรรคจีนจะต้องเผชิญหน้ากับปัญหาในความเป็น

¹⁰ Issac Deutscher, "Maoism: Its Originals and Outlook," ฉบับภาษาญี่ปุ่น, น.128.

จริงที่ว่า ปัจจุบัน *ชนชั้นกรรมาชีพ* ในเมืองเป็นผู้แบกรับภาระส่วนใหญ่ของพลังการผลิตของโลกในปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศทุนนิยมที่พัฒนาแล้ว และแนวโน้มเหล่านี้กำลังเกิดขึ้นในประเทศทุนนิยมล่าช้าในโลกที่สามด้วย ความแตกแยกทางความคิดในขบวนการสังคมนิยมระหว่างพรรคจีนกับพรรคอื่นๆ ในแนวทางสังคมนิยมต่างก็สะท้อนพื้นฐานทางความคิด (ทางชนชั้น) ที่แตกต่างกันนั้นออกมา การจะทำความเข้าใจบทบาทและอิทธิพลของ “ลัทธิเหมา” ที่มีต่อการสร้างสรรค์เศรษฐกิจจีน และต่อการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างเป็นวัตถุนิยมได้ จะต้องเริ่มค้นจากการเปิดเผยมรดกพื้นฐานทางชนชั้นของ “ลัทธิเหมา” เป็นสิ่งแรก

1.2 ชาวนาจีนกับลัทธิเหมา

สิ่งที่เราเสนอก็คือว่า ประธาน (subject)

ในการปฏิวัติครั้งที่สามของจีนไม่ใช่ชนชั้นกรรมาชีพ และไม่ใช่ “ชาวนา” ในคำจำกัดความของลัทธิมาร์กซ์¹¹ แต่เป็น *ชาวนาจนส่วนรอบข้าง* ซึ่งในการปฏิวัติครั้งที่สามของจีนนับเป็นครั้งแรกที่ “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” นี้ ได้กลายเป็นตัวเอกคนหนึ่งของประวัติศาสตร์โลก บทบาทของ “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” ต่อการปฏิวัติสมัยใหม่มิใช่เกิดขึ้นเฉพาะในจีนเท่านั้น ในกรณีของคิวบา อลัจเรีย เวียตนามเหนือ “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” นี้ก็ได้สร้างบทบาทที่ปฏิวัติของคนออกมาเช่นเดียวกัน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่า “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” นี้ มีโครงสร้างอย่างไร และมีบทบาทที่แตกต่างไปจาก “ชาวนา” ในคำจำกัดความของลัทธิมาร์กซ์อย่างไร กล่าวคือทำไม “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” จึงสามารถกลายเป็นพลังปฏิวัติที่ต่อต้านทุนนิยมได้? ก่อนอื่นเราจะตั้งคอบคำถามที่ว่า “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” คือใคร?

11 “ชาวนา” ตามคำจำกัดความของลัทธิมาร์กซ์มักเน้นที่ลักษณะ *นายทุนน้อยของชาวนา* นี้เป็นข้อสรุปของชาวลัทธิมาร์กซ์ต่อบทบาทของชาวนาต่อการปฏิวัติที่ผ่านมาในอดีต หรือตลกดัดจริตลักษณะของนายทุนน้อยของชาวนา โดยดึงเอาจากประสบการณ์ของการปฏิวัติรัสเซียในปี 1905 ว่า

กรรมกรเข้าหาปัญหาจากจุดยืนทางสังคม ในขณะที่จุดยืนของชาวนาเป็นแบบนายทุนน้อย ขณะทำการกรรพชาวมหากรรมกรที่สมมติขึ้นมาจากผู้คร่ำคร่าเป็นส่วนรวมของสังคม ชาวนากลับพยายามแยกทรัพย์สินของตน ขณะทำการกรรพชาวมหากรรมกรที่ปราศทางช่วง ส่วนหย่อนใจมาเป็นของส่วนรวม ชาวนาจะจัดการกับของที่แบ่งกันไม่ได้ โดยจะเสว่งและเอาไม่ในส่วนมาทำพื้น ขณะที่กรรมกรพยายามจะแก้ไขปัญหาในขอบเขตระดับทั่วประเทศและอย่างมีการวางแผน ชาวนาจะเข้าหาปัญหาทั้งหมดในระดับของท้องถิ่น และทำการปฏิวัติที่ปฏิบัติต่อการวางแผนแบบรวมศูนย์จากส่วนกลาง

แต่เป็นที่แน่นอนว่า ชาวนาสามารถยกระดับสูงขึ้นมาจนถึงจุดยืนของสังคมนิยมได้ ภายใต้ระบบของกรรมาชีพ มวลชนชาวนาจำนวนมากจะถูกอบรมใหม่ด้วยจิตใจของสังคมนิยม แต่การนี้จะกินเวลาหลายปี ไม่ใช่! หลายสิบปีทีเดียว ในช่วงแรกของการปฏิวัติ บ่อยครั้งมากที่สุดความขัดแย้งระหว่างปัจเจกชนนิยมแบบชาวนากับสังคมนิยมของกรรมาชีพจะปรากฏในรูปแบบที่แหลมคมมาก (สรรพนินท์ หรือตลกดัด, เล่ม 6)

“ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” ในที่นี้ คือ “ชาวนาจน” อันเป็นมวลชนส่วนใหญ่ของประเทศคือยพัฒนา โดยเฉพาะประเทศที่ตกอยู่ในสภาพอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคม ซึ่งในประเทศเหล่านี้มีแต่ชาวนาจนเท่านั้นที่ไม่มีอะไรจะสูญเสียจริง ๆ พวกเขาเป็นผู้ตกยาก ทิวไทยและถูกซูดริคเบื่องล่างที่สุด กรรมราษฎร์ในประเทศเหล่านี้เปรียบเทียบกับสัมพันธ์กับชาวนาจนแล้วก็ยังมีฐานะทางสังคมที่ต่ำกว่า เพราะว่ากรรมราษฎร์ในประเทศเหล่านี้แค่เดิมก็คือ “ชาวนาจน” ที่เห็นหลุดพ้นจากสภาพที่ลำบากยากแค้นในชนบทนั่นเอง ลักษณะพิเศษที่ปฏิวัติของ “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” นี้ถูกกำหนดทางสากลโดยการสถาปนาและพัฒนาการของระบบทุนนิยมโลก กล่าวคือ พัฒนาการของทุนนิยมของอาณาเขตหนึ่งในโลก (คือยุโรปตะวันตก) ได้รวมเอาโลกทั้งโลกให้กลายเป็นองค์ประกอบที่มีลักษณะอื่นหรือภาพอันหนึ่ง ในกระบวนการนี้ อาณาเขต

อื่นที่ไม่ใช่ยุโรป (เอเชีย ออฟริกา ลาตินอเมริกา) ได้ถูกดึงเข้าไปในระบบทุนนิยมโลกนี้ด้วย ผลก็คือประชาชนในโลกที่สามอย่าง จีน อินเดีย ฯลฯ ได้ถูกเปลี่ยนให้กลายเป็น “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” การเกิด “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้พร้อม ๆ กับการพัฒนาแบบสองขั้วของทุนนิยมโลกที่แตกออกเป็น “ทุนนิยมส่วนรอบข้าง” กับ “ทุนนิยมส่วนศูนย์กลาง”¹²

ประเทศจีนในช่วงก่อนปฏิวัติก็จัดได้ว่าสังกัดอยู่ใน “ส่วนรอบข้าง” นี้เช่นกัน สภาพของจีนในตอนนั้น (ปี ๑๙๓๕) เป็นประเทศรับสินค้าเข้ากับเป็นประเทศส่งวัตถุดิบออก (ดูตารางที่ ๑) กล่าวคือ จีนอยู่ในฐานะที่ซื้อผลผลิตก่อนเกิดจากการแบ่งงานทางสังคมชั้นสูงจาก “ส่วนศูนย์กลาง” และขายผลผลิตของการแบ่งงาน ทางสังคมชั้นต่ำของตนให้แก่ส่วนศูนย์กลาง สิ่งนี้หมายความว่าระดับการพัฒนาทางอุตสาหกรรมของจีนอยู่ในชั้น

ตารางที่ 1 : อัตราการเปรียบเทียบการส่งเข้าและส่งออกสินค้าของจีนในปี 1935

	สินค้าเข้า	สินค้าออก
สิ่งของพวกอาหาร	14.50%	22.05%
สิ่งของพวกวัตถุดิบ	22.03%	34.80%
สินค้ากึ่งสำเร็จรูป	12.77%	22.48%
สินค้าสำเร็จรูป	42.95%	16.30%
ของจิปาถะ	4.75%	4.37%

ที่มา : He Gan Zhi, โครงสร้างเศรษฐกิจของจีน (1939)

12 รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ โปรดอ่านจากหนังสือของผู้นเขียนเรื่อง บทคัดลอกเสนอว่าด้วยทฤษฎีสังคมนิยมใหม่แห่งมของวักตุนิยมประวัติศาสตร์ [กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาฯ, บทที่ 2 “สังคมนิยมกับองค์ประกอบสังคม-เศรษฐกิจ โดยเฉพาะหัวข้อ (จ)"]

ค่ามาก มีหน้าซ้ายภายในอุตสาหกรรมของจีน อัตราส่วนของทุนต่างชาติยังมีอยู่สูงมาก การครอบงำของ “ส่วนศูนย์กลาง” ที่กระทำต่อจีนจึงทำให้เศรษฐกิจของจีนกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีโครงสร้างของการผลิตซ้ำได้อย่างเป็นอิสระ แต่กลายเป็นสิ่งที่ถูกตั้งให้ต้องพึ่งพิงการผลิตซ้ำของ “ส่วนศูนย์กลาง” ผลก็คือเกิดระบบพึ่งพาสองอย่าง เกิดขึ้นในเศรษฐกิจจีน คือ “การผลิต ^{พึ่งพา} การค้าพาณิชย์ของนายทุนชาติ ^{พึ่งพา} การค้าพาณิชย์ของนายทุนนายหน้า ^{พึ่งพา} บริษัทพาณิชย์ต่างชาติ” กับ “การให้กู้เงินด้วยดอกเบี้ยราคาสูง รานค้าแลกเปลี่ยน (แบบเก่าของจีน) → กิจการแบบธนาคารแบบสมัยใหม่ → ธนาคารต่างชาติ”¹³ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เกิดการครอบงำโดยลำดับชั้น (Hierarchy) ในทางโครงสร้างของจีน โดยเฉพาะในด้านการเงินกับส่วนการค้า เพราะฉะนั้นฐานะของผู้ผลิตของจีนหรือชาวจีนก่อนการปฏิวัติ จึงถูกกำหนด โดยฐานะทางสากลที่เงินถูกวางในระบบทุนนิยมโลก หรืออยู่ในฐานะ “ส่วนรอบข้าง” ในขั้นก่อนระยะผ่าน จากสังคมก่อนทุนนิยมส่วนรอบข้าง

แต่ทว่าการที่เราจะอธิบายลักษณะของ “ชาวนาชนส่วนรอบข้าง” ของจีนจากแค่เงื่อนไขทางสากลเพียงเท่านั้น ย่อมไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้เข้าใจสภาพของชาวจีนอย่างลึกซึ้ง เราจะต้องทำ

ให้กระจ่างถึงเงื่อนไขภายในประเทศของจีน ซึ่งก็คือ เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์อันมีลักษณะพิเศษอันเป็นตัวกำหนด “ชาวนาชนส่วนรอบข้าง” ของจีนมาโดยตลอดด้วย กล่าวคือเงื่อนไขภายในประเทศของโครงสร้างของสังคมจีน ที่ทำให้ต้องยอมจำนนต่อการรุกรานของจักรพรรดินิยม

เงื่อนไขภายในของสังคมจีนที่เป็นตัวกำหนด “ชาวนาชนส่วนรอบข้าง” ของจีนและลัทธิเหมาที่ผู้เขียนเห็นว่าสำคัญคือ (ก) ระบบวิธีการผลิตแบบเอเชียของจีน (ข) ลักษณะพิเศษของการต่อสู้และความสัมพันธ์ทางชนชั้น ภายในสังคมจีน และ (ค) การจัดตั้งและประเพณีของการก่อกบฏของชาวจีน

ก. ระบบวิธีการผลิตแบบเอเชียของจีน ข้อแตกต่างระหว่าง “ชาวนาสวนศูนย์กลาง” กับ “ชาวนาสวนรอบข้าง” คือ “ชาวนาสวนศูนย์กลาง” มีลักษณะก่อนทุนนิยม หรือลักษณะหัวคัต (FEUDAL) ในขณะที่ “ชาวนาชนส่วนรอบข้าง” มีลักษณะหลังทุนนิยมและมีลักษณะก่อนหัวคัต สองลักษณะนี้สำหรับชาวนาชนส่วนรอบข้างแล้วไม่ขัดแย้งกัน ถ้าหากเราพิจารณาจากจุดมองแบบเชิงซ้อน¹⁴ กล่าวคือสังคมจีนในช่วงนี้ไม่มีโครงสร้างพิเศษของแบบวิธีการผลิตแบบเอเชีย ที่ทำให้แม้ภายในสังคมจีนจะมีการพัฒนาการค้าพาณิชย์และเศรษฐกิจเงินตราเป็นอย่างมากก็ตาม แต่มันก็ไม่สามารถก้าวข้ามขั้นไปสู่ทุนนิยมพาณิชย์ได้¹⁵ สิ่งนี้หมายถึง

13 Wang A Nan, *ว่าด้วยเศรษฐกิจกึ่งอาณานิคม..* (1950).

14 เกี่ยวกับทัศนะการมองแบบเชิงซ้อนในรายละเอียด โปรดอ่านหนังสือของผู้เขียนในเชิงอรรถที่ 12

15 Ernest Mandel, *La Formation de la Pensee Economique de Karl Marx*, 1967 ฉบับแปลเป็นภาษาญี่ปุ่น บทที่ 8 “วิธีการผลิตแบบเอเชียกับเงื่อนไขเบื้องต้นทางประวัติศาสตร์ของการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของทุน”, หน้า 158-179.

ความว่า “ทุน” ภายในสังคมจีนที่มีโครงสร้างพิเศษของวิถีการผลิตแบบเอเชีย ไม่มีพลังเพียงพอที่จะพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด ที่เป็นเช่นนั้นไม่ใช่เพราะพลังการผลิตภายในสังคมที่มีวิถีการผลิตเป็นไปอย่างล่าช้าล่าหลัง ซึ่งความล่าช้าล่าหลังของพลังการผลิตนี้เกิดขึ้น เนื่องจากลักษณะพิเศษของวิถีการผลิตแบบเอเชีย¹⁶ *ที่มีการรวมศูนย์ของอำนาจรัฐเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นตัวกักกันให้ชนชั้นพ่อค้า เจ้าของที่ดิน ข้าราชการ และอื่น ๆ ในสังคมที่มีวิถีการผลิตแบบเอเชียไม่สามารถเติบโตขึ้นเป็นพลังทางการเมือง และพลังทางสังคม ซึ่งจะพื้นฐานที่ทำให้เกิดสังคมฟิวคัล (ศักดินายุโรป) แล้วพัฒนาต่อไปเป็นทุนนิยมได้* แต่ความหมายของ “วิถีการผลิตแบบเอเชีย” ที่เป็นจุดเริ่มต้น ทำให้มาร์กซ์และเอนเงิลส์ต้องมาค้นคว้าวันนั้นก็คือ *การอธิบายพัฒนาการแบบพิเศษของสังคมตะวันออก อันได้แก่สังคมอินเดีย และสังคมจีนในช่วงก่อนหน้าที่ “ทุน” จะเข้าไปพิชิตหรือรุกรานในศตวรรษที่ ๑๘* นั่นเอง ไม่ใช่ “วิถีการผลิตแบบเอเชีย” ของสังคมในยุคก่อน

สังคมทาส ดังที่มันักวิชาการบางคนใช้มโนทัศน์ (Concept) ของ “วิถีการผลิตแบบเอเชีย” อย่างกลไกและพร่ำเพรื่อกัน

มโนทัศน์เกี่ยวกับ “วิถีการผลิตแบบเอเชีย” ของสังคมจีนคือกฎเกณฑ์สำคัญที่จะไขปัญหาแก่เราว่า ทำไมประเทศที่เคยมีอารยธรรมรุ่งเรืองมาก่อนยุโรปอย่างจีน และมีการพัฒนาทางการค้าพาณิชย์และเศรษฐกิจเงินตรามาตั้งนานอย่างจีน *ไม่เป็นแม้แค่ระบบฟิวคัล* หากแต่กลายเป็นสังคมที่มาหยุดอยู่ก่อนหน้าทุนนิยม [กลายเป็น *สังคมก่อนทุนนิยม (Pre-capitalist Society)*] และถูกดึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบทุนนิยมโลก ในภายหลังจากที่ทุนนิยมโลกได้สถาปนาขึ้นและพัฒนาไปแล้ว ในฐานะที่เป็น “ส่วนรอบข้าง” มิใช่ “ส่วนศูนย์กลาง” จึงทำให้ชนชั้นชาวนาภายในสังคมที่มีวิถีการผลิตแบบเอเชียอย่างสังคมจีน ต้องกลายเป็น “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” ไป ดังนั้นการวิเคราะห์สังคมจีนก่อนปฏิวัติโดยไข่มโนทัศน์ตะวันตก อย่างคำว่า “ฟิวคัล” จึงมีผลเสีย

16 ลักษณะพิเศษของ “วิถีการผลิตแบบเอเชีย” ตามทัศนะของมาร์กซ์ คือ (1) การขาดการครอบครองที่ดินของเอกชน (2) ชุมชนหมู่บ้านมี *พลังรวมตัว* (เกาะกลุ่ม) อย่างเหนียวแน่นในการที่จะต่อต้านการรุกรานจากภายนอก (3) *พลังรวมตัว* ที่ดำรงอยู่ในชุมชนหมู่บ้านนี้ยังเห็นชัดเจนอยู่ในที่ที่ยังมีเอกภาพระหว่างเกษตรกรรมกับหัตถกรรมดำรงอยู่ในชุมชนหมู่บ้านนั้น (4) โดยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ มีความจำเป็นในการใช้แรงงานพลัดถิ่น (ชลประทาน) เพื่อการเกษตร ซึ่งในการทำชลประทานนี้ยังก่อให้เกิด *การรวมตัวของศูนย์กลางอำนาจรัฐ* ที่ทำหน้าที่ควบคุมแรงงานขนาดใหญ่เพื่อก่อสร้างการชลประทาน และ (5) ผลก็คือ “รัฐ” ได้สะสมมูลค่าส่วนเกินส่วนใหญ่ไว้ในมือ อันนำไปสู่การแตกตัวเป็นหลายชนชั้นในหมู่บ้านชนปกรรณที่ทำตัวเป็นกาฝากสังคมในรูปการที่เรียกว่า **Oriental Despotism** จึงไม่สามารถเติบโตขึ้นเป็น “ทุนนิยม” อย่างยุโรปตะวันตกได้

มากกว่าผลดี¹⁷ ในประเด็นนี้เหมาเจ๋อตงได้พลาดไปในการที่อธิบายว่า สังคมจีนก่อนมีการแทรกแซงจากต่างชาติเป็นสังคมศักดินา ซึ่งหมายความว่าสังคมจีนกำลังจะพัฒนาไปสู่ทุนนิยม ดังข้อเขียนของเหมาเจ๋อตงเรื่อง “การปฏิวัติของจีนกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน” มีตอนหนึ่งกล่าวว่า “สังคมศักดินาของจีนได้สืบเนื่องกันมาประมาณ 3,000 ปี จนกระทั่งกลางศตวรรษที่ 19 เนื่องด้วยการรุกเข้ามาของทุนนิยมต่างประเทศ ภายในของสังคมนี้จึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงขึ้น การพัฒนาเศรษฐกิจสินค้าในสังคมศักดินาของจีนได้เพาะหน่อของทุนนิยมไว้แล้วในตัวมันเอง ถ้าไม่มีผลสะท้อนของทุนนิยมต่างประเทศ ประเทศจีนก็จะค่อยๆพัฒนาไปสู่สังคมทุนนิยม”¹⁸ จุดอ่อนทางทฤษฎีในการวิเคราะห์สังคมจีนของเหมาเจ๋อตงนี้ เป็นผลจากการจำกัดตัวเองอยู่ในกรอบของอิทธิพลของความคิดและทฤษฎีของลัทธิศักดินาในการประยุกต์ใช้ทฤษฎีวิถุนิยมประวัติศาสตร์แบบกลไกนั่นเอง

ข. ลักษณะพิเศษของการต่อสู้และความสัมพันธ์ทางชนชั้นภายในสังคมจีน(ก่อนการปฏิวัติ) จุดอ่อนทางทฤษฎีในการวิเคราะห์สังคมจีนของเหมาได้ส่งผลมากคือ “การวิเคราะห์ชนชั้นต่างๆในสังคมจีน” ของเหมาด้วย เพราะว่าการจะ

ยึดกุมทางมโนทัศน์เกี่ยวกับชนชั้นหนึ่ง ๆ จำเป็นจะต้องทำให้กระจ่างถึง โครงสร้างของการผลิตซ้ำของชนชั้นนั้น การที่เพียงแต่ แสดงความสัมพันธ์ที่ชนชั้นดำรงอยู่(อย่างที่เหมาเจ๋อตงทำ) ย่อมไม่เพียงพอเป็นอย่างยิ่ง ใน “การวิเคราะห์ชนชั้นต่างๆในสังคมจีน” เหมาได้แบ่งผู้คนในสังคมจีนออกเป็นสามชั้นคร่าว ๆ คือคนชั้นสูง คนชั้นกลาง และคนชั้นต่ำ ซึ่งถ้าวิเคราะห์ให้ละเอียดก็แบ่งได้เป็นห้าชนชั้น คือ ชนชั้นนายทุนใหญ่ ชนชั้นนายทุนกลาง ชนชั้นนายทุนน้อย ชนชั้นกึ่งกรรมมาชีพและชนชั้นกรรมมาชีพ สำหรับในชนบท พวกเจ้าที่ดินใหญ่สังกัดชนชั้นนายทุนใหญ่ เจ้าที่ดินน้อยสังกัดชนชั้นนายทุนกลาง ชาวนาที่มีนาทำเองสังกัดชนชั้นนายทุนน้อย ชาวนากึ่งมีนาทำเองสังกัดอยู่ในชนชั้นกึ่งกรรมมาชีพ ชาวนารับจ้างสังกัดชนชั้นกรรมมาชีพ สำหรับในเมือง นายธนาคารใหญ่ พ่อค้าใหญ่ ผู้ประกอบอุตสาหกรรมใหญ่ สังกัดชนชั้นนายทุนใหญ่ พ่อค้าชนากกลาง เจ้าของโรงงานขนาดเล็ก สังกัดชนชั้นนายทุนกลาง พ่อค้าเล็ก ๆ เจ้าของหัตถกรรม สังกัดชนชั้นนายทุนน้อย พนักงานร้านค้า พวกค้าขายเล็กๆน้อยๆ สังกัดชนชั้นกึ่งกรรมมาชีพ กรรมกรอุตสาหกรรม กุฎี สังกัดชนชั้นกรรมมาชีพ ซึ่งผู้คนห้าประเภทข้างต้นนี้ต่างมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน มี

17 Evgenii Samoilovich Varga นักเศรษฐศาสตร์โซเวียต ได้กล่าวในข้อเขียนของเขาเรื่อง “บรรดาปัญหาพื้นฐานของการปฏิวัติจีน” (1928) ว่า การใช้คำว่าระบบศักดินาในการให้ลักษณะพิเศษของสังคมจีนเพื่อที่จะเข้าใจปัญหาเกษตรกรรมของจีนนั้น พวกเขาเห็นว่ามีความเสี่ยงมากกว่าผลดี ทั้งนี้ก็เพราะว่าถ้า ๆ นั้นแม้ว่าจะมีลักษณะพิเศษในความเป็นจริงของสังคมจีนได้ถูกต้องหลายจุดก็ตาม แต่การใช้คำนี้จะทำให้ผู้คนพิจารณาว่าปัจจัยต่างๆของระบบศักดินา ยุโรปจะมีอยู่ในจีน ซึ่งสิ่งนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง และจะทำให้เกิดความสับสนขึ้นอย่างมาก

18 สรรนิพนธ์เหมาเจ๋อตง เล่ม 2. (ตอนปลาย). หน้า 605-606 เน้นโดยผู้เขียน

ลักษณะทางชนชั้นที่แตกต่างกัน ผลก็คือทำให้มีท่าทีต่อการปฏิวัติที่แตกต่างกันออกไปด้วย เป็นที่กระจางชัดว่าการวิเคราะห์ชนชั้นในสังคมจีนของเหมา มีลักษณะ *แค่เชิงปริมาณ* และขาดลักษณะที่แสดงให้เห็นมโนทัศน์เกี่ยวกับชนชั้นแบบไม่มีพลวัตร ซึ่งไม่ใช่วิธีการแบ่งชนชั้นแบบลัทธิมาร์กซ์ แค่อิงกระนั้นก็ตาม การวิเคราะห์ของเหมาที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคมจีนในช่วงนั้น (ในรูปของช่องว่างระหว่าง “คนจนกับคนรวย”) แม้จะไม่ได้แสดงออกอย่างเป็นทฤษฎีก็ตาม ที่ว่าการวิเคราะห์ชนชั้นของเหมาสะท้อนความเป็นจริงของลักษณะพิเศษของโครงสร้างของสังคมจีนก็เพราะว่า เมื่อเปรียบเทียบปัญหาที่ดินของจีนในช่วงก่อนปฏิวัติกับของรัสเซีย (ดูตารางที่ 2 ประกอบ) เราจะพบความแตกต่างที่สำคัญก็คือในขณะที่ “ชาวนารวย” ของรัสเซียมีลักษณะเป็น “เจ้าที่ดิน” กล่าวคือในกรณีของจีนประสบกับปัญหาที่ดินทำกินไม่พอ ไม่แค่เท่านั้น ชนชั้นเจ้าที่ดินที่มีเพียง 4% ของครอบครัวในชนบทจีนกลับครอบครองที่ดินถึง 50%

ชาวนารวยซึ่งมี 6% ครอบครองที่ดิน 18% ชาวนากลางซึ่งมี 20% ครอบครองที่ดิน 15% ในขณะที่ชาวนาจนและชาวนารับจ้างของจีนซึ่งมีอยู่ถึง 70% กลับครอบครองที่ดินเพียง 17% ของที่ดินทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งสิ่งนี้ได้กลายเป็น *พื้นฐานทางวัตถุของชาวนาจีนในการก่อการจลาจลต่อสู้* กับ “เจ้าที่ดิน” ส่วนในกรณีของรัสเซียไม่ได้เป็นเช่นนั้น (แม้ว่าคูมิวเลนจะเหมือนกันในแง่ปรากฏการณ์ที่ว่า ชาวนาจนของรัสเซียซึ่งมี 80% แต่มีที่ดินเพียง $\frac{1}{3}$ ของทั้งหมด) จากตารางที่ 2 เราจะเห็นความแตกต่างได้ชัดเจนว่า ในแง่เนื้อหาของการแยกตัวทางชนชั้น ชาวนารวยของรัสเซียมีลักษณะที่ทำการขยายที่ทำกินให้ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ (59.0%) ในขณะที่ชาวนารวยของจีนกลับมีลักษณะขยายพื้นที่ให้เข้าขั้นเรื่อย (56.7%) ผลก็คือปัญหาการต่อสู้ทางชนชั้นในชนบทของรัสเซียเป็น *ปัญหาทุนในการดำเนินกิจการ* ซึ่งทำให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างชาวนารวยกับเจ้าที่ดินในรัสเซียและทำให้ชาวนารวยกับชาวนาจนของรัสเซียรวมตัวกันในฐานะชาวนาทั้ง

ตารางที่ 2 : เปรียบเทียบปัญหาที่ดินในช่วงก่อนปฏิวัติของจีนกับรัสเซีย

		ชาวนารวย	ชาวนากลาง	ชาวนาจน
อัตราส่วนที่ดินทำกิจการ	จีน	18.7%	30.4%	50.9%
	รัสเซีย	46.4%	41.2%	12.4%
อัตราส่วนที่ยืมที่ดินมาทำ	จีน	9.2%	21.5%	69.3%
	รัสเซีย	59.0%	35.0%	6.0%
อัตราส่วนที่ให้เจ้าที่ดินทำ	จีน	56.7%	24.2%	10.1%
	รัสเซีย	9.2%	25.3%	65.5%

ที่มา: ปัญหาชนบทจีน (1940)

หมกต้อสูเพื่อประชาธิปไตยในชนบทได้ ในขณะที่ปัญหาการต่อสู้ทางชนชั้นในชนบทของจีนกลับเป็นปัญหาที่ดินและค่าเช่าที่ดิน ซึ่งไม่มีความเป็นปรปักษ์ระหว่างชาวนารวยกับเจ้าที่ดิน แต่กลับมีการเป็นปรปักษ์ระหว่างชาวนารวย (เจ้าที่ดิน) กับชาวนาจนแทน ลักษณะที่ยืนอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงของเหมาเจ๋อตุงในการพิจารณาปัญหาชนบทจีน ได้สะท้อนความเป็นจริงของจีน ได้อย่างถูกต้อง แม้จะไม่ได้แสดงออกทางทฤษฎีอย่างถูกต้องก็ตาม แต่ถึงกระนั้น สิ่งนี้ก็แสดงให้เห็นถึงขีดจำกัดของวิธีการวิเคราะห์ชนชั้นของเหมาเจ๋อตุงว่า ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสังคมอื่นที่ไม่ใช่จีนได้ วิธีการวิเคราะห์ชนชั้นของเหมาเจ๋อตุงเป็นปัจจัยที่สำคัญอันหนึ่งของลัทธิเหมา ซึ่งพวกเหมาอิตส์ยึดถือใช้เป็นสิ่งกำหนดยุทธศาสตร์การปฏิวัติ ชีตจำกัดของวิธีวิเคราะห์ชนชั้นของเหมาจึงเป็นตัวกำหนดขีดจำกัดของลัทธิเหมาด้วย

ก. การจัดตั้งและประเพณีของการก่อจลาจลของชาวจีน เหมาเจ๋อตุงให้ความสำคัญกับพวกชนชั้นกรรมาชีพพรรค ซึ่งเป็นพื้นฐานทางชนชั้นของ “สมาคมนับ” อันเป็นรูปแบบประเพณีเก่าแก่ของการก่อจลาจลของชาวจีน ดังที่ในตอนหนึ่งของ “การวิเคราะห์ชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมจีน” เขากล่าวว่า

ยังมีชนกรรมาชีพพรรคอยู่จำนวนไม่น้อย ซึ่งได้แก่ชาวนาที่สูญเสียที่ดิน และกรรมกรหัตถกรรมที่ไม่มั่งคั่ง (พวกนี้มีจำนวนกว่า 20 ล้านคน และเป็นต้นตอของพวกโจรทหารขบถ) พวกเขา มีความเป็นอยู่อย่างอนาถที่สุดในชีวิตของมนุษย์ พวกเขามีสมาคมนับอยู่ตามที่ต่าง ๆ เช่น “สมา

คมโคตรภูมิ” ในฮกเกี้ยนและกวางตุ้ง “สมาคมนับน้อย” ในหูหนาน หูเป่ย์ กุ้ยจีว และเสฉวน “สมาคมนับใหญ่” ในอันฮุย เหอหนาน และซานตง “สมาคมนับเหตฺล” ในมณฑลเจ้อฉล และภาคอีสานทั้งสามมณฑล และพวก “แก๊งเขี้ยว” ในเซียงไฮ้และที่อื่น ๆ สมาคมนับเหล่านี้เคยเป็นองค์การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของพวกเขา ในการต่อสู้ทางการเมืองและเศรษฐกิจ การจัดการกับบุคคลกลุ่มนี้เป็นปัญหายากลำบากปัญหาหนึ่งของประเทศจีน กลุ่มเหล่านี้ได้ต่อสู้อย่างกล้าหาญที่เกี่ยวข้องแต่ก็มีลักษณะทำลายมาก ถ้าชักนำถูกวิธีแล้วจะกลายเป็นพลังปฏิวัติอย่างหนึ่งได้¹⁸

ตามธรรมเนียมลัทธิมาร์กซ์มีท่าทีที่ปฏิเสธต่อพวกชนกรรมาชีพพรรค (Lumpen proletariat) เพราะในสังคมทุนนิยม พวกนี้เป็นพวกที่ถูกขจัดให้ออกไปอยู่นอกความสัมพันธ์ทางการผลิต การที่เหมากล้าให้ความสำคัญต่อบทบาทของพวกกรรมาชีพพรรคของจีน ก็เพราะว่าพวกนี้มีบทบาทที่สำคัญในประวัติศาสตร์ของจีนที่ผ่านมาตนเอง “สมาคมนับ” ของจีนคือการแสดงออกทางวัตถุของการต่อต้านของมวลชนชาวจีนที่มีต่อการปกครองแบบกษัตริย์ของราชวงศ์แมนจูในรูปการแบบนายทุนน้อยที่ผิดกฎหมาย กล่าวคือ สมาคมนับ เป็นการแสดงออกในทางจัดตั้งของกลุ่มต่อต้านระบบที่มีอยู่ในสังคมจีน เป็นประเพณีแคบโบราณและเป็นลักษณะพิเศษของจีน ปัญหาก็คือว่าสมาคมนับสามารถเป็นผู้แบกรับ การปฏิวัติ (ในความหมายแบบตะวันตกหรือลัทธิมาร์กซ์) ได้หรือไม่ ถ้าตอบสำหรับเราก็คือว่า ไม่ ทั้งนี้ก็เพราะว่าสมาคมนับของจีนแม้จะมีลักษณะต้านระบบก็จริง แต่ไม่

18 สรรพนิตินเหมาเจ๋อตุง เล่ม 2. (ตอนปลาย). หน้า 15-16.

ได้มุ่งที่จะพยายามทำลายลักษณะลำหลังแบบเอเชียของสังคมนิยม กลับเอาตัวเองไปคิดเน้นผูกพันกับลักษณะลำหลังแบบเอเชีย กล่าวคือลักษณะของสมาคมลับของจีนต่างกับ ลักษณะประเพณีของการจัดตั้งของตะวันตก ซึ่งรวมถึง “พรรคปฏิวัติ” ของลัทธิมาร์กซ์ด้วยตรงที่ว่า การจัดตั้งของตะวันตกตั้งอยู่บนพื้นฐาน ความเป็นตัวของตัวเอง ในขณะที่ลักษณะการจกตั้งของสมาคมลับมีลักษณะเบี่ยงเบน (ร้ายกาจ) มีลักษณะเบียดเบียนจากโลกภายนอก และซัดจกพวกอื่นที่ไม่ใช่พวกเดียวกับตน ถือพวกพ้องเป็นใหญ่ ซากลักษณะภววิสัย และสมาชิกไม่มีเสรีภาพในการกระทำ การเข้าสู่สมาคมลับหมายถึงเสรีภาพส่วนบุคคลถูกจำกัดอย่างมาก และต้องถูกผูกพันไปตลอดชีวิต การกลับใจหมายถึงความตาย

หัวใจของยุทธศาสตร์ในการปฏิวัติครั้งที่สามของเหมาเจ๋อตุงก็คือ การใช้สมาคมลับ อันเป็นตัวแทนแสดงออกทางการจัดตั้งของพวกเขาต่อต้านระบบในสังคมนิยมที่เป็นประเพณีแก่โบราณนั่นเอง สิ่งนี้ทำให้แตกต่างอย่างสิ้นเชิงระหว่างการปฏิวัติครั้งที่สอง (1925-1927) ที่นำโดยเฉินตูชิว กับการปฏิวัติครั้งที่สาม (1927-1949) ที่นำโดยเหมาเจ๋อตุง กล่าวคือการปฏิวัติครั้งที่สองที่นำโดยเฉินตูชิว¹⁹ เป็นการปฏิวัติที่ใช้ลัทธิบอลเชวิค (ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน) ซึ่งพยายามจะผลักดันให้หลุดพ้นออกจากสภาพประเพณีดั้งเดิมแบบเอเชียของสังคมนิยม โดยการใช้ความคิดใหม่ของตะวันตก (ลัทธิมาร์กซ์) เป็นความคิดชี้นำ แต่ผลจากความพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่

สองนี้ได้นำไปสู่ทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือการปฏิวัติครั้งที่สามที่นำโดยเหมาเจ๋อตุงเป็นการปฏิวัติที่ใช้พลังประเพณีเดิมแบบเอเชียของสมาคมเก่า (ชาวนาจน สมาคมลับ) แทนที่จะพยายามผลักดันให้หลุดพ้นจากมัน พลังนี้มีลักษณะทำลายที่ทรงพลังมาก แต่จะประกอบด้วยพลังสร้างสรรค์แบบที่ชนชั้นกรรมาชีพมีอยู่หรือเปล่า ปัญหาเหมาเจ๋อตุงไม่ได้คำนึงถึง และถึงแม้ถ้าเขาจะคิดถึงปัญหานี้ แต่ความเป็นจริงก็ไม่มีทางเลือกอื่นให้เลือกนอกจากนี้ อันเป็นผลมาจากการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สอง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การที่เหมาเจ๋อตุงและความคิดเหมาเจ๋อตุง ได้กลายเป็นผู้นำและความคิดชี้นำในการปฏิวัติครั้งที่สามของจีน (แทนที่จะเป็นคนอื่น) ก็เพราะว่าเหมาเป็นผู้ซึ่งเข้าใจประเพณีของการก่อจลาจลของชาวนาเป็นอย่างดี และได้ใช้มันในการปฏิวัตินั้นเอง ปัญหาที่แท้จริงก็คือว่า เหมาเจ๋อตุงไม่สามารถสะท้อนลักษณะพิเศษของการปฏิวัติครั้งที่สามนี้ได้อย่างถูกต้องในทางทฤษฎี แต่กลับหันไปพึ่งมโนทัศน์ของลัทธิสตาลินมาอธิบาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง จุก่อนและซัดจกักัดของลัทธิเหมานี้จะปรากฏเป็นจริงหรือแสดงออกในความเป็นจริง ก็คือภายหลังจากรัฐอำนาจรัฐได้แล้ว และเข้าสู่กระบวนการสร้างสรรค์สังคมนิยมแล้ว กล่าวคือความขัดแย้งของลัทธิเหมาได้พัฒนาจากระดับอุดมการณ์ไปสู่ระดับที่มีโครงสร้างทางวัตถุ กล่าวอีกนัยหนึ่งลัทธิเหมาจะมีกำเนิดและก่อตัวขึ้นภายหลังการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สอง และ

19 Issac Deutscher ได้ประเมินเฉินตูชิวไว้ว่า “เขา (เฉินตูชิว) เมื่อเปรียบเทียบกับเหมาเจ๋อตุง อาจจะดีกว่าในฐานะนักจัดตั้ง นักยุทธวิธี ผู้นำในทางปฏิบัติ แต่ในฐานะนักคิด นักทฤษฎีแล้ว ดูเหมือนว่าเขาจะเหนือกว่าเหมาเจ๋อตุง” จาก *The Prophet Unarmed* ฉบับภาษาญี่ปุ่น, หน้า 335.

ในท่ามกลางการปฏิวัติครั้งที่สามของจีน แต่ลัทธิเหมาได้แสดงหัวใจและรากเหง้าของมันอย่างสมบูรณ์ได้ใน “การปฏิวัติวัฒนธรรม” นั่นเอง

เมื่อมาถึงตรงนี้ เราจึงได้ข้อสรุปว่า ความขัดแย้งภายในตัวเองของลัทธิเหมา มีลักษณะที่ถูกกำหนดทางทวิสัยตั้งแต่เริ่มแรก ลักษณะขัดแย้งภายในตัวเองที่ไม่สมเหตุสมผลของลัทธิเหมา นี้ ผู้เขียนเห็นว่า มีอยู่ด้วยกันสามด้านคือ

ด้านที่ 1 ความไม่สมเหตุสมผลของลัทธิเหมาในฐานะเป็นทฤษฎีปฏิวัติและทฤษฎีการสร้างสังคมนิยม เหมาเจ๋อตุงและพรรคคอมมิวนิสต์ ชาตินิยมอันกว้างขวางทางสากล พวกเขาใช้มันเพียงแค่ว่าเป็นคำพูดลอย ๆ เท่านั้น พวกเขาไม่พยายามยอมรับว่า แม้แต่ชัยชนะของการปฏิวัติครั้งที่สามของจีนก็เป็นผลของการต่อสู้ในระดับสากล แต่กลับเน้นความยิ่งใหญ่ของการขึ้นนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและความคิดเหมาเจ๋อตุง ไม่แต่เท่านั้นทฤษฎี แนวมองและแนวทางของลัทธิเหมาในการสร้างสรรค์สังคมนิยมของจีนที่อ้างว่า ได้แก้ไขเอาชนะข้อเสียของ “โมเดล” แบบโซเวียตแล้ว ในความจริงกลับปรากฏว่า เหมาและพรรคจีนก็หาได้สรุปทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการโต้เถียงภายในพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียตในทศวรรษที่ 20 (1920) เกี่ยวกับ “การพัฒนาอุตสาหกรรม” ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ไม่ แต่ยังคงยึดติดอยู่กับข้อเขียนทางประวัติศาสตร์ที่บิดเบือนของพวกสตาลิน การที่เราจำเป็นจะต้องเน้นว่า ชัยชนะของการปฏิวัติจีนเป็นผลของการต่อสู้ของกรรมกรชาวนาทั่วโลก เช่นเดียวกับในกรณีของการปฏิวัติรัสเซีย เรื่องนี้ ไม่ใช่ปัญหาแค่ระดับการตี

ความทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นปัญหาที่มีลักษณะปฏิบัติที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอนาคตของการปฏิวัติจีน (ภายหลังยึดอำนาจรัฐ) และการสร้างสรรค์สังคมนิยมจีนอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งภายในพื้นฐานของสังคมนิยมภายหลังการปฏิวัติอยู่ที่ความขัดแย้งระหว่าง “เมือง” กับ “ชนบท” ซึ่งความขัดแย้งนี้เป็นสิ่งที่สะท้อนความขัดแย้งระหว่าง “ส่วนศูนย์กลาง” กับ “ส่วนรอบข้าง” ในระบบทุนนิยมโลก การที่จะแก้ไขความความขัดแย้งนี้ จำต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกรรมกรชาวนาของ “ส่วนศูนย์กลาง” กับกรรมกรชาวนาของ “ส่วนรอบข้าง” อย่างขาดไม่ได้ เพราะมีฉะนั้นแล้ว แนวมองเกี่ยวกับสังคมนิยมก็จะถูกจำกัดอยู่แค่ภายในประเทศเดียว ไม่ใช่ในระดับโลก ผลก็คือพวกเขาได้ปลุกระดมชาวนาจนด้วยความคิดปฏิวัติภายในประเทศเดียว ให้มาสร้าง “เมือง” และ “พลังการผลิต” ซึ่งในทางอ้อมคือ เป็นสิ่งที่พวกชาวนาจนปฏิเสธหรือมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ ทำให้ทิศทางของการสร้างสรรค์สังคมนิยมเงินออกมาใน หนทางที่ซีกแขก และเต็มไปด้วยความตึงเครียดระหว่าง “เมือง” กับ “ชนบท” ระหว่าง “กรรมชาติพุทธศาสนากรรม” กับ “ชาวนาจน” ในการสร้างสังคมนิยม เหมาจึงเป็นศิษย์ที่ขอสักข์ของสตาลิน ในแง่ที่ยึดถือทฤษฎีสังคมนิยมในประเทศเดียว (เพื่อตนเอง) ในแง่ทฤษฎีลัทธิเหมาเกิดขึ้นจากการพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สอง การพ่ายแพ้อันเกิดจากการใช้ลัทธิมาร์กซ์-เลนิน (บอลเชวิค) ขึ้นมาการปฏิวัติ และจากการพังทลายทางกายภาพของชนชั้นกรรมชาติเงิน สิ่งนี้เป็นตัวกำหนดให้ทฤษฎีของลัทธิเหมาเบี่ยงเบนออก

จากลัทธิมาร์กซ์ ออกจากวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ ออกจากชนชั้นกรรมาชีพตั้งแต่จุดแรกเริ่ม ลุกซ์ (Georg Lukács) ก็เคยพูดถึงปัญหา โดยเปรียบเทียบกับการประสมการของการปฏิวัติรัสเซียว่า

ถ้าหากเรายอมรับเอาชุมชนหมู่บ้านชนบทเป็นจุดเริ่มต้นและเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของการปฏิวัติ ผลที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ ชาวนาจะกลายเป็นชนชั้นที่นำการปฏิวัติ สิ่งทำให้การปฏิวัตินี้ (ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากการปฏิวัติยุโรป อันเนื่องมาจากการผันแปรเปลี่ยนไปตามพื้นฐานทางการเมืองเศรษฐกิจของการปฏิวัตินี้) จำเป็นจะต้องหาพื้นฐานทางทฤษฎีที่นอกเหนือไปจากวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ก็เพราะว่าแท้ที่จริงแล้ว วัตถุนิยมประวัติศาสตร์มิใช่สิ่งอื่นใด นอกไปจากการแสดงออกในทางมโนทัศน์ของการเปลี่ยนย้ายจากทุนนิยมไปสู่สังคมนิยมของสังคมหนึ่ง ๆ ภายใต้การนำของชนชั้นกรรมาชีพนั่นเอง²⁰

ในขณะนี้ การปฏิวัติรัสเซียนับได้ว่าเป็นการปฏิวัติที่นำโดยทฤษฎีวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (ลัทธิมาร์กซ์) ในขณะที่การปฏิวัติครั้งที่สามของจีนเป็นการปฏิวัติที่นำโดยทฤษฎีที่ไม่ใช่วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (ลัทธิมาร์กซ์) แต่เหมาเจ๋อตงกลับพยายามอธิบายการปฏิวัติจีนด้วยทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ (แบบลัทธิสตาลิน) และดูเหมือนกับเป็นการแตกกันของประวัติศาสตร์ เพราะในที่สุดแล้วทฤษฎีของวัตถุนิยมประวัติศาสตร์กลับสามารถอธิบายลักษณะพิเศษของการปฏิวัติจีนได้อย่างถูกต้อง ไม่ใช่ทฤษฎีของเหมาเจ๋อตง

เราจะเห็นว่า ลัทธิเหมาเกิดขึ้นมาได้ภายใต้

สภาพที่มีลักษณะเฉพาะมาก (คือจากความพ่ายแพ้ของการปฏิวัติครั้งที่สอง ของจีน) และภายใต้เงื่อนไขทางภววิสัยที่สังคมจีนในฐานะเป็น “ส่วนรอบข้าง” ที่อยู่ในขั้นตอนระยะผ่านระหว่างการเปลี่ยนย้ายจากสังคมที่มีวิถีการผลิตแบบเอเชียไปสู่สังคมนิยมส่วนรอบข้าง ซึ่งมีแต่ในขั้นตอนระยะผ่านเท่านั้นที่ “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” ของจีนสามารถสำแดงพลังที่ปฏิวัติของตน [อันเป็นผลของประเพณีดั้งเดิมของสังคมแบบเอเชียในการระดมพลสามัคคีกันต่อต้านการรุกรานจากภายนอก (จักรวรรดินิยม)] ออกมาได้ ก่อนที่อิทธิพลของทุนนิยมโลกจะเข้ามาครอบงำสังคมจีน จนเปลี่ยนสภาพสังคมจีนให้กลายเป็น “ทุนนิยมล่าหลังค้อยพัฒนา” หรือ “ทุนนิยมส่วนรอบข้าง” บทบาทที่ปฏิวัติของชาวนาจนส่วนรอบข้างนี้ เรายังได้พบอีก ในการต่อสู้ปลดปล่อยตนเองออกจากแอกจักรวรรดินิยมของชาวนาจนส่วนรอบข้างของเวียตนามเหนือ เกาหลีเหนือ กิวบา อัสซีเรีย

แต่มรรควิธีแบบวิภาษวิธีได้เตือนเราว่ามีให้ไข่มโนทัศน์ ของคำว่า “ส่วนรอบข้าง” แบบหยุดนิ่งตายตัวแต่ให้มองแบบเคลื่อนไหวได้หรือพลวัต กล่าวคือเนื้อหาที่เป็นจริงของ “ส่วนรอบข้าง” ไม่หยุดนิ่งตายตัว แต่มันจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนแปลงในทางโครงสร้างของ “ทุนนิยมส่วนศูนย์กลาง” ในทางเป็นจริงก็คือว่า นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ทุนนิยมส่วนศูนย์กลางหรือจักรวรรดินิยมได้เปลี่ยนท่าทีคือ “ส่วนรอบข้าง” จากเดิมที่เป็นเพียงแหล่งระบายสินค้าและแหล่งบ่อนักปฏิวัติให้แก่ “ส่วนศูนย์กลาง” มาเป็นว่า จักรวรรดินิยม

จะได้ผลประโยชน์มากขึ้นในการที่จะปล่อยให้ประเทศ “ส่วนรอบข้าง” เหล่านี้พัฒนาอุตสาหกรรมเกิดขึ้นเฉพาะส่วน²² กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีแนวโน้มของการพัฒนาใน “ส่วนรอบข้าง” จาก “การพัฒนาความค่อยพัฒนา” ไปสู่ “การพัฒนาแบบทุนนิยมฟุ้งฟิง” (ค่อทุนนิยมโลก) หรือที่เราเรียกในอีกแบบหนึ่งว่า เกิดการพัฒนาของทุนนิยมขึ้นใน “ส่วนรอบข้าง” กลายเป็นองค์ประกอบสังคมทุนนิยมส่วนรอบข้าง (บริวาร)²³ เราเห็นแนวโน้มเช่นนี้เกิดขึ้นในเกาหลีใต้ บราซิล เม็กซิโก อียิปต์ แม้แต่ในประเทศไทยเองด้วย ผลที่ติดคามมากก็คือพื้นฐานทางภววิสัยที่จะทำให้ “ชาวนาจนส่วนรอบข้าง” แสดงบทบาทที่ปฏิวัติของมันอย่างในสังคมจีน เวียดนาม (เหนือ) สกน่อยลงทุก ๆ ที่ ในขณะที่ยุทธการทางการเมืองของชนชั้นกรรมาชีพในประเทศทุนนิยมส่วนรอบข้างนั้นนับวันมีแค่จะสูงขึ้น ๆ ทุกที่ และสิ่งนี้เองที่เป็นที่มาทางภววิสัยของ *โคกนาฏกรรมของพวกเหมาอิสต์* ในประเทศทุนนิยมส่วนรอบข้าง ซึ่งนำเอาลัทธิเหมาอันมีลักษณะเฉพาะและจำกัดในชั้นตอนเฉพาะทางประวัติศาสตร์ ไปใช้อย่างลัทธิคัมภีร์ภายในสถานะอีกชั้นตอนหนึ่งของประวัติศาสตร์ อันเป็นชั้นตอนที่ *ไม่ใช่ช่วงระยะผ่านจากสังคมก่อนทุนนิยม ไปสู่ทุนนิยมส่วนรอบข้าง* อย่างในช่วงก่อนปฏิวัติของจีน, เวียดนาม แต่เป็นชั้นตอนของทุนนิยมส่วนรอบข้างหรือทุนนิยมค่อยพัฒนา หรือทุนนิยมแบบฟุ้งฟิง

ด้านที่ 2 ความไม่สมเหตุสมผลของลัทธิเหมาในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ (Ideology) เหมาเจอกองกับพรรคคอมมิวนิสต์จีนล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาความล้าหลังแบบเอเชียของสังคมจีนอย่างเป็นระบบ กล่าวคือผลของการซาคทักณะทางสากลในความเป็นจริงที่ไม่ใช่สักคำว่า “พูดลอยๆ” ทำให้เหมาและพวกเข้าใจสังคมจีนแค่ระดับเปรียบเทียบ (Analogy) กับทฤษฎีของลัทธิสตาลิน แทนที่จะพยายามเข้าใจสังคมจีนอย่างเป็นระบบ อย่างเป็นมโนทัศน์ทางทฤษฎีที่สะท้อนความเป็นจริงของสังคมจีนได้อย่างถูกต้อง ผลก็คือในทางอุดมการณ์ แม้ลัทธิเหมาจะพุดย่นกรานถึงการคัดแปลงมนุษย์ เน้นอติวิสัยที่ปฏิวัติ แต่จริง ๆ แล้วลัทธิเหมากลับละเลยปัญหาที่ใหญ่ที่สุด นั่นคือ *ปัญหาการพิชิตเอาชนะความล้าหลังแบบเอเชียของสังคมจีน* เนื่องจากว่าตั้งแต่จุดกำเนิดเป็นต้นมาลัทธิเหมาได้พึ่งพาประยุกต์ใช้ความล้าหลังแบบเอเชียของสังคมจีนนี้ในการปฏิวัติมาโดยตลอด โดยที่ไม่เคยตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาในการพิชิตความล้าหลังแบบเอเชียนี้ ดังนั้นในแง่อุดมการณ์ ลัทธิเหมาจึงมี *นสาท้อความรูสึกถึงความสำคัญของการคัดสรรของความเป็นคน* (ในสังคมแบบเอเชีย) ไม่มีการรับประกันต่อคัดสรรของความเป็นคนในสังคมนั้น มโนทัศน์เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย เสรีภาพ ฯลฯ ส่วนแต่เป็นมโนทัศน์ของตะวันตก) กล่าวคือในแง่ทำที่ต่อคัดสรร (โดยทั้งคนที่เคยเป็นมิตรร่วมปฏิวัติกันมา) พวกเหมาอิสต์จึง

22 Ernest Mandel, "Revolutionary Marxism Today," *NLB*, 1980, pp. 71-72

23 เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้เขียนได้เคยชี้ไว้แล้วในหนังสือของผู้เขียนเรื่อง "โครงสร้างเศรษฐกิจญี่ปุ่นกับการพัฒนาของระบบทุนนิยมโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2" สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2523, หน้า 133

ไม่ยอมหยุดอยู่แค่การต่อสู้ทางการเมือง ทางความคิด ด้วยการใช้เหตุผล แต่มันได้ไปถึงขั้นเหยียดหยามทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของฝ่ายตรงข้าม สิ่งนี้สะท้อนออกมาในรูปของคำสรรเสริญเยินยออย่างเลิกลอยเมื่อเป็นมิตร และคำคำสบถอย่างหยาบคายต่อศัตรู (อาจเป็นคน ๆ เกี่ยวกับที่เป็นมิตรในอดีต) เพราะคำสรรเสริญกับคำคำเป็นคำหน้า-คำหลังของสิ่งเดียวกันนั่นเอง เพราะฉะนั้น *ในฐานะที่เป็นอุดมการณ์สำหรับปลดปล่อยมนุษย์* ลัทธิเหมาจึงมีความ ไม่สมเหตุสมผลเป็นอย่างยิ่ง เพราะทฤษฎีของลัทธิเหมา โดยเนื้อหาแล้วไม่เคยให้ความสำคัญกับปัญหาความแปลกแยก (Alienation) ปัญหาการลดคุณค่าของความเป็นมนุษย์ อันเป็นหัวใจของลัทธิมาร์กซ์ ในฐานะที่เป็น อุดมการณ์แต่อย่างใด พวกเขาอึด死不เคຍรู้หรือกว่า ขณะที่พวกเขาทำลายศักดิ์ศรีความเป็นคนของฝ่ายตรงข้ามของพวกเขา ในเวลาเดียวกัน พวกเขา ก็ได้ทำลายความเป็นคนของพวกเขาเองด้วย

โศกนาฏกรรมของการสังหารผู้คนเป็นจำนวนมากก็เกิดขึ้นในจีนสมัยการปฏิวัติวัฒนธรรม หรือในโซเวียตยุคสมัยสตาลินนั้น ก็ล้วนเป็นผลจากการไม่เห็นคุณค่าศักดิ์ศรีความเป็นคนของผู้ที่มีความเห็นต่างกันออกไปนั่นเอง และนี่คือการแก้แค้นของประวัติศาสตร์ที่กระทำต่อลัทธิเหมา (และลัทธิสตาลิน) ในภายหลังการปฏิวัติ อันเนื่องมาจากการใช้หรือพึ่งพาสิ่งล้าหลัง ในการปฏิบัติ โดยเฉพาะภาระหน้าที่ในการยกสลาย(Sublation)ความล้าหลังแบบเอเชียของสังคมจีน สังคมรัสเซียเมื่อหลังการปฏิวัติ แต่สตาลิน (เมื่อเปรียบเทียบกับเหมา) ยังได้รับ เกียรติ จากนักประวัติศาสตร์ใน

ฐานะที่เขาสามารถนำประเทศรัสเซียที่ล้าหลังไปสู่ “สหภาพโซเวียต” อันเป็นประเทศมหาอำนาจที่มีพลังการผลิตเป็นที่สองของโลกรองจากอเมริกา กล่าวคือสตาลินประสบความสำเร็จใน “การพัฒนาอุตสาหกรรม” เนื่องจากสตาลินได้รับมรดกทางความคิดจากบอลเชวิค (เลนิน ทโรตสกี บุษาริน และ Old Bolshevik อื่น ๆ) นั่นเอง ขณะที่เหมาเจ๋อตงไม่ได้รับเกียรติอันน้อยอย่างสตาลิน (นอกจากในฐานะเป็นผู้นำการปฏิวัติจีน) ทั้งนี้ก็เป็นเพราะเหมาและพวก ไม่มีมรดกทางความคิดของลัทธิมาร์กซ์อย่างที่สตาลินมีนั่นเอง แม้ในปัจจุบันเรายังเห็นปัญหาการพึ่งพาสิ่งล้าหลัง ในการปฏิวัตินี้ และโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นภายหลังการปฏิวัตินี้ ในอิหร่านยุคโคโมเนนี่

อนึ่ง *ทัศนะที่มีต่อมนุษย์* ที่ได้กล่าวมานี้เป็นมาตรฐานสำคัญอันหนึ่งในการแบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างลัทธิมาร์กซ์ (คลาสสิก) ออกจากลัทธิเหมา-ลัทธิสตาลิน แบ่งแยกอย่างเด็ดขาดระหว่างผู้นำอย่างเลนิน ทโรตสกี และบุษาริน ออกจากผู้นำอย่างสตาลินและเหมาเจ๋อตง เรื่องนี้เป็นปัญหาทางหลักการที่สำคัญมากและประนีประนอมไม่ได้ เพราะถ้าหากเราเินอยู่บนจุดยืนที่ว่าหน้าที่ของการปฏิวัติมิใช่หยุดอยู่แค่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตเท่านั้น แต่จะต้องสร้างเงื่อนไขที่ทำให้มนุษย์ทุกคนสามารถพัฒนาความเป็นคนของตนได้อย่างรอบด้านสมบูรณ์ได้ด้วยแล้ว ปัญหาทัศนะที่มีต่อมนุษย์จึงเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง โดยตรงกับเป้าหมายของการปฏิวัติเลยทีเดียว

ด้านที่ 3 ความไม่สมเหตุสมผลของลัทธิเหมาในฐานะที่เป็นแนวคิด (Idea) ของรูปการในการปกครอง ลักษณะที่เด่นชัด

อีกประการหนึ่งของลัทธิเหมาคือ ความไม่เชื่อถือ
ไม่ไว้วางใจใน “เมือง” หรือ “ปัญญาชน” ภาย
ใต้ข้อกล่าวหา “ลักษณะนายทุนน้อย” เนื่องจาก
รากแท้ของลัทธิเหมาคือลักษณะความคิดแบบ “ชน
บท(ชาวนา)” ที่กลุ่มตัวเองก่อรูปแบบของ “เมือง”
(ลัทธิมาร์กซ์) แต่ตัวมันเองมีความจำเป็นที่จะต้อง
ดึงพวก “เมือง” เข้ามาร่วมและประสานในการ
ปฏิวัติด้วย หรืออย่างน้อยพวกเหมาจะต้องสร้าง
“เมือง” ภายหลังจากการปฏิวัติ แต่เมื่อใดก็ตามที่
พวกมีความคิดแบบ “เมือง” เริ่มเข้ามามีอิทธิพล
เหนือความคิดของพวกชนบท ลัทธิเหมาก็มีแนว
โน้มที่จะครอบงำ กต (หรือกวาดล้าง) พวกมี
ความคิดแบบ “เมือง” ซึ่งลักษณะการครอบงำ
ปกครองของลัทธิเหมากระทำในรูปที่ Max We-
ber²³ เรียกว่าเป็น *การปกครองแบบบารมี*
(Charisma) บารมีเป็นพลังที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน
ของความเชื่อมั่นและความศรัทธาคืออวีรบุรุษ การ
ชี้แนะหนทาง ไม่ว่าจะเป็ประเภทไหนทั้งทาง
ศาสนา การเมือง วิชาการ ฯลฯ นั้น เมื่อลักษณะ
บารมีของผู้นำสำแดงคุณสมบัติพิเศษออกมา จะ
เกิด *พลังที่ปฏิวัติ* อันเนื่องมาจาก “การเปลี่ยนแปลง
ภายในจิตใจ” ในจิตสำนึกของผู้ที่อยู่ใต้การ
ครอบงำนั้น แต่พลังที่ปฏิวัติในลักษณะบารมีของ
ผู้นำ เป็นสิ่งที่ไม่มิลักษณะประจำวัน กล่าวคือไม่
ใช้พลังทางเศรษฐกิจ ลัทธิเหมา (ความคิดเหมา)
แสดงคุณสมบัตินี้โดยผ่านตัวแทนผู้นำบารมี หรือ
เหมาเจ๋อตง ถ้าหากเราไม่ให้ความสำคัญต่อ “พลัง
ที่ไม่ใช่เศรษฐกิจ” อย่างลัทธิเหมาแล้ว เราจะ

*ไม่มีทางเข้าใจลักษณะซีกแรกที่เกิดขึ้นในนโยบาย
เศรษฐกิจของประเทศจีนภายหลังจากการปฏิวัติได้เลย*
(รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ในหัวข้อ 2) เราจะ
ไม่มีทางเข้าใจปรากฏการณ์ของความคลั่งไคล้ของ
มวลชนจีน ที่มีต่อหนึ่งถือศมฺกปกแกง “ลัทธิเหมา
เจ๋อตง” พลังทะโชนเปล่งเสียงศมฺก “ประ
ธานเหมาเจ๋อตง” ท่ามกลางกระบวนการ “ปฏิวัติ
วัฒนธรรม” ได้เลย และเราก็จะไม่มีทางเข้าใจ
“พลังของศาสนาอิสลาม” ที่ผ่านผู้นำบารมีแบบ
โคไมน์ในการปฏิวัติอิหร่านได้เลย

“ลัทธิบูชาบุคคล” (บูชาเหมาเจ๋อตง) ที่
เกิดขึ้นในจีนมีต้นตอมาจากรูปการในการปกครอง
แบบอาศัยบารมี โดยผ่านระบบข้าราชการ หรือเป็น
แบบระบบ Ecclesiastical Bureaucracy (ระ
บบข้าราชการแบบศาสนจักร) เนื่องจากพลังบารมี
ของผู้นำตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “ความเชื่อ” “ความ
ศรัทธา” ของสาวก เพราะฉะนั้นพลังที่ค้ำยันบาร
มีผู้นำตามที่ดำรงอยู่ในความเป็นจริงก็คือ ความ
คิดแบบ “เมือง” ความคิด “สมัยใหม่” ที่
แสดงออกโดยผ่านตัวแทนของมันคือปัญญาชนและ
กรรมวิธี อันเป็นพลังที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
“เหตุผล”

ในช่วงก่อนปฏิวัติจีน ความขัดแย้งระหว่าง
ความคิดแบบ “ชนบท (ชาวนา)” หรือลัทธิเหมา
กับความคิดแบบ “เมือง” ในฐานที่มั่น ถูกแก้ไข
โดยพวกปัญญาชนปฏิเสศตนเอง (ละทิ้งพลังแห่ง
เหตุผล) หันมายอมจำนนต่อพลังบารมีผู้นำของ
ลัทธิเหมา ปัญญาชนคนใดที่ไม่ยอมจำนนก็จะถูก
ขจัดออกไปจากขบวนการในข้อหาว่าเป็น “นาย

23 Max Weber, *สังคมวิทยาของการปกครอง*, ฉบับแปลภาษาญี่ปุ่น

ทุนน้อย” หรือ “มีความกึกกระดุกมี” หรือ เป็น “ตัวแทนชนชั้นนายทุนที่ปฏิกริยาในพรรค” ภายใต้การรณรงค์ปรับปรุงท่าทางของพรรค ปัญหาของพลังบารมีจะยิ่งรุนแรงขึ้นไปอีกภายหลัง เมื่อได้รับชัยชนะในการปฏิวัติแล้ว กล่าวคือพรรคของเหมาเจ๋อตงได้กลายสภาพจาก *องค์การต่อสู้* ไปเป็น *องค์การปกครอง* เริ่มเกิดสภาพที่ Max Weber เรียกว่าพลังบารมีที่ กลายเป็นลักษณะประจำวันหรือการกลายเป็น “สถาบัน” ซึ่งหมายความว่าลัทธิเหมาและพรรคพวกของเหมาเริ่มมี ลักษณะ เป็นระบบข้าราชการ ที่อิงอยู่กับพลังบารมีของเหมา กลายเป็น “รัฐ” เป็น “สถาบัน” เป็นระบบ ข้าราชการที่มีลักษณะอนุรักษนิยม ยิ่งเมื่อเราพิจารณาถึงอิทธิพลของลัทธิสตาลินที่มีต่อเหมาในเรื่อง การสร้างพรรคที่มีลักษณะ ลัทธิทำแทน ซึ่งมีมาตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติแล้ว จะทำให้เราพบว่าลักษณะ ระบบข้าราชการของลัทธิเหมาแข็งค้ำกว่าของโซเวียต (ในช่วงแรก) เสียอีก ทั้งนี้เพราะว่ารัสเซียยังคงมีประสบการณ์เกี่ยวกับ ประชาธิปไตยของ ชนชั้นกรรมาชีพ (สภาโซเวียต) ในช่วงก่อน ระหว่างและภายหลังการปฏิวัติ แต่ในจีนแทบกล่าวได้ว่า มวลชนจีนแทบไม่เคยผ่านประสบการณ์ของประชาธิปไตยของชนชั้นกรรมาชีพเลย ระบบข้าราชการของลัทธิเหมา มีแนวโน้มที่จะขจัดความคิดแบบ “เมือง” “ปัญญาชน” หรือไม่ก็ต้องทิ้งพวก “ปัญญาชน” ให้ออกมาเป็นข้าราชการ เป็นพวกเดียวกับตน (ซึ่งพวกนั้นในภายหลังก็ได้ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์กับพวกเหมาอัสต์) แต่ใน

ขณะเดียวกัน ระบบข้าราชการก็ต้องสร้าง บ่มเพาะ และรักษาพวก “เมือง” เอาไว้ เพราะว่าพวก “เมือง” เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาขยายพลังการผลิต ฉะนั้นประวัติศาสตร์ของลัทธิเหมา ก็คือประวัติศาสตร์ของการกลายสภาพไปสู่ “สถาบัน ข้าราชการ” โดยผ่านหนทางที่ซีกแซก โดยที่ในระหว่างนั้นก็มีการขจัดปัญญาชนพวกที่มีความคิดแบบ “เมือง” ในแต่ละระยะ ๆ การที่ลัทธิเหมาสามารถกระทำอยู่เช่นนี้ ได้ก็เพราะแรงเฉื่อยของพลังแบบบารมีผู้นำที่ลัทธิเหมาและเหมาผู้นั้นเอง เมื่อใดก็ตามที่แรงเฉื่อยนั้นหมดลง หรือเหมาตายลง เมื่อนั้นแหละจึงเกิดการชำระล้างกันขึ้นภายในระบบ ข้าราชการอันฝ่ายที่ตรงข้ามกับเหมาที่จะขึ้นมาแทนที่²⁴

ข้อดีของพลังแบบบารมีผู้นำก็คือ ก่อนปฏิวัติสำเร็จ มันสามารถล้างพลังทำลายล้างสิ่งเก่าได้ โดยการใช้อำนาจบารมี ทำให้เกิดความเชื่อ ความศรัทธาในหมู่ประชาชน แต่ข้อเสียของพลังแบบบารมีก็คือ เมื่อใดพวกเขาบรรลุเป้าหมาย (เฉพาะหน้า) พวกเขาจะกลายสภาพเป็น “สถาบัน” ที่อนุรักษนิยมและเผด็จการที่คอยกำจัดเสรีภาพประชาธิปไตย ของฝ่ายที่ไม่ใช่พวกของตน โดยเฉพาะพวกที่ไม่ยอมจำนนต่อพลังแบบบารมีของคน ที่สำคัญไต่แก่ “ปัญญาชน” ที่มีความคิดแบบ “เมือง” (โคกนาฏกรรมอันเนื่องมาจากขบวนการที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ของพลังแบบบารมีผู้นำที่ไม่อาจดำรงอยู่ถ้าหากได้ตลอดกาลนี้ ได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในการปฏิวัติอิหร่าน เมื่อโคโมเน็นในฐานะผู้นำแบบ

24 Issac Deutscher, *Russia, China and the West: 1953-1966* (ฉบับแปลเป็นภาษาไทย) บทที่ 17 “การปฏิวัติวัฒนธรรม” หน้า 356

บารมีใช้ “พลังศาสนาสลาม” มาโค่นล้มระบบ
ชาติ แต่ภายหลังพวกสาวกของโกลโมเน็กต้องขจัด
ประธานาธิบดีบารมีริชาครันเป็นตัวแทนของพลัง
“ปัญญาชน” ในประเทศอิหร่าน) จุดเด่นของ
ลัทธิเหมาที่เช่นกัน อยู่ที่ “ความง่าย” ในการ
เข้าถึงทางทฤษฎี ง่ายแก่ความเชื่อศรัทธาโดย
วิธีท่องจำ มากกว่าการค้นคว้าอย่างลึกซึ้งดั่งแท้
แต่สิ่งนี้ก็ได้กลายเป็นจุดอ่อนของลัทธิเหมาในแง่ที่
ว่า ทำให้ท้าวมันติอยู่กับ “ความล้าหลัง” จน
ถอนตัวไม่ขึ้น

ถ้าจะกล่าวในแง่การจัดตั้ง การปกครอง
ผลร้ายของลัทธิเหมา ในฐานะเป็นระบบข้าราชการ
แบบพลังบารมีผู้นำแสดงให้เห็นชัดในรูปของการ
ควบคุมข่าวสารข้อมูลที่ไม่ก่อประชาชน การกกด
กั้นกัษีเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็น
สิทธิประชาธิปไตยของมวลชน โดยเฉพาะคือ
ความเห็นที่ค้าน “พรรค” กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ
มีการใช้ความรุนแรงอย่างโหดเหี้ยม ในการขจัด
ฝ่ายค้าน ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับ “สถาบัน” นั้น
เอง หนทางออกทางเดียวในการแก้ไขปัญหของ
พลังแบบบารมีผู้นำที่มีพื้นฐานอยู่บนความล้าหลัง
ของสังคมนั้นก็คือ *ยกระดับวัฒนธรรมของมวลชน*

ที่ยังดำรงในสังคมนั้น โดยการเสนอความคิด
แบบ “เมือง” (หรือความคิดแบบยุโรปตะวันตก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดจากตะวันตกที่มีลักษณะ
วิพากษ์สังคมตะวันตก ซึ่งก็คือ *ลัทธิมาร์กซ์*) ที่
ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ “พลังแห่งเหตุผล” ให้แก่
มวลชนในสังคมนั้น ใช้เป็นเข็มนำในการเปลี่ยนแปลง
พัฒนาสังคมแทน “ความเชื่อ” “ความศรัทธา”
เงื่อนไขทางวัตถุที่จะรับประกันสิ่งนี้ก็ค
พลังการผลิตของสังคมที่พัฒนาขยายใหญ่ขึ้น พร้อม
กับการเติบโตของชนชั้นกรรมาชีพที่มีลักษณะแบบ
“เมือง” จากการพัฒนาของความคิดแบบ “เมือง”
ในหมู่ประชาชนนี้เอง การจัดตั้งองค์การของประ
ชาชนจึงจะมีเนื้อหาแบบ “เมือง” หรือแบบยุโรป
ตะวันตกตามไปด้วย กล่าวคือ การจัดตั้งองค์การ
ประชาชนทางการเมืองจะมีลักษณะเป็น “พรรค
การเมือง” (แบบยุโรปตะวันตก) อย่างแท้จริง มิ
ใช่เป็นแบบ “สมาคมลับ” หรือเป็น “ก๊ก” เป็น
“เหล่า” อันตั้งอยู่บนพื้นฐานของความล้าหลังใน
ปัจจุบัน เมื่อนั้นแหละจึงเป็นไปได้ที่พลังทางการเมือง
เมืองที่ก้าวหน้าในสังคมที่ล้าหลังค่อยพัฒนาจะก้าว
หลุดพ้นกรอบจำกัดของลัทธิเหมา และจะสามารถ
เข้าใกล้ “เป้าหมายสุดท้าย” ได้เร็วยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยุทรพยากร

2. สังคมจีนกับเศรษฐกิจสังคมนิยม

2.1 กฎของการเคลื่อนไหว
ทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมผ่าน
กับพัฒนาการทางเศรษฐกิจของสัง-
คมนิยมภายหลังการปฏิวัติ (1949-
1976)

จุดประสงค์ของบทนี้ก็คือ ประยุกต์ใช้ทฤษฎี
ของวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ในส่วนที่กล่าวถึงกฎ
การเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมผ่าน
หรือ “กฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยม”²⁵
มาพิจารณาพัฒนาการทางเศรษฐกิจและนโยบาย
เศรษฐกิจของสังคม “ระบอบผ่าน” ของจีนภายหลัง

การปฏิวัติ เนื่องจากจีนเป็น “สังคมนิยม” ไปสู่สังคมนิยม ดังนั้นถึงแม้สังคมนิยมจะมีลักษณะพิเศษในทางโครงสร้างเพียงใดก็ตาม แต่กฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยม หรือ “กฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยม” จะยังคงดำรงอยู่ ภายในสังคมนิยมภายหลังการปฏิวัติ และแสดงบทบาทของมันออกมา เจกเช่นบทบาทของกฎของมูลค่าในสังคมนิยม ซึ่งผู้เขียนจะพยายามชี้ให้เห็นถึงการดำรงอยู่และบทบาทของกฎนี้ ในรูปของการเปรียบเทียบเชิงปริมาณ หรือสถิติตัวเลขทางเศรษฐกิจในระดับมหภาค

เวลาเราเอากฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมที่มี ลักษณะทั่วไป มาประยุกต์ใช้พิจารณาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมที่มีลักษณะเฉพาะอันหนึ่ง (ในที่นี้คือสังคมนิยม) สิ่งที่เราจะต้องระวังให้มากที่สุดก็คือ การประยุกต์ใช้กฎนี้อย่างกลไกอย่างลัทธิเศรษฐกิจ ก่อนอื่นเราจะต้องตระหนักว่า กฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยม หรือ กฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมมิใช่จะสำแดงตัวของมันในสังคมนิยมทุกสังคมนิยมด้วยระดับความชัดเจนในรูปการที่เที่ยงตรงไม่มีคั่นเบี้ยวเหมือนกันหมดทุกสังคมนิยม บัญญัติต่าง ๆ ที่เป็นตัวขวางกั้นกฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมย่อมดำรงอยู่ และถ้าบัญญัติที่เป็นตัวขวางกั้นกฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมเหล่านี้มีพลังที่แข็งแกร่งมากเพียงใด ก็จะทำให้หนทางของ

เศรษฐกิจของสังคมนิยมเหล่านั้น มีลักษณะฉีกแฉกมากยิ่งขึ้นเท่านั้น เวลาพิจารณาเศรษฐกิจของสังคมนิยมจีนภายหลังการปฏิวัติ โดยเฉพาะในจุดเริ่มต้น มีปัจจัยสองประการที่เราจำเป็นต้องใส่ใจไว้เป็นพิเศษคือ

ก. บัญญัติทางทวิตัย สังคมนิยมก่อนการปฏิวัติมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจ—สังคมนิยมที่จัดอยู่ในพวก “ส่วนรอบข้าง” อันมีลักษณะกึ่งอาณานิคมและล้าหลังแบบเอเชีย เมื่อเปรียบเทียบพลังการผลิตของสังคมนิยมจีนภายหลังการปฏิวัติ และเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของสังคมนิยม ในการที่จะเปลี่ยนย้ายไปสู่สังคมนิยมกับกรณีของรัสเซียแล้ว เราจะพบลักษณะเด่นอันหนึ่งก็คือ ถึงแม้สังคมนิยมก่อนการปฏิวัติจะมีลักษณะล้าหลังเช่นกัน แต่มันก็ยังมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจ—สังคมนิยมที่เป็นแบบ “จักรพรรดินิยมล้าหลัง” อันจัดอยู่ในพวก “ส่วนศูนย์กลาง” สิ่งนี้หมายความว่า “ความล้าหลัง” ของสังคมนิยมจีนเป็นความล้าหลังที่ยิ่งกว่าของสังคมนิยมรัสเซียที่ล้าหลังอยู่แล้วเสียอีก สิ่งนี้สะท้อนออกมาในระดับพลังการผลิตของจีนที่ต่ำกว่าพลังการผลิตของรัสเซียที่ค่าอยู่แล้วในช่วงก่อน—หลังการปฏิวัติ (ดูตารางที่ 3) อันส่งผลให้ภารกิจของการสร้างสรรค์สังคมนิยมของจีน โดยเฉพาะปัญหาในการขจัดความ “ล้าหลัง” แบบเอเชียเป็นภารกิจที่ยากลำบากยิ่งขึ้น มีหลายสิ่งมากยิ่งขึ้น และจะต้องใช้เวลามากยิ่งขึ้นใน “ช่วงระยะผ่าน” นี้ ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมก็คือ จีนจะต้องสร้างบ่มเพาะ “ชน

25 รายละเอียดในทางทฤษฎีเกี่ยวกับ “สังคมนิยม” รวมทั้ง “กฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยม” โปรดอ่าน หน้าที่ 5 ของผู้เขียนเรื่อง “บทบาทของเสนาหว่าค้ำยทฤษฎีสังคมนิยมในแง่มุมมองของวิถีนิยมประวัติศาสตร์” บทที่ 3 สังคมนิยมกับทฤษฎีการสะสมทุน หัวข้อ—สังคมนิยมคืออะไร? —

ชั้นกรรมวิธี” ขึ้นมาใหม่ *ภายหลังการปฏิวัติ* ซึ่ง เป็นปัจจัยสำคัญอันหนึ่งในการพัฒนาหลังการผลิต ของประชาชาติ และเป็น “ตัวกลาง” นำไปสู่ สังคมนิยม มีหน้าซ้ำ “ชนชั้นกรรมวิธี” จึงก็ เกิดขึ้นภายหลังการปฏิวัติเป็นชนชั้นที่ไม่เคยผ่าน การต่อสู้ปฏิวัติ ไม่เคยมีประสบการณ์ “ประชา ธิปไตยของชนชั้นกรรมวิธี” อย่างที่กรรมกรรัสเซียมี กล่าวคือไม่มีจิตสำนึกทางการเมืองและทาง ชนชั้นในอันที่จะควบคุมพรรคและรัฐบาลจีน แต่ กลับเป็นสิ่งที่เติบโตขึ้นมาภายใต้การดูแลของพรรค และรัฐจีน

ข. ปัจจัยทางอติวิสัย การระแก้ไข้ปัญหา “ความล้าหลังแบบเอเชีย” ของสังคมจีนอันเป็น ปัญหาทางภววิสัยนี้ จำเป็นจะต้องใช้ *พลังทางอติ วิสัย* ของพรรคและมวลชนเป็นอย่างมาก วิธีการ แก้ไขปัญหา “ความล้าหลัง” มีอยู่สองวิธีคือ ใช้ *วิธีแบบเผด็จการข้าราชการ* หรือวิธีการบีบบังคับ ให้มวลชนทำตามคำสั่ง กับ *วิธีแบบประชาธิปไตย ของมวลชน* หรือการส่งเสริมและขยายความคิด สร้างสรรค์ของมวลชน เมื่อเรากล่าวนึกทางประวัติ ศาสตร์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ลักษณะพิเศษ ของการปฏิวัติจีนและลัทธิเหมา เราจะพบว่า “ลัทธิทำแทน” ระบบพรรคเดียวแบบสตาลิน และอิทธิพลของ “ความคิดแบบขาวนาจน” ภาย ในพรรคจีนมีมาตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการปฏิวัติครั้งที่ สาม ของจีน (ตั้งแต่หลังปี 1927 เป็นต้นมา) สิ่ง นี้ส่งผลให้วิธีการแก้ไขความล้าหลังของสังคมจีน และรูปแบบในการสำแดงออกซึ่งกฎการเคลื่อนไหว ทางเศรษฐกิจของสังคมระยะผ่านมีลักษณะเป็น แบบข้าราชการคลุมเครือในทางทฤษฎี โดยสะท้อน

ออกมาในรูปของนโยบายเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอน ของพรรค ปัจจัยทางอติวิสัยเหล่านี้ส่งผลคือโครงสร้างส่วนบนของสังคมจีนภายหลังการปฏิวัติ ซึ่งส่ง ผลย้อนกลับมาสู่ฐานเศรษฐกิจของสังคมจีนในที่สุด

ในการพิจารณาพัฒนาการทางเศรษฐกิจของ สังคมจีนภายหลังการปฏิวัติในฐานะที่เป็น สังคม ระยะผ่าน จากจุดมองของกฎการเคลื่อนไหวทาง เศรษฐกิจของสังคมระยะผ่าน ผู้เขียนขอเสนอข้อ สมมติฐานและแนวมองดังต่อไปนี้

(1) รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีนสำนึก และรับรู้กฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคม ระยะผ่านไปสู่สังคมนิยม หรือ “กฎการสะสมทุน เบื้องต้นแบบสังคมนิยม” โดยผ่านลักษณะที่เห็น ว่าเป็น “โมเดลของโซเวียต” กล่าวคือโดยผ่าน นโยบายและวิธีการ “พัฒนาอุตสาหกรรม” ใน แบบของสตาลิน อันเป็น *วิธีการแบบเผด็จการ ข้าราชการ* เรียกได้ว่ารัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์ จีนยังไม่ได้สรุปความรู้ในทางทฤษฎีเกี่ยวกับกฎ การเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมระยะผ่าน *อย่างชัดเจน* นั่นเอง ดังนั้นนอกจากเป็นผล ของอิทธิพลลัทธิสตาลินในช่วงนั้นแล้ว ยังเป็นผลของ การที่พรรคจีนมิได้สรุปทฤษฎีทางประวัติศาสตร์ และการโต้เถียงภายในพรรคคอมมิวนิสต์โซเวียต ในช่วงทศวรรษที่ 20 โดยเฉพาะในช่วงที่เกี่ยวกับ “การพัฒนาอุตสาหกรรม” ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ นั้นเอง และบนพื้นฐานของการรับรู้ที่ยังไม่ถ้อย สมบูรณ์เกี่ยวกับกฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจ ของสังคมระยะผ่านของรัฐและของพรรคจีนนี้ ความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสังคมนิยมก็ได้ก่อ ตัวขึ้น (อย่างเฉพาะส่วน) พร้อม ๆ กับกระบวนการ

ตารางที่ 3
เปรียบเทียบการผลิตสิ่งของหลักระหว่างจีนกับไชเวีต

	จีน				ไชเวีต				
	ก่อน ปลดแอก	1949	1952	1957	1913	1928	1932	1937	1955
เหล็กกล้า (100 ล้านตัน)	0.92	0.16	1.35	5.35	4.2	4.3	5.9	17.7	45.0
เหล็กถลุง (..)	1.80	0.25	1.93	5.94	4.2	3.3	6.2	14.5	33.0
ถ่านหิน (..)	61.88	32.4	66.49	130	29.1	35.5	64.4	128.0	391.0
น้ำมัน (..)	0.32	0.12	0.44	1.46	9.2	11.7	22.3	30.5	71.0
ไฟฟ้า (1,000 ล้าน kw)	5.96	4.31	7.26	19.3	1.95	5.0	13.5	36.4	—
ไม้ (100 ล้าน ม. ³)	—	5.67	11.2	27.9	27.2	41.1	98.5	111.3	—
ซีเมนต์ (100 ล้านตัน)	2.29	0.66	2.86	6.86	1.5	1.85	3.5	5.5	22.0
ผ้า (100 ล้าน ม.)	27.9	18.9	38.3	50.5	22.2	27.8	26.9	34.5	59.0
กระดาษ (1,000 ล้านตัน)	—	228	539	1,221	197	285	471	832	—
น้ำมันพืช (..)	—	444	983	1,100	264	—	410	495	11,000
น้ำตาล (..)	4.14	199	451	864	1,340	1,333	828	2,421	34,000

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสร้างสรรคสังคมนิยม ซึ่งเริ่มต้นภายหลังยุคฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังการปฏิวัติของจีนสิ้นสุดลง (1949-1952) กล่าวคือมีการเริ่มต้นนโยบายวางแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1 รูปการแสดงออกในทางจิตสำนึกในทางทฤษฎีของ “กฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยม” นั่นคือ *แนวทางการสร้างสรรคสังคมนิยม* ที่เสนอขึ้นเป็นครั้งแรกในระหว่างการประชุมสมัชชาของพรรคครั้งที่ 8 (เดือนกันยายน 1956) แนวทางนี้—แนวทางซึ่งสะท้อนกฎเศรษฐกิจของสังคมนิยม—จะดำรงอยู่และจะต้องถูกผลิตซ้ำขึ้นมาอีกจนได้ *ครบโดที่ระบบสังคมนิยมและความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบสังคมนิยมจะยังคงมีอยู่ในจีน*

(2) หนทางซีกแซกของกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนภายหลังการปฏิวัติ กล่าวคือจากแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1 (1953-1957)—ไปสู่—ช่วงนโยบาย “ก้าวกระโดด” (1958-1960)—ไปสู่—ช่วงระยะปรับตัว (1961-1965)—ไปสู่—ช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม (1966-1969)—ไปสู่—ช่วงระยะปรับตัว—ไปสู่—ช่วงระยะปรับตัวครั้งใหม่ (1970-1976)—ไปสู่—ช่วงแผนเศรษฐกิจ 10 ปี หรือ “สี่ทันสมัย” (1977-ปัจจุบัน) โดยพื้นฐานที่สุดแล้ว เป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของการซัดแย้งและต่อสู้ของสองแนวทางในทางการเมือง—เศรษฐกิจระหว่าง *แนวทางการสร้างสรรคสังคมนิยมชาวจีน* (ของสมัชชาพรรค ฯ ครั้งที่ 8) อันเป็นรูปการที่แสดงออกแม้จะไม่สมบูรณ์และเป็นไปอย่างบิดเบี้ยวของ “กฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยม” ซึ่งสอดคล้องกับข้อเรียกร้องต้องการทาง

ภววิสัยของระบบสังคมนิยมของจีน กับ *แนวทางของลัทธิเหมา* ที่โดยรากแท้แล้วมีลักษณะที่ *ไม่ใช่สังคมนิยมที่เป็นวิทยาศาสตร์* ภายใต้ชื่อ “แนวทางใหม่ที่พิชิต ‘โมเดลของโซเวียต’” ภายใต้การนำของความคิดเหมาเจ๋อตง” กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ลักษณะซีกแซกของการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมภายหลังการปฏิวัติ โดยพื้นฐานแล้วเกิดจากพลังการผลิตที่กำลังขยายตัว อันเป็นผลจากการกระทำผลักดันของกฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมถูกขัดขวาง ถูกทำให้หยุดชะงักหรือขาดตอนเป็นระยะ ๆ โดย *พลังที่ไม่ใช่เศรษฐกิจของลัทธิเหมา* ซึ่งสะท้อนปฏิกิริยาต่อต้านของ “ชาวนาจน” ต่อการขยายตัวของ “เมือง” ของ “กรรมาชีพ” ของ “ปัญญาชน” ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการขยายพลังการผลิต แล้วหันมาใช้วิธีระดมพลังทางการเมืองโดยผ่านการปลุกกระดมเพื่อที่จะชิงเอา “แรงงานที่ซ่อนตัวและล้นเกินอยู่ในชนบท” มาใช้ขยายพลังการผลิต โดยไม่ต้องพึ่งการขยายตัวของอุตสาหกรรมในเมือง แต่ไม่เป็นผล เพราะวิธีการนี้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาประชากรที่เพิ่มขึ้นในอัตราสูงได้ ผลก็คือแม้กฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมจะถูกขัดขวาง ตัดตอนและทำให้หยุดชะงักไปชั่วคราวิกคาม แต่มันก็ยังคงดำรงบทบาทอย่างไม่หยุดยั้งต่อไปเรื่อย ๆ เพราะกฎนี้สอดคล้องและสามารถตอบสนองข้อเรียกร้องทางภววิสัยของสังคมนิยมในปัจจุบันได้นั่นเอง กล่าวในความหมายนี้ คำขวัญของนโยบาย “สี่ทันสมัย” ที่ฝ่ายค้านเหมาเสนอขึ้นมาในปัจจุบัน จึงมิใช่ตั้งใจอื่นนอกไปจากการแสดงออกทางการเมืองแบบชาวจีนการของ *ความต่อเนื่องของกระบวนการสะสม*

ทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมที่ยังไม่สำเร็จสิ้น ของ
จีนนั่นเอง

(3) มีแต่จากแวมองแบบ *วัตถุนิยม* ข้างกัน
นี้แล้วเท่านั้น กล่าวคือพิจารณากระบวนการผลิต
กลายทางประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ปะทะกันใน
ทางทวิวิสัยในทางเศรษฐกิจของ “กฎการสะสม
ทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยม” กับ “พลังที่ไม่ใช่
เศรษฐกิจ” ของสัทธาเทมานี้แล้วเท่านั้น เราจึงจะ
สามารถเข้าใจปัญหาการเมือง โครงสร้างส่วนบน
และการต่อสู้ภายในพรรคคอมมิวนิสต์จีนอันซับซ้อน
ในปัจจุบันได้ และยังจะสามารถคาดการณ์
ถึงแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้าของ
สังคมนิยมอย่างถูกต้องได้

การบ่งชี้ถึงการดำรงอยู่ของกฎการสะสมทุน
เบื้องต้นแบบสังคมนิยม ในเชิงปริมาณ ที่สำคัญก็
คือ การพิจารณากระบวนการขยายตัว (และหดตัว)
ของการผลิตภาคอุตสาหกรรมแห่งรัฐ ซึ่งสะท้อน
ออกมาบางระดับในรายได้ประชาชาติ (GNP) ถ้า
การผลิตในภาคอุตสาหกรรมแห่งรัฐขยายตัวได้
อย่างสม่ำเสมอออกไปเรื่อย ๆ ก็หมายความว่า
กฎของการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมดำเนิน
ไปเป็นปกติ แต่ถ้าการผลิตภาคอุตสาหกรรมแห่ง
รัฐเกิดหดตัวตกต่ำลงก็แสดงว่า กฎของการสะสม
ทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมถูกรบกวนโดยปัจจัย
ต่าง ๆ ที่เป็นลบ ซึ่งในกรณีนี้เราก็ต้องมาค้นคว้า
ว่า ปัจจัยเหล่านั้นเกิดจากสภาพทวิวิสัยที่หลีกเลี่ยง
ไม่ได้ แกะไขไม่ทัน อย่างเช่นภัยธรรมชาติ หรือ
ว่าเป็นปัจจัยทางการเมืองทางอ้อมวิสัยซึ่งแก้ไขได้
แต่ถ้าวิจารณาแค่กระบวนการขยายตัวและหดตัว
ของการผลิตภาคอุตสาหกรรมแห่งรัฐนี้ยังไม่เพียง

พอ เรายังจะต้องมาพิจารณากระบวนการขยายตัว
และหดตัวของการผลิตภาคเกษตรกรรมโดยเฉพาะ
ในส่วนที่ไม่ใช่ของรัฐประกอบด้วย เพื่อที่จะดู
ความสัมพันธ์ต่อกันกับกระบวนการผลิตภาคอก
อุตสาหกรรมแห่งรัฐว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือ
สวนทางกัน และถ้าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน
อัตราส่วนที่เพิ่มขึ้นที่พอกันหรือไม่ การดูเช่นนี้
จะทำให้เรารู้ว่าความสมดุลในการผลิตเกิดขึ้นใน
ระบบเศรษฐกิจส่วนรวมหรือไม่ ถ้าไม่มี ก็จำเป็น
จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความสมดุลใน
ระหว่างเศรษฐกิจสองภาคนี้ เพื่อให้กฎการสะสม
ทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมสำแดงตนในรูปที่
“เหมาะสมที่สุด” แต่ถึงแม้จะพิจารณาอย่างนี้แล้ว
ก็ตาม การวัดในเชิงปริมาณก็ยังมีขีดจำกัดอยู่ที่
เพราะว่ามันไม่สามารถวัดปัญหาในมิติของ *คุณภาพ*
ได้ (และนี่คือข้อจำกัดของ “นักเศรษฐศาสตร์”
ที่ลด (reduce) ปัญหาสังคมลงเหลือแค่เป็นปัญหา
ในเชิงปริมาณทั้งหมด) หนึ่งปัญหาในระดับคุณภาพ
ในที่นี้หมายถึงปัญหาวิธีการและหลักการว่า
กฎของการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมนี้คำ
เนินการไปด้วย *วิธี* ไค โดยวิธีแบบ “เผด็จการข่า
รัฐการ” หรือวิธีแบบ “ประชาธิปไตยของมวล
ชน” สิ่งนี้จะเป็นตัวกำหนดรูปการแสดงออกที่
เป็นจริงของกฎ และกำหนดเนื้อหาของกฎใน
ระดับหนึ่งด้วย (กล่าวคือเกิดปัญหาการบ้ายเบน
ออกไปจากรูปการที่ “เหมาะสมที่สุด” ของกฎที่
ควรจะเป็น) และในระยะยาวจะเป็นตัวกำหนด
ทิศทาง จังหวะก้าว ความเร็วช้า ของการขยาย
ตัวในการดำเนินการของกฎอีกด้วย ซึ่งถ้าวิธีการ
ที่ใช้ในการสำแดงกฎไม่ดี เป็นแบบเผด็จการข่า

รัฐการ ก็จะเกิด “ความขัดแย้งใหม่” อันอาจนำไปสู่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจแบบที่ไปแลนค์กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันก็เป็นได้

แต่ในบทนี้ เราจะขอจำกัดตัวเองแค่นั้นให้เห็นถึงการดำรงอยู่และบทบาทของกฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมในสังคม “ระยะผ่าน” ของจีนภายหลังการปฏิวัติ โดยการวัดในเชิงปริมาณเท่านั้น เพราะแก่นก้นน่าจะเพียงพอแล้ว (แต่ยังไม่สมบูรณ์) ในการจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่ค่อนข้างกฎทางภววิสัย หรือลักษณะเสถียรหรือตัววิสัยของแนวทางเหมาเจ๋อตงในการสร้างสรรค์สังคมนิยม

แผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีน (1949 - 1971) โดยผ่านดัชนี GNP ทั้งดัชนีของผลรวม GNP กับดัชนีของ GNP ต่อประชากร 1 คน โดยถือให้ปี

1957 = 100 หน่วย ดัชนี GNP ในแผนภาพที่ 1 นี้เริ่มตั้งแต่ปี 1949 จนถึงปี 1971 ถ้าดูตามแผนภาพ เราจะเห็นว่าเศรษฐกิจของจีนตั้งแต่ช่วงฟื้นฟูเศรษฐกิจไปจนถึงช่วงสิ้นสุดของแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1 เป็นไปอย่างค่อนข้างราบรื่น และอย่างมีจังหวะก้าวที่ค่อนข้างเร็ว พอมาถึงช่วงยุคก้าวกระโดด เห็นได้ชัดเจนว่าในปีแรกของช่วงก้าวกระโดด เศรษฐกิจพุ่งขึ้นอย่างรวดเร็วมาก แต่ก็เพียงมีเพียงเท่านั้น หลังจากนั้นก็มีแนวโน้มตกต่ำลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน จนถึงปี 1961 วิกฤตการณ์เศรษฐกิจในช่วงนี้ผ่านไปได้โดยใช้นโยบายปรับตัว (ของฝ่ายค้านเหมา) หลังจากนั้นเศรษฐกิจจีนก็มีแนวโน้มดีขึ้นเรื่อย ๆ จนมาถึงจุดสุดยอดเท่าที่เคยมีมาในปี 1966 แต่ในปีเดียวกันนั้นเอง เหมาเจ๋อตงก็ได้ทำการปฏิวัติวัฒนธรรม

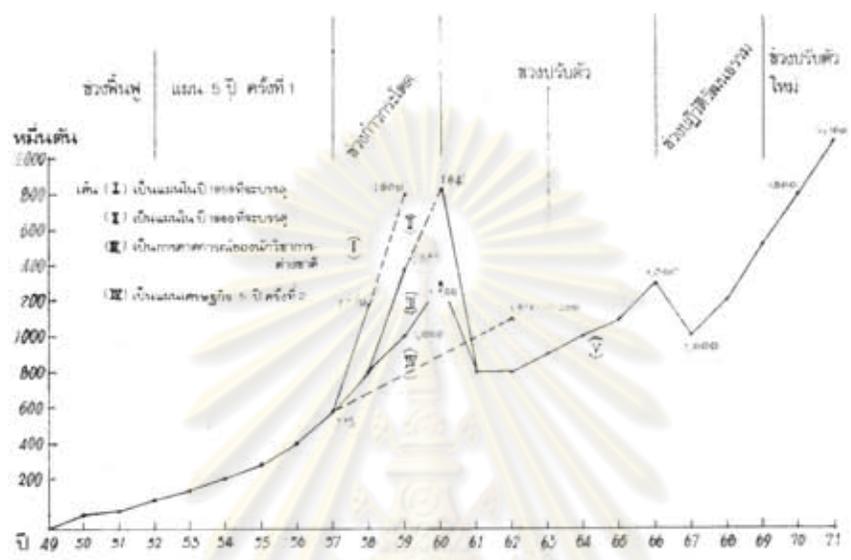

รวม ผลก็คือเศรษฐกิจจีนตกลงมาอีก พอหลังจากปี 1968 จึงค่อยมีแนวโน้มสูงขึ้นไปอีกครั้งหนึ่ง ความหมายของภาพนี้ก็ถือว่า กระบวนการพัฒนาของเศรษฐกิจจีนไม่ได้ดำเนินไปอย่างมั่นคงรุดหน้าไปที่ละก้าว ๆ แต่เป็นกระบวนการที่ซิกแซก มีปัญหาใหญ่หลวงดำรงอยู่ โดยเฉพาะในช่วง “ก้าวกระโดดไกล” และในช่วง “การปฏิวัติวัฒนธรรม” ซึ่งในประเด็นนี้ดัชนี GNP ของต่อบุคคล (เส้นไขปลาด) แสดงได้ชัดเจนกว่า กล่าวคือถ้ามองเผิน ๆ จะดูเหมือนว่าช่วงก้าวกระโดดทำให้การผลิตขยายตัวขึ้น แต่แล้วผลของนโยบายก้าวกระโดดก็นำมาสู่ความตกต่ำของการผลิตอย่างรวดเร็ว ถ้าดูจากดัชนี GNP ต่อบุคคล เราจะพบว่าในปี 1961 ระดับของ GNP ต่อบุคคลตกลงไปต่ำกว่าระดับ GNP ในปี 1957 อันเป็นต้นสุดแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 และถ้าไปจนถึงระดับ GNP ในปี 1952 หมายความว่าผลของนโยบายก้าวกระโดดไกลได้ทำลายผลพวงที่เกิดขึ้นจากแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 จนเป็นศูนย์ ซึ่งเท่ากับจะต้องไปตั้งกันเริ่มกันใหม่นั้นเอง หลังจากนั้นก็เข้าสู่ช่วงปรับตัว นโยบายปรับตัวนี้ทำให้ระดับ GNP ต่อบุคคลในปี 1966 ฟื้นตัวมาจนถึงระดับ GNP ในปี 1957 (11) หลังจากนั้นก็เกิดการปฏิวัติวัฒนธรรม ข้อเท็จจริงที่น่าตกใจก็คือว่าระดับ GNP ต่อบุคคลในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมก็ยังอยู่ในแค่ระดับผลพวงของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 เท่านั้นเอง พอเข้าช่วงปรับตัวครั้งใหม่นั้นแหละ จึงสามารถก้าวข้ามผลพวงของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 ได้ กล่าวได้ว่าสังคมจีนได้หยุดนิ่งในทางเศรษฐกิจเป็นเวลานานแค่ระดับ

ที่เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 นั้นเอง ในช่วงที่กฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมผ่านหรือกฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมถูกขัดขวางหรือกักกอนไป ผลักการผลิตของสังคมนิยมไม่ได้ขยายเพิ่มขึ้น แต่ยังคงอยู่แค่ระดับที่แผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นระยะเวลาที่กฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมแสดงบทบาทของมันอยู่นั่นเอง

แต่เนื่องจากแผนภาพที่ 1 เป็นการแสดงจินตภาพเกี่ยวกับสังคมนิยมอย่างคร่าว ๆ เท่านั้น จำเป็นที่จะต้องตรวจสอบให้ถี่กลงไปอีก แผนภาพที่ 2 เป็นการแสดงถึงจำนวนการผลิตของเหล็กกล้า อันเป็นสาขาใจกลางของภาคอุตสาหกรรมแห่งรัฐของจีน ถ้าดูตามแผนภาพที่ 2 (หน้า 37) เราจะเห็นว่า การที่ผลิตเหล็กกล้าของจีนที่ได้เพิ่มจาก 1 แสน 5 หมื่น 8 พันตันต่อปีในปี 1949 มาเป็น 5 ล้าน 3 แสน 5 หมื่นตันต่อปีในปี 1957 นั้น เป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ทีเดียว เพราะสิ่งนี้หมายความว่าเมื่อจีนสิ้นสุดแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 จีนได้มีพื้นฐานของอุตสาหกรรมทันสมัยและอุตสาหกรรมเหล็กเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งอันนี้จะเป็นพื้นฐานให้ประเทศจีนขยายการผลิตไปพัฒนาอุตสาหกรรมแบบสังคมนิยมได้อย่างสะดวกมั่นคงยิ่งขึ้น หลังจากนั้นก็ได้มีการวางแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 2 ซึ่งคาดการณ์กันว่าจะเป็นไปตามเส้นที่ IV อันเป็นเส้นที่มีอัตราเร็วในระดับที่พอ ๆ กับแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 แต่ทว่าแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 2 ที่ผ่านมิกของสมัชชาไปแล้วถูกพวกเหมาบีบให้ต้องยกเลิกไป แล้วใช้แผนนโยบายก้าวกระโดดขึ้นมาแทนในปี 1958 ซึ่งตามแผน

แผนภาพที่ 2 ปริมาณการผลิตเหล็กกล้าของจีน (1949-1971)

ใหม่นี้ก็เป้าหมายไว้สูงมากกว่า จะเพิ่มผลผลิตของเหล็กกล้าเป็นเท่าตัวคูณในทุก ๆ ปี หรือเส้น I ในแผนภาพที่ 2 นั่นเอง ซึ่งตามแผนนี้ตั้งใจว่าจะผลิตเหล็กกล้าให้ได้ 18 ล้านตันในปี 1959 ปรากฏว่าก่อนจะรู้ว่าเป้าหมายนี้เป็นสิ่งเพ้อฝันก็เมื่อต้นปี 1959 ทำให้ต้องมีการปรับปรุงแผนเศรษฐกิจใหม่ออกมาเป็นเส้น II ในแผนภาพที่ 2 ส่วนเส้น III เป็นเส้นที่นักวิชาการต่างประเทศคาดการณ์ว่าเป้าหมายการผลิตเหล็กกล้าทั้งในปี 1959 และ 1960 คงไม่บรรลุตามที่จีนหวังไว้ จากแผนภาพที่ 2 เราจะเข้าใจได้ว่า กระบวนการผลิตเหล็กกล้าของจีนก็คำนวณไปทิศทางเดียวกับของ GNP ที่ได้แสดงในแผนภาพที่ 1 ไปแล้วนั่นเอง ส่วนตารางที่ 4 และตารางที่ 5 นี้คือรายละเอียดของ

ปริมาณเหล็กกล้าที่จีนผลิตได้ กับปริมาณที่บริโภค เหล็กกล้าต่อคนของประเทศจีน และตัวเลขเปรียบเทียบทางสากลถึงปริมาณการบริโภคเหล็กกล้าต่อประชากร 1 คน

ต่อไปขอให้ดูภาคเศรษฐกิจที่สำคัญอีกอันหนึ่งสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ นั่นก็คือผลผลิตของภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะพวก "อาหาร" ว่าเป็นอย่างไรบ้าง ในกรณีของสังคมจีนภายหลังการปฏิวัติ จากแผนภาพที่ 3 (หน้า 39) เราจะพบว่าตามเส้น I อันเป็นแผนเศรษฐกิจในปี 1959 ที่วางไว้ ตั้งเป้าหมายจะผลิต "เมตริกซ์" ให้ได้ 525 ล้านตัน จากที่ในปี 1958 ที่ผลิตได้ 375 ล้านตัน แต่ปรากฏว่าในปี 1959 กลับผลิต "เมตริกซ์" ได้เพียง 250 ล้านตันเท่านั้น ซึ่งค่า

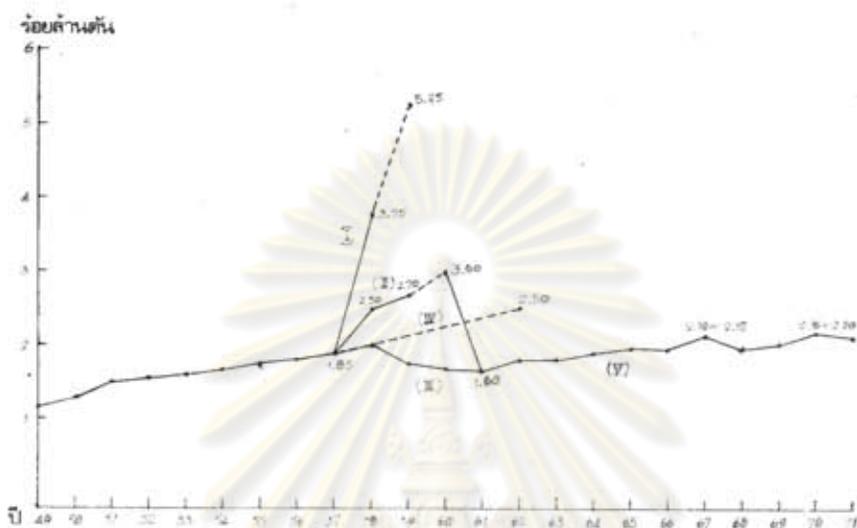
ตารางที่ 4
จำนวนเหล็กกล้าที่จีนผลิตได้

ปี	จำนวนผลิต (หมื่นตัน)	ปริมาณเบริโกล ต่อ 1 คน (กก.)
1949	15.8	0.3
50	69.6	1.1
51	80.0	1.6
52	134.9	2.4
53	177.4	3.0
54	222.5	3.7
55	285.3	4.7
56	446.5	7.2
57	535.0	8.5
58	1108.0	17.1
59	1335.0	20.2
60	—	—
61	—	—
62	—	—
63	—	—
64	1260.0	17.2
65		
66	ทุกปีเฉลี่ย	}เฉลี่ย
67	1000.0	
68	—	
69	1800.0	
70	1779.0	21.1
71	2100.0	21.8
72	2300.0	26.6
73	2300.0	26.1
74	2772.0	30.1
75	3000.0	32.6
76	—	—
77	2500.0	26.0

ตารางที่ 5
ปริมาณเบริโกลเหล็กกล้า ต่อ 1 คน
เปรียบเทียบทางสากล

อันดับ	ประเทศ	ปริมาณเบริโกล (กก.)
1	ญี่ปุ่น	583
2	แคนาดา	577
3	เยอรมันตะวันออก	566
4	โซเวียต	554
5	อเมริกา	549
6	โปแลนด์	524
7	เยอรมันตะวันตก	490
8	ออสเตรเลีย	467
9	อังกฤษ	385
10	ฝรั่งเศส	350
11	อิตาลี	319
12	สเปน	284
13	แอฟริกาใต้	263
14	บราซิล	105
15	จีน	42
16	อินเดีย	14

แผนภาพที่ 3 ปริมาณการเก็บเกี่ยวเมล็ดพืช (1949-1971)

กว่าของปี 1958 เสียอีก ตามการคาดการณ์ของนักวิชาการต่างประเทศ (เส้น III) นั้น ระดับการผลิต "เมล็ดพืช" ของจีนก็คงที่อยู่ในระดับนี้มาโดยตลอด และถึงแม้จะผลิตขึ้นได้บ้าง แต่เมื่อคำนึงถึงจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นมาด้วยแล้ว ก็ยังคงที่อยู่ในระดับนี้นั่นเอง

และถ้าเราจะใช้ตารางที่ 4 และ 5 มาวิเคราะห์หาอัตราส่วนการขยายตัวของผลผลิตของอาหารของจีน เราจะพบว่าอัตราเพิ่มขึ้นของผลผลิตพวกอาหารนับตั้งแต่ปี 1949 มาจนถึงปี 1977 เฉลี่ยแล้วเพิ่มขึ้นปีละประมาณกว่า 3% แต่เมื่อเราลองแบ่งอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยตามช่วงนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ของจีน เราจะพบข้อเท็จจริงอีกด้านหนึ่งที่ต่างออกไปจากเมื่อแรก คือ

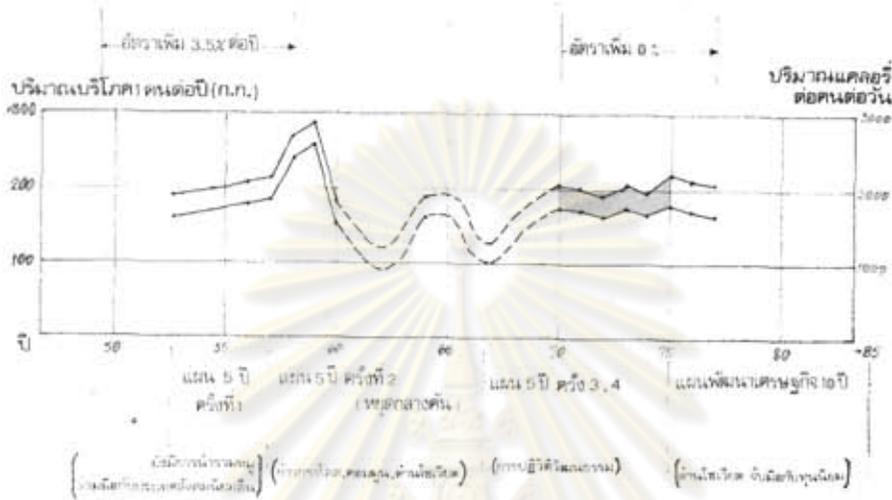
1. ช่วงปี 1949-1955 = 8.5%
 2. ช่วงปี 1955-1959 = 8.0%
 3. ช่วงปี 1959-1969 = ไม่กระจำ
 4. ช่วงปี 1970-1975 = 3% กว่า
- ช่วงปี 1975-1977 = 0.0%

ช่วง (1) และ (2) เป็นช่วงที่กฎการเคลื่อน

ไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมผ่านไม่ถูกขัดขวาง ในช่วงนี้อัตราการขยายตัวของผลผลิตด้านอาหารสูงมาก ในขณะที่ช่วง (3) และ (4) กฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมผ่านถูกขัดขวางหรือไม่ก็ถูกกักคอง ในช่วงนี้อัตราการขยายตัวของผลผลิตด้านอาหารตกต่ำลงไปมากทีเดียว

ต่อไปโปรดดู แผนภาพที่ 4 ซึ่งชี้ให้เห็นปริมาณการบริโภคอาหารของประชาชนจีนนับตั้ง

แผนภาพที่ 4 ปริมาณการบริโภคอาหารของคนจีน(ต่อปี)

แต่ปี 1949 จนถึงปี 1977 เราพบว่าระดับการกินอยู่ของประชาชนสูงสุดในช่วงแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1 หลังจากนั้นก็ตกต่ำมาโดยตลอด จนแม้ปัจจุบันนี้ก็ยังไม่ถึงระดับในปี 1957 อยู่แน่นอน

จากข้อมูลที่เสนอมาข้างต้นนี้ นำมาสู่ข้อสรุปทั่วไปที่ว่า "ยามโลกที่กฎการเคลื่อนไหวทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมผ่านเงินผูกมัดขวางหรือถูกสกัดกั้น เมื่อนั้นเศรษฐกิจของจีนจะได้รับความเสียหาย ตกต่ำ และเนิ่นช้าลงเพียงนั้น" อันนี้ ข้อมูลเหล่านี้เป็นเพียงเหตุผลอันหนึ่งสำหรับช่วยไขกระจุกตึ๊งใจของเราเท่านั้นว่า แนวคิดหรือแนวทางเศรษฐกิจแบบไหน จะถูกต้องสอดคล้องกับทฤษฎีมากกว่ากัน ในการตัดสินใจหรือพิสูจน์นั้นจะต้องไม่วัดกันที่ความสวยงามชวนฝัน

ของภาษาที่แสดงออก แต่จะต้องวัดกันด้วยการปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้นจริง ๆ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติตามแนวคิดนั้น มีแต่เมื่อปัญหาการวัดในเชิงปริมาณเสร็จสิ้นลงแล้ว ท่อนั้นแหละเราจะต้องหันมาตรวจสอบปัญหาในระดับคุณภาพได้อย่างถูกต้อง

สุดท้ายนี้จะขอกล่าวถึงกระบวนการคัดเลือกของแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1 (1953 - 1957) ซึ่งเป็นการแสดงออกในทางรูปการของกฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมของสังคมนิยม โดยจะพิจารณาจากแง่ของ *กลไกการสะสมทุน* เป็นหลัก เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพพจน์ที่เป็นรูปธรรมชัดแจ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับการก่อตัวของกฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมในจีน พร้อมกันนั้นก็

ตารางที่ 6

ปริมาณผลผลิตมีผลของอาหารของจีน
(หน่วย 100 ล้านตัน)

1949	0.755
50	0.875
51	0.945
52	1.078
53	1.099
54	1.127
55	1.225
56	1.281
57	1.295
58	1.75
59	1.89
60	1.12
61	-
62	-
63	-
64	1.4
65	-
66	-
67	-
68	-
69	-
70	1.68
71	1.72
72	1.68
73	1.80
74	1.80
75	1.99
76	1.99
77	1.99

ตารางที่ 7

ปริมาณผลผลิตอาหารของจีน
(หน่วย 100 ล้านตัน)

1949	1.08
50	1.25
51	1.35
52	1.54
53	1.57
54	1.61
55	1.75
56	1.83
57	1.85
58	2.50
59	2.70
60	1.60
61	-
62	-
63	-
64	2.00
65	-
66	-
67	-
68	-
69	-
70	2.40
71	2.46
72	2.40
73	2.57
74	2.60
75	2.85
76	2.85
77	2.85

ตารางที่ 8

เอาดัชนีเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศจีนมารวมกันไว้ เพื่อให้เห็น
ของเศรษฐกิจจีนที่โตกล้วรมาแล้วตั้งแต่ต้นจนถึงต้น
(ตัวเลขในวงเล็บคืออัตราส่วนขยายตัวหรือหดตัวโดยเฉลี่ยต่อปีเป็น %)

	GNP พันล้าน ดอลลาร์	ประชากร ล้านคน	GNP ต่อ 1 คน	เกษตร 1957 = 100	อาหาร ล้านตัน	อาหาร ต่อคน (กก.)	อุตสาหกรรม 1957 = 100	เหล็กกล้า ล้านตัน
ช่วงฟื้นฟูเศรษฐกิจ (1949-52)	82 (10.4)	570 (1.9)	162	84 (15.9)	161 (13.2)	283	48 (33.6)	1.4 (2.0 เท่า)
ช่วงแผน 5 ปี ครั้งที่ 1 (1953-57)	128 (6.8)	646 (2.3)	201	100 (2.5)	191 (3.5)	298	180 (15.8)	5.4 (31.7)
ช่วงก้าวกระโดด (1958-60)	141 (3.3)	683 (2.3)	206	71 (-29.5)	180 (-6.5)	228	181 (21.9)	18.7 (61.7)
ช่วงปรับแก้ (1961-65)	174 (4.3)	754 (2.0)	231	104 (7.0)	194 (4.5)	257	199 (1.0)	12.5 (-7.7)
ช่วงปฏิวัติวัฒนธรรม (1966-69)	210 (4.8)	827 (2.3)	254	113 (2.1)	215 (2.6)	260	265 (7.5)	16 (6.4)
ช่วงทศวรรษที่ 70 (1970-77)	373 (7.4)	983 (2.2)	379	149 (5.1)	285 (3.6)	290	574 (13.1)	23.7 (5.0)
1970	244 (16.2)	847 (2.4)	288	127 (12.4)	243 (13.0)	287	316 (18.8)	17.8 (11.3)
1971	291 (7.0)	867 (2.4)	301	139 (2.4)	246 (1.2)	284	349 (10.4)	21 (18.0)
1972	273 (4.8)	889 (2.2)	305	126 (-3.1)	240 (-2.4)	271	385 (10.3)	23 (9.5)
1973	308 (12.8)	906 (2.3)	340	142 (12.7)	266 (10.8)	294	436 (13.2)	25.5 (10.9)
1974	320 (3.8)	914 (2.0)	346	146 (2.8)	275 (3.4)	297	455 (4.4)	23.8 (-6.7)
1975	342 (6.9)	943 (2.1)	362	46 (1.4)	284 (3.3)	301	502 (10.3)	26 (9.2)
1976	342 (0.0)	962 (2.0)	355	148 (0.0)	285 (0.4)	296	502 (0.0)	20.5 (-21.2)
1977	373 (9.1)	983 (2.2)	379	149 (0.7)	285 (0.0)	290	574 (14.3)	23.7 (15.6)

ชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาและข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 (อันเป็นผลจากการใช้วิธีการแบบข้าราชการของลัทธิสตาลิน)

เวลาพิจารณาพัฒนาการของเศรษฐกิจจีนภายหลังการปฏิบัติในทุกส่วน เราจะพบว่าสามารถแบ่งกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของสังคมนิยมออกเป็นสองขั้นตอนใหญ่ๆ อันมีลักษณะทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ขั้นตอนแรก อันได้แก่ช่วงระยะเวลาระหว่างภายหลังการปฏิวัติไปจนถึงสิ้นสุดแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 (1949-1957) กับขั้นตอนที่สอง อันเป็นช่วงที่แทนนโยบายก้าวกระโดด (1958) เป็นต้นไป จนถึงปี 1976 ทั้งสองขั้นตอนมีลักษณะพิเศษของกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ต่างกันมาก กล่าวง่ายๆ ก็คือ ในขณะที่กระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของขั้นตอนแรกเป็นไปอย่างค่อนข้างราบรื่นและได้ผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจในขั้นตอนที่สองเป็นไปด้วยความยากลำบาก และมีการเปลี่ยนแปลงที่สลับซับซ้อนและฉีกแซก การจะตีความและประเมินความหมายของความซับซ้อนและฉีกแซกของกระบวนการทางเศรษฐกิจในขั้นตอนที่สองที่แตกต่างกันนี้จะนำไปสู่ทัศนะต่อสังคมนิยมปัจจุบันที่แตกต่างกัน และเป็นปฏิปักษ์กันโดยพื้นฐานสองทัศนะ²⁶ กล่าวคือ ทัศนะแรกที่จะมองว่านโยบายเศรษฐกิจ

ในขั้นตอนที่สองเป็นการมั่วเบนไปจากหนทางที่สอดคล้องกับกฎการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยม ซึ่งได้รับการยอมรับในสมัชชาพรรคครั้งที่ 8 กับทัศนะที่สองที่มองว่านโยบายเศรษฐกิจขั้นตอนที่สองเป็น “ความพยายามของจีนที่จะแสวงหาสังคมนิยมที่แท้จริง โดยพยายามหาวิธีสร้างสรรค์สังคมนิยมของตนเอง โดยทำลายกรอบจำกัดทางทฤษฎีและประสพการณ์ในการสร้างสรรค์สังคมนิยมมาในอดีตของโซเวียต กล่าวตามความหมายนี้สิ่งที่จีนเสนอขึ้นว่ามีความหมายมากที่สุดทั้งในทางทฤษฎีและในทางนโยบาย”²⁷ จะเห็นได้ชัดว่าผู้เขียนมีจุดยืนอยู่ใน ทัศนะแรก สิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้ก็คือการพิจารณาความหมายของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 ของจีน ว่ามีความหมายต่อพัฒนาการของเศรษฐกิจจีนทั้งกระบวนการทั้งหมดอย่างไรบ้าง

ภารกิจใจกลางของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 อยู่ที่ การสถาปนาพื้นฐาน (ระดับหนึ่ง) สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบสังคมนิยมในจีนพร้อม ๆ กันนั้นก็ทำการคัดแปลงให้เป็นสังคมนิยมต่อภาคเศรษฐกิจสาขาอื่น อย่างเช่นเกษตรกรรม หัตถกรรม การพาณิชย์ อุตสาหกรรมแบบทุนนิยมเพื่อขยายสัดส่วนของเศรษฐกิจสังคมนิยมในเศรษฐกิจประชาชาติของจีน อันจะนำไปสู่ชัยชนะขั้นเด็ดขาดของสังคมนิยมในการต่อสู้

²⁶ Uehara Kazuyoshi, *การค้นคว้าเกี่ยวกับสังคมนิยมจีน* (ภาษาญี่ปุ่น) (โตเกียว : สำนักพิมพ์ Nitchu ; 1977) p. 102. เกี่ยวกับปัญหาการค้นคว้าเรื่องสังคมนิยมจีน เขากล่าวไว้สั้น ๆ ว่า ศูนย์กลางปัญหาอยู่ที่ว่า จะประเมินนโยบายเศรษฐกิจของเหมาเจ๋อตงอย่างไรนั่นเอง การตีความที่ต่างกันนี้จะนำไปสู่ข้อสรุปที่ต่างกันโดยพื้นฐาน

²⁷ Yamauchi Kazuo, *บทเริ่มต้นในการค้นคว้าเศรษฐกิจสังคมนิยมจีน* (โตเกียว : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย Hosei, 1971) p. 4.

ระหว่างกฎเศรษฐกิจสังคมนิยมกับกฎเศรษฐกิจทุนนิยมภายในสังคมนิยมผ่านของจีน²⁸

แต่ทว่าในการจะพัฒนาอุตสาหกรรมแห่งรัฐอันเป็นปัจจัยสำคัญของเศรษฐกิจสังคมนิยมนี้ จะทำได้ก็ต่อเมื่อมีการลงทุนด้านอุปกรณ์จำนวนมหาศาล ซึ่งก่อนอื่นจะต้องแก้ปัญหาเรื่อง การสะสมทุน ให้ได้เสียก่อน ปัญหาการสะสมทุนในช่วงนี้แบ่งได้ออกเป็นสองส่วนคือ

1. จะทำอย่างไรจึงจะนำเอากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีลักษณะไม่ผลิต (non-productive) ของสังคมนิยมมาทำให้มีลักษณะเป็นการผลิต (productive) ได้
2. ในกระบวนการนี้จะสร้าง กลไกการ

สะสมทุน สำหรับเศรษฐกิจสังคมนิยมในช่วงต้นได้อย่างไร²⁹ มองจากแง่บริหารกิจของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 นี้ก็คือการแก้ไขปัญหาการสะสมทุนในส่วนที่ 2 หรือ การสร้างกลไกการสะสมทุนเบื้องต้นแบบสังคมนิยมขึ้นมานั่นเอง วิธีการที่ใช้ก็คือ “ กระตุ้นอุตสาหกรรมหนักโดยใช้การสะสมทุนของอุตสาหกรรมเบา ”³⁰ ที่ใช้วิธีการเช่นนี้ก็เพราะว่ารายได้ของรัฐที่ได้จากอุตสาหกรรมเบา เกินบวก เป็นจำนวนมาก ในขณะที่รายได้ของรัฐที่ได้จากอุตสาหกรรมหนักในช่วงนี้ คิดลบ เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงนำส่วนเกินที่ได้จากอุตสาหกรรมเบามาทดแทนส่วนที่เสียไปของอุตสาหกรรมหนักนั่นเอง ตัวเลขในตารางที่ 9

ตารางที่ 9

รายได้ของรัฐกับการลงทุนโดยแบ่งตามภาคอุตสาหกรรมของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1

(หน่วย : 100 ล้านหยวน)

ประเภท	การลงทุนของรัฐตั้งแต่ปี 1953-1957	จำนวนเงินรายได้ที่เข้ารัฐ
อุตสาหกรรมอาหาร	7	150 (กำไร+ภาษี+ค่าทดแทนส่วนที่สึกหรอ)
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	12	100 (" ")
อุตสาหกรรมเหล็กกล้า	20.45 (ตั้งแต่ปี 1953-56)	27.51 (1953-56, เฉพาะกำไร)
อุตสาหกรรมเครื่องจักรไฟฟ้า	4.89	7 (เฉพาะกำไร)
อุตสาหกรรมเครื่องจักร	100% (ตามแผนเศรษฐกิจ)	46.5% (เฉพาะกำไรที่จะเกิด ถ้าดำเนินตามแผนเศรษฐกิจ)
ส่วนเกินของอุตสาหกรรมเบา	+ 108 (1952-1955)	
ส่วนขาดของอุตสาหกรรมหนัก	- 53 (")	

28 A. Motohashi, เศรษฐกิจจีน (ภาษาญี่ปุ่น) p. 144.

29 R. Kojima, เศรษฐกิจกับเทคโนโลยีของจีน (ภาษาญี่ปุ่น), 1976, p. 34.

30 R. Kojima, เพิ่งอ้าง pp. 149-151.

ได้แสดงถึงข้อเท็จจริงเหล่านี้

การที่วิธีการสะสมแบบข้างต้นที่กล่าวไปนี้สามารถดำเนินได้ก็เนื่องจาก นโยบายราคาของรัฐที่เป็นแบบ “การแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน” ในระบบเศรษฐกิจโดยเฉพาะคือภาคเกษตรกรรมนั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นนโยบายเกี่ยวกับที่เปรโอบราเซนส์ก็เสนอให้รัฐโซเวียตใช้ใน NEP และแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1 ของโซเวียตนั้น

เอง โดยใช้นโยบายราคานี้ (ในการตั้งราคาสินค้าอุตสาหกรรมให้สูงและกตราคาสินค้าเกษตรกรรมให้ต่ำ) ทำให้รัฐมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก และรัฐได้ใช้เงินที่ได้มานั้นไปลงทุนในภาคอุตสาหกรรมหนัก

แผนภาพที่ 5 แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของราคาขายปลีกของสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นผลผลิตเนื่องจากนโยบายราคาของรัฐบาลจีนที่ได้กล่าวมาข้างต้น

แผนภาพที่ 5 โครงสร้างของราคาขายปลีกของสินค้าอุตสาหกรรม

วัตถุดิบ วัตถุดิบเสริม เชื้อเพลิง ค่าไฟฟ้า ค่าจ้าง ค่าทดแทนส่วนที่สึกหรอ	ค่า ใช้จ่าย ทาง ตรง	ค่า ใช้จ่าย ในการ ผลิต	ราคา ที่ โรงงาน กำหนด เพิ่ม	ราคา ขายส่ง	ราคา ขายปลีก
ค่าสถานที่ ค่าบริหารกิจการ ค่าทดของสินค้าใหม่ ค่าการขายสินค้า	ค่า ใช้จ่าย ทาง อ้อม				
กำไรของวิสาหกิจ + ภาษี	ค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปสู่ร้านค้าขายส่ง + กำไร				
	ค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปสู่ร้านค้าย่อย + กำไร				

ต่อไปเราจะมาพูดถึงผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากแผนนโยบายเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 ว่า ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างเศรษฐกิจของสังคมจีนอย่างไร

เป้าหมายของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 คือ ในภาคอุตสาหกรรม ให้มีอัตราเติบโต 14.7%

ท่อบปี, รายได้ประชาชาติ (GNP) ให้เพิ่มเป็นสองเท่าภายในห้าปี, ผลผลิตของปัจจัยการผลิตให้เพิ่มประมาณ 2.6 เท่า และให้ภาคเกษตรกรรมมีอัตราเติบโต 4.3% ท่อบปี ผลของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 เป็นคังตารางที่ 10 และตารางที่ 11 กล่าวคือ

ตารางที่ 10

อัตราส่วนขยายตัวและสัดส่วนของจำนวนผลผลิตของเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม ในแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1

	สัดส่วน (%)		อัตราส่วนขยายตัว (%)	
	ปี 1952	ปี 1957	เฉลี่ยจากปี 1953-57	1957/52
ปริมาณผลผลิตของเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม	100.0	100.0	10.9	167.7
ปริมาณผลผลิตอุตสาหกรรม (ในนั้นส่วนที่เป็นหัตถกรรม)	41.6 (8.8)	56.5 (9.6)	18.0 (12.8)	228.4 (182.8)
ปริมาณผลผลิตเกษตรกรรม	58.5	43.5	4.5	124.8

ตารางที่ 11

ผลผลิตของอุตสาหกรรมในแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1

	สัดส่วน (%)		อัตราส่วนขยายตัว (%)	
	ปี 1952	ปี 1957	เฉลี่ยจากปี 1953-57	1957/52
ผลผลิตรวมของอุตสาหกรรม	100.0	100.0	18.5	228.4
ผลผลิตของปัจจัยการผลิต	35.6	48.4	25.4	310.5
ผลผลิตของปัจจัยบริโภค	64.4	51.6	12.6	183.0

1. ในภาคอุตสาหกรรม ได้บรรลุผลที่เกินเป้าหมายที่ตั้งไว้ (จาก 14.7% ได้ถึง 18%) ทำให้สัดส่วนของอุตสาหกรรมที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจ และสัดส่วนของการผลิตปัจจัยการผลิตภายในภาคอุตสาหกรรมสูงขึ้นจากเดิม นอกจากนี้ปริมาณของเงินทุนคงที่ของแผนเศรษฐกิจครั้งที่ 1 ก็ได้กลายเป็นสิบเท่าของปริมาณเงินทุนในช่วงฟื้นฟูเศรษฐกิจ

2. แต่ทว่าในขณะที่มีการเจริญเติบโตของ

อุตสาหกรรมเป็นไปในระดับสูง ผลผลิตของภาคเกษตรกรรมกลับสูงกว่าเป้าหมายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น (จาก 4.3% ได้แก่ 4.5%) ซึ่งถ้าปีใดการเกษตรตกต่ำลง ก็จะส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมในปีนั้นหรือปีถัดไปอย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก อันจะทำให้อัตราส่วนขยายตัวของรายได้ประชาชาติ (GNP) ตกลง (ดูตารางที่ 12 ประกอบ โดยเฉพาะในปี 1953, 1957)

ตารางที่ 12

จังหวะขยายตัว (Tempo) ของสาขาต่าง ๆ ของแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1

ปี	ผลิต เกษตรกรรม	ผลิต อุตสาหกรรม	รายได้ ประชาชาติ	รายได้ การคลัง
1952	15.3	30.3	22.3	35.5
1953	3.1	30.2	14.0	23.9
1954	3.3	16.3	5.7	20.5
1955	7.7	5.6	6.5	3.7
1956	4.9	28.2	14.0	5.7
1957	3.5	11.4	4.6	7.9

3. ในช่วงของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 นี้ ปัจจัยของเศรษฐกิจสังคมนิยมได้ครองฐานะครอบงำในเศรษฐกิจประชาชาติของจีน (ดูตารางที่ 13 ประกอบ)

ตารางที่ 13

พัฒนาการของปัจจัยเศรษฐกิจสังคมนิยม ในแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1

ปี	อุตสาหกรรม (สัดส่วนที่ครอบครองในผลิต)			เกษตรกรรม (อัตราส่วนที่จำกัด)	
	เศรษฐกิจ แห่งชาติ	ทุนนิยมแห่ง รัฐ	เศรษฐกิจ เอกชน	กลุ่มช่วยเหลือ ทางการผลิต	สหกรณ์ร่วมมือ การผลิต (ขั้นสูง)
1953	57.5	28.5	14.0	39.3	0.2 (0)
1954	62.8	31.9	5.3	58.3	2.0 (0)
1955	67.7	29.3	3.0	50.7	14.2 (0)
1956	67.5	32.5	0.1	—	96.3 (87.8)
1957	56.1	?	?	—	98.0 (96.0)

ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากแผนเศรษฐกิจ 5 ปีครั้งที่ 1 เมื่อมองจากปัญหาการสะสมทุน สรุปได้ว่ามีห้าประการคือ

1. อุปสงค์ในการบริโภคในภาคชนบทเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ทำให้อัตราส่วนที่จะเหลือ

สำหรับสะสมทุนลดลง

2. การใช้หนี้โซเวียตเริ่มอย่างจริงจังในช่วงนี้ ทำให้กลายเป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้งการสะสมทุน

3. ผลิตผลอาหารที่จะกลายเป็นสินค้ามีอัตราส่วนน้อยไปเมื่อเทียบกับผลผลิตรวม ผลก็คือราย

ได้เนื่องจากนโยบายราคาที่มาจกภาคเกษตรลดต่ำลง

4. เกิดสภาวะล้มละลายของหัตถกรรมและปัญหาประชากรหลังไหลเข้าเมือง

5. การขยายตัวของ “ชาวนารวย” ในชนบท

ปัญหาทั้งห้าประการอันเป็นปรากฏการณ์ได้สะท้อนปัญหาในทางภาคใต้เพียงอันเดียว นั่นคือความล่าช้าหลังของพัฒนาการของการผลิตภาคเกษตรกรรม หรือสภาพการเสียดสมดุลย์ระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรม สิ่งนี้ถ้ามองจากทัศนะของพวกเขามาแล้ว ถ้าปล่อยให้พรรคดำเนินนโยบายอุตสาหกรรมเป็นหลักแบบโซเวียตต่อไป ก็หมายความว่า “ชนบท” กำลังถูกขูดรีดจาก “เมือง” นั่นเอง ฉะนั้นภายหลังสิ้นสุดแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 พวกนิยมเหมาจึงกดดันให้พรรคจีนระงับแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 2 ให้หันมาใช้นโยบาย “ก้าวกระโดด” (สร้าง “คอมมูนประชาชน” ถิ่นนโยบายของตนเอง) แทน และนี่ก็คือจุดเริ่มต้นของหนทางซีกซีกของพัฒนาการของเศรษฐกิจจีนหลังจากนั้นนั่นเอง

2.2 “สี่ทันสมัย” คืออะไร ความหมายของ “สี่ทันสมัย” ใน ทางเศรษฐกิจ (1977-)

การที่จะเข้าใจสภาพความเป็นมาของนโยบายสี่ทันสมัยได้ ก่อนอื่นจะต้องเข้าใจสภาพความเป็นไปทางเศรษฐกิจของจีนก่อนหน้านั้นเสียก่อน ผลเสียทางเศรษฐกิจที่จีนได้รับ เนื่องจาก “การปฏิวัติวัฒนธรรม” ในปัจจุบันนั้นเป็นที่กระจ่างชัดแล้วว่า การปฏิวัติวัฒนธรรมได้ทำลายผลพวงอัน

มีค่าที่ประชาชนจีนได้ร่วมกันสร้างภายใต้ระบบสังคมนิยม และนำไปสู่ความอ่อนแอของระบบสังคมนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลัง “การปฏิวัติวัฒนธรรม” ใหม่ ๆ ที่อุตสาหกรรมและกลไกขนส่งหยุดชะงักหมด กับในช่วงปลายของการปฏิวัติวัฒนธรรม ที่ผลผลิตของทางเกษตรกรรม—อุตสาหกรรมตกต่ำลง กลไกหมุนเวียนสินค้าเป็นอัมพาต ประชาชนผู้ใช้แรงงานจีนหมดความรู้สึกลึกซึ้งที่จะทำงาน สรุปคือ เกิดสภาพของการหยุดนิ่งชะงักงันทางเศรษฐกิจเป็นระยะเวลายาวนานนั่นเอง “สาเหตุ” ของการชะงักงันทางเศรษฐกิจจีนก่อนที่จะมีการเสนอนโยบายสี่ทันสมัยนี้สามารถสาวไปได้ถึงช่วงนโยบายก้าวกระโดด (1958—1966)

อย่างที่ได้อธิบายไปในหัวข้อที่แล้วว่า ผลของแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 (1953—1957) ทำให้เกิดปัญหาการเสียดสมดุลย์ หรือเกิดความแตกต่างในสองภาคของการพัฒนาระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตรกรรม แต่ปรากฏว่านโยบายก้าวกระโดดที่ถูกนำมาใช้แทนแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 2 นั้น แทนที่จะได้แก้ไขความขัดแย้งระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรมนี้ กลับปรากฏว่ากลับกลายเป็นตัวขยายความขัดแย้งระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตรกรรมให้ใหญ่โตขึ้นอีก ทั้งนี้ก็เพราะว่านโยบายก้าวกระโดดโดยเนื้อหาแล้ว ไม่ได้เป็นนโยบายหรือแม่แบบที่เปลี่ยนแปลงวิธีการสร้างสังคมนิยมแบบของสหภาพโซเวียต แต่กลับเป็น “แม่แบบ” ที่พยายามสร้างระบบเศรษฐกิจ (โดยเฉพาะระบบอุตสาหกรรม ระบบป้องกันประเทศ) แบบประเทศเดียว

ที่มีเป้าหมายเพื่อต่อต้านหรือเผชิญหน้ากับโซเวียต โดยพยายามเร่งพัฒนาเร็วที่สุดแบบลัทธิคั วิสัย สิ่งนี้เป็นผลจากความขัดแย้งระหว่างจีนกับ โซเวียตภายหลัง “การวิพากษ์สตาลิน” ในปี 1956 ซึ่งการรื้อนำแบบลัทธิสังคมนิยมของเหมา เจ๋อตงที่เสนอให้เร่งขยายการผลิตชนิด “ให้มาก ขึ้น ดัน ไม่สูญเปล่า” ด้วยลำแข้งตนเองโดยไม่พึ่ง เครื่องจักรนี้ เป็นวิธีที่น่าอึดอัดใจเท่ากับที่เหมา เจ๋อตงเคยใช้ในยุค “เยนอาน” อันเป็นวิธีการ แบบคอมมิวนิสต์ในภาวะสงคราม แต่การเปลี่ยน นโยบายหันมาเผชิญหน้ากับโซเวียต (และอเมริกา) ทำให้ตัวเองโคตรเกี่ยวในทางทหาร การเมืองและ เศรษฐกิจนี้ กลับทำให้การสร้างสรรค์สังคมนิยม ในจีนล่าช้ามากยิ่งขึ้น เพราะว่าโดยทั่วไปแล้ว เงื่อนไขพื้นฐานเบื้องต้น สำหรับการดำเนินการ สร้างสรรค์สังคมนิยมแรกสุดจะต้องรักษาอำนาจ รัฐสังคมนิยมให้ไว้เสียก่อน กล่าวในแง่นี้ การ สร้างระบบป้องกันประเทศ หรือระบบรักษาความ มั่นคงจึงเป็นภารกิจที่สำคัญมาก ในกรณีของจีน ภายหลังปลดปล่อยจนถึงสิ้นสุดแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 ระบบป้องกันประเทศของจีนดำเนินไป ภายใต้อาณัติร่วมกับโซเวียตและประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ ซึ่งทำให้แรงกดดันของรายจ่ายในส่วน งบประมาณทางทหารที่มีต่อเศรษฐกิจจีนยังมี ไม่มากนัก แต่พอจีนหันมาใช้นโยบายก้าวกระโดด ซึ่งพยายามจะสร้างระบบป้องกันประเทศแบบ ประเทศเดียว โดยไม่มีความร่วมมือกับประเทศสังคมนิยม สิ่งนี้ทำให้ต้องมีพื้นฐานของอุตสาหกรรม หนัก ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือว่า จะเอา “ทุน” มา จากไหนเพื่อบรรลุเป้าหมายนี้ คำตอบก็คือว่าจะ

จะต้องเอามาจาก “ชาวนา” เท่านั้น นโยบายที่ ใช้ก็คือ ใช้ “คอมมูนประชาชน” เป็นหน่วยพื้นฐานสำหรับรับซื้ออาหารและผลผลิตทางเกษตรของ ชาวนาในราคาถูกมาก ๆ กล่าวโดยนัยนี้ นโยบาย ก้าวกระโดดไม่ได้แก้ไขปัญหาดังกล่าวการสะสมทุน (โดยผ่านนโยบายราคา) ในแผน 5 ปี ครั้งที่ 1 ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในภาคเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม แต่กลับทำให้ปัญหาดังกล่าวการสะสม ทุนหนักหน่วงยิ่งขึ้น ผลก็คือว่าภาวะเกษตรกรรม ที่ระงักงันอยู่แล้วก็ยิ่งหนักหน่วงขึ้นไปอีก และ ระดับมาตรฐานการครองชีพของชาวนา-กรรมกร ก็ถูกบีบคั้นให้ตกต่ำลง ภายหลังปี 1960 พรรค คอมมิวนิสต์จีนได้หันมาใช้นโยบายปรับหัว (ภายใต้การผลักดันของฝ่ายค้านเหมา อันเป็นกระแส หลักภายในพรรค) ซึ่งดำเนินมาจนกระทั่งเกิดการปฏิวัติวัฒนธรรมในปี 1966 อันเกิดจากการ กระทำของเหมา และพวกที่ใช้การปลุกระดมทาง การเมือง ระดมมวลชนออกพรรคมาต่อสู้ยึดถือโค โดของพรรค เพื่อผลักดันนโยบายเศรษฐกิจที่ค่อ เนื่องจากนโยบายก้าวกระโดดมาใช้ต่ออีก แต่การ ค่อยๆ ทางการเมืองในโครงสร้างส่วนบนของจีนใน ช่วงนี้หาได้แก้ไขความขัดแย้งภายในโครงสร้าง เศรษฐกิจของจีน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับกล โดการสะสมทุนไม่

ความขัดแย้งภายในโครงสร้างเศรษฐกิจของ จีนนับตั้งแต่นโยบายก้าวกระโดดเป็นต้นมา (โครงสร้างเศรษฐกิจของจีนในทศวรรษที่ 60-70) สรุป ได้ดังต่อไปนี้คือ

1. “กลโกลการสะสมทุน” ของคอมมูน ประชาชน ประกอบขึ้นมาจากการสะสมมูลค่าจาก

การส่งผลิตภัณฑ์อาหารในราคาถูกลงและอย่างมีโครงการให้กับรัฐ และมูลค่าจากกิจการอื่น ๆ ที่เป็นรองของคอมมูน (เช่น เลี้ยงไก่ ปลูกผัก เป็นต้น) เมื่อการบีบบังคับให้ขายผลิตภัณฑ์ทางเกษตรต่อรัฐในราคาถูกลงมีมากขึ้นจนถึงระดับกระทบกระเทือนความเป็นอยู่ของชาวนาในคอมมูนแล้ว ก็เท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ชาวนาหันไปทำงานอย่างอื่นขึ้นมาเสริมเพื่อประคับประคองความเป็นอยู่ ซึ่งแนวโน้มนี้ขัดกับเป้าหมายของรัฐที่ต้องการให้ชาวนาท่วมเทแรงงานให้กับการผลิตอาหารเพื่อรัฐจะได้ซื้อได้มาก ๆ และนั่นหมายถึงจำนวนทุนสะสมที่รัฐจะได้รับเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมก็จะมีมากขึ้นด้วย ในช่วงนี้พวกเขาจึงเสนอคำขวัญ “การเกษตรให้เอาอาหารเป็นใจกลาง” เรียกร้องลักษณะเอื้ออำนวยที่ปฏิวัติ (มีความหมายเท่ากับ การบังคับด้วยวิธีไม่ใช่เศรษฐกิจ) และประณามการหารายได้ส่วนตัวจากกิจการอื่นในคอมมูนว่าเป็นพวก “ทุนนิยม” และเห็นแก่ตัว

2. เนื่องจากกลไกการสะสมทุนในช่วงนี้ประกอบขึ้นด้วยมูลค่าสองประเภทที่มีความสัมพันธ์ถึงกันคือ ค่างที่ได้อีกใน ข้อ 1. แล้ว จึงทำให้โครงสร้างการพัฒนาของเกษตรกรรมจีนมีแนวโน้มในทางที่ว่า สัดส่วนของความสำคัญของการผลิตอื่น ๆ นอกจากอาหารในคอมมูน (ซึ่งเป็นกิจการส่วนบุคคล) จะมีความขึ้น และสิ่งนี้หมายความว่า แนวโน้มของพัฒนาการของตลาดเสรีในชนบทจะมีความขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งความสัมพันธ์การผลิตแบบสินค้า-เงินตรา อันเท่ากับหน่ออ่อนของความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมจะขยายตัวมากขึ้นในชนบทนั่นเอง

3. เมื่อระดับการครองชีพของชาวนาจีนตกต่ำลง ทำให้กำลังซื้อของชาวนาตกลงด้วย ผลก็คือการขยายผลผลิตของอุตสาหกรรมเบา - ส่วนใหญ่เป็นพวกเครื่องมือทางการเกษตร ต้องรับผลกระทบเหมือนอย่างช่วยไม่ได้ ทำให้เกษตรกรรมไม่สามารถยกระดับผลผลิตภาพ อุตสาหกรรมเบาไม่ขยายตัว ซึ่งเท่ากับความแตกต่างระหว่างอุตสาหกรรมหนักกับอุตสาหกรรมเบาและเกษตรกรรมเพิ่มมากขึ้น สิ่งนี้เป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสภาพสันถลอนทางการเมือง ซึ่งพวกเขาพยายามแก้ไขปัญหาล่าช้าด้วย “การปฏิวัติวัฒนธรรม” เพราะพวกเขาเห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจจีนที่ประสบอยู่ในขณะนั้นเกิดจาก “ความคิดแบบนายทุน” หรือ “ลัทธิแก่” (โดยไม่ว่ามองว่าต้นตอเกิดจากยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจของพรรคที่จะเร่งสร้างระบบป้องกันประเทศอย่างเร่งด่วนภายในประเทศเดียวซึ่งทำให้ต้องเร่งอัตราการผลิตที่ได้อาจจาก “ชนบท” ในระดับที่สูงมาก) ซึ่งจะแก้ไขได้ก็โดยการปลุกระดมทางการเมือง เน้นจิตใจที่ปฏิวัติไม่เห็นแก่ตัว และดำเนินการต่อสู้ทางชนชั้นอย่างถึงที่สุดกับพวกที่มีความคิดแบบนายทุนภายในพรรคและนอกพรรค แต่การแก้ไขปัญหาก็ไม่เข้าใจต้นตอของปัญหาอย่างวัตถุนิยมนี้ กลับนำไปสู่ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของจีนยิ่งขึ้น และนี่คือสภาพที่ฝ่ายค้านเหมาเสฉินอยู่ ภายหลังจากที่ซีก “กลุ่มสี่คน” และพวกไปได้แล้ว และนี่คือที่มาของนโยบาย “สี่ทันสมัย”

นโยบาย “สี่ทันสมัย” (เกษตรกรรมทันสมัย อุตสาหกรรมทันสมัย เทคโนโลยีทันสมัย และการทหารทันสมัย) คือ การดำเนินมาตรการเนื่อง

ของกระบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ถูกทำให้ขาด
คอน และหยุดชะงักโดยอิทธิพลของแนวทางซ้าย
จัด เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานทางโครงสร้างเศรษฐกิจ
ของจีน นั่นคือเกษตรกรรมที่ประชากรอยู่ในภาค
นี้ถึง 80% แต่มีสัดส่วนในผลผลิตประชาชาติเพียง
30% การเสนอและการบรรลุนโยบาย “สี่ทันสมัย”
นี่เป็นการกระทำ “จากข้างบน” โดยพวกข้าราชการ
ฝ่ายที่ค้านเหมา บนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ทางการเมือง
เมืองสากลของความคิดเหมาเจ๋อตง (ทฤษฎีสากล
ถือว่าโซเวียตเป็นศัตรูหลัก) ในรูปของการตั้งฟัง
ทุนนิยมสากลในการทำให้ทันสมัย

ลักษณะพิเศษของแนวทางเศรษฐกิจของ
นโยบาย “สี่ทันสมัย” ที่มีเค็งเฉียวคิงเป็นผู้นำนั้น
สรุปได้ดังนี้คือ

1. วางจุดหนักไว้ที่อุตสาหกรรมหนัก รัฐบาล
เร่งพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเป็นหัวใจอุตสาหกรรม
กรรมให้พัฒนาตามขั้นมาด้วย เกี่ยวกับประเด็น
มิใช่ว่าภายในหมู่ผู้นำจีนด้วยกันเองจะ ไม่มีข้อโต้
แย้ง โดยเฉพาะปัญหาที่ว่า จะเอาอุตสาหกรรม
หนักหรือเกษตรกรรมเป็นค้ำหลัก อย่างเช่นใน
บันทึกสายลับคำที่ (เล่ม 5 ปี 1978) บทความของ
ซูซิง (Su Xing) (ซูซิง) เรื่อง “ประเทศจีน
จะบรรลุอุตสาหกรรมได้อย่างไร?” เขาได้อ้างข้อ
เขียนของเหมาเจ๋อตง โดยเฉพาะเรื่อง “ความ
สัมพันธ์ใหญ่/อปรการ” (1956) ที่ว่า “ใช้เกษตร
กรรมเป็นพื้นฐาน เอาอุตสาหกรรมเป็นตัวนำ”
“วางแผนเศรษฐกิจโดยเรียงลำดับจากเกษตรกรรม
ไปอุตสาหกรรมเบา ไปอุตสาหกรรมหนัก” แล้ว
กล่าวว่า “ในการจัดสัดส่วนการกระจายทุนและ
ทรัพยากร จำเป็นต้องวางจุดหนักไว้ที่อุตสาหกรรม

กรรมหนัก แต่ว่าถ้าเกษตรกรรมไม่ได้ผล อัตรา
ความเร็วของการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมใน
บีตักไปก็จะต้องลงเป็นอย่างมาก ซึ่งมีผลให้การ
ขยายตัวของอุตสาหกรรม รวมทั้งอุตสาหกรรม
หนักช้าลงด้วย ดังนั้นเวลากำหนดแผนเศรษฐกิจ
จึงต้องจัดอันดับจากเกษตรกรรมไปอุตสาหกรรม
เบา ไปอุตสาหกรรมหนัก กล่าวคือเวลาจะแบ่ง
ปันทุน ทรัพยากร แรงงาน รัฐบาลจะต้องคำนึง
ถึงเกษตรกรรมก่อน จากนั้นค่อยคำนึงถึงอุตสาหกรรม
เบา แล้วค่อยกำหนดอัตราความเร็วและ
ขนาดการขยายตัวของอุตสาหกรรมหนัก โดยให้
สอดคล้องกับสภาพเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม
เบา” ข้อนี้ในนิตยสารเดียวกันนี้ (เล่ม 26
ปี 1978) บทความของ จีจี (Jiji) (จีจี) เรื่อง
“การทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมสมัยใหม่ เป็น
จริง” เขากลับไม่กล่าวถึงการเรียงลำดับของสาม
อย่างนี้ หรือทฤษฎีใช้เกษตรกรรมเป็นพื้น
ฐานเลย เขายืนยันว่า “พื้นฐานอุตสาหกรรมอัน
ใหญ่และมั่นคงคือพลังทางวัตถุในการผลักดันสี่ทันสมัย
ถ้าไม่มีอุตสาหกรรมอันใหญ่และมั่นคง ก็ไม่
สามารถเสนอเทคนิค เครื่องมือจำนวนมากสำหรับ
ทำเกษตรกรรมให้ทันสมัย ทำการป้องกันประเทศ
ให้ทันสมัย ทำให้การค้นคว้าทดลองวิทยาศาสตร์
มีเครื่องมือที่ทันสมัยได้ เพราะการเร่งจังหวะก้าว
ของการทำให้เป็นอุตสาหกรรมก็คือ ภารกิจสำคัญ
ในการเร่งจังหวะก้าวของการสร้างสรรค์สี่ทันสมัย”
ตัวแทนแนวคิดเอาเกษตรกรรมเป็นหลักใน
พรรคคือหัวโทะฟ่ง และพวกที่ใกล้ชิดกับกลุ่มสี่คน
ในสมัยการปฏิวัติวัฒนธรรมที่ยังมีฐานะอยู่ในพรรค

ในปัจจุบัน แต่ทว่าแนวคิดของพวกนี้ได้กลายเป็นเสียงส่วนน้อยภายในพรรค เมื่อพวกเค็งเสียจึงสามารถกุมการนำ (Hegemony) ในพรรคได้ เป็นผลสำเร็จในปี 1978

2. ในการจะพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ลำพังแค่ “พึ่งตนเอง” (พึ่งเทคนิคภายในประเทศ) มีแต่จะยังทำให้ความแตกต่างในระดับเทคโนโลยีกับประเทศทุนนิยมตะวันตกมีมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงต้องใช้วิธีรับเงินทุนเงินกู้ รั่ววิธีการผลิต (Know-how) เทคนิค แพลน (Plan) เป็นจำนวนมากจาก “ตะวันตก” คือจากอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส อิตาลี ฮอลันดา เยอรมันตะวันตกและญี่ปุ่น เนื้อหาของการรับเทคโนโลยีนี้ครอบคลุมตั้งแต่คอมพิวเตอร์ เครื่องบิน โรงงานไฟฟ้าปรมาณู โรงงานถลุงเหล็ก ไปจนถึงการสร้างท่าเรือ รางรถไฟ โรงงานผลิตไฟฟ้า ทั้งนี้โดยใช้เป็นนโยบายต่างประเทศที่หันมาจับมือกับจักรวรรดินิยมร่วมกันต่อต้านโซเวียตเป็นทวีปทาง กล่าวคือผู้นำจีนปัจจุบันนำนโยบายต่างประเทศของตนไปเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์โลกทางการเมืองของอเมริกา เพื่อแลกเปลี่ยนกับการได้รับเทคโนโลยี และความร่วมมือจากทุนนิยมตะวันตกนั่นเอง ไม่แต่การรับเทคโนโลยีในทางเศรษฐกิจเท่านั้น จีนยังรับเอาเทคโนโลยี

เทคโนโลยีทางทหารจากตะวันตกด้วย ซึ่งในอนาคตข้างหน้า อาจจะถึงขั้นร่วมมือทำสัญญาทางทหารกับอเมริกา ระบบป้องกันประเทศของตนไปผูกพันเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์โลกทางทหารของอเมริกาก็เป็นไปได้

3. ส่วนเงินตราต่างประเทศ ที่สำหรับใช้จ่ายตอบแทนแก่ประเทศทุนนิยมตะวันตกนั้น ผู้นำจีน (สายเค็ง) คาดว่าจะได้จากการขายทรัพยากรภายในประเทศ โดยเฉพาะน้ำมัน ถ่านหินและแร่อื่นที่ไม่ใช่เหล็ก ซึ่งจะทำให้ก็ต่อเมื่อต้องได้รับความร่วมมือ และความช่วยเหลือจากประเทศทุนนิยมตะวันตกให้มาพัฒนาหาแหล่งทรัพยากรก่อนแล้วจึงทำการส่งออก

4. เพื่อที่จะไล่ประเทศทุนนิยมตะวันตก (และโซเวียต) ให้หัน ผู้นำจีน (สายเค็ง) มีความคิดที่จะเร่งจังหวะความเร็วของการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจทั้งระบบ โดยการขยายขนาดการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจทุกๆด้านไปพร้อม ๆ กัน แนวคิดของการสร้างสรรค์เศรษฐกิจด้วยจังหวะความเร็วค่อนนี้ ปรากฏออกมาในเป้าหมายของแผนเศรษฐกิจ 10 ปี (1976-1985) (ดูตารางที่ 14 ประกอบ)

ตารางที่ 14

การคาดการณ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจของจีนในปี 1985

	ระดับในปี 1975	ทิศทางของรายงานต่อ รัฐสภาอเมริกา		เป้าหมายของแผน ของจีน	
		อัตราเฉลี่ย ของการขยาย ตัวต่อปีจาก 1975-1985 (%)	ระดับในปี 1985	อัตราเฉลี่ย ของการขยาย ตัวต่อปีจาก 1975-1983 (%)	ระดับในปี 1985
GNP (1,000 ล้านดอลลาร์)	323	6.5	606.1	8.4	722.7
เกษตรกรรม (,, ,,)	86.1	2~3	110.2	4~5	133.7
อุตสาหกรรม (,, ,,)	176.2	8.5	396.1	10~11	478.2
ปัจจัยการผลิต	67.4	6~7	126.5		
ปัจจัยการบริโภค	108.8	9~10	296.6		
บริการ (,, ,,)	60.7	5.1	99.8	6.2	110.8
ประชากร (ล้านคน)	935	1.8	1,114.0	1.8	1,114.0
GNP ต่อ 1 คน (ดอลลาร์)	345	4.7	544.0	6.5	649.0
การบริโภคต่อคน (,,)	207	4.7	326.0	6.5	389.0
การค้าขายต่างประเทศ (1,000 ล้านดอลลาร์)					
ส่งออก	7.0	5~6	12.0	-	-
รับเข้า	7.4	5~6	12.0	-	-

ที่มา : *China's Post MAO Economic Future*, 1978. p. 11.

ถ้าดูตามเป้าหมายแล้ว จะเห็นว่าผู้นำจีนปัจจุบันร้อนรนที่จะเร่งให้บรรลุเป้าหมายของสี่ทันสมัยโดยเร็ว ทั้ง ๆ ที่เป้าหมายที่กึ่งไว้ในแผน 10 ปีนี้แทบจะไม่อาจบรรลุได้อยู่แล้ว ยังมีแนวโน้มที่จะแก้ไขเพิ่มขั้นอีกด้วย (คำสนทนาของดิเขียนเหียนกับประธานบริษัทมิคซุย บุษซัง ลงในหนังสือพิมพ์ *อาซาฮิ* ฉบับวันที่ 19 กรกฎาคม 1978) ลักษณะลัทธิอหิวาต์ในการสร้างสรรค์ทาง

เศรษฐกิจแบบนี้มีไม่ต่างไปจากนโยบายก้าวกระโดดที่กลุ่มเหมาล้มเหลวมาก่อนแล้วเลย เป็นการเร่งจังหวะก้าวในทางเศรษฐกิจ (เร่งการสะสมทุนเพิ่มการลงทุน) ในขณะที่ประเทศยังไม่ฟื้นตัวจากการพังทลายทางเศรษฐกิจอันเนื่องจากการปฏิวัติวัฒนธรรม ในขณะที่ระดับการครองชีพของประชาชนต่ำอยู่แล้ว จึงเท่ากับเป็นการสร้างภาระให้กับประชาชนหนักยิ่งขึ้นนั่นเอง หรือหมายความว่า

ว่า “ชาวเขา” ในชนบทจะต้องถูก “ซุกรีต” เพิ่มขึ้นอีก สิ่งนี้จะนำไปสู่วิกฤติการณ์ทางเกษตรกรรม ไม่ใช่การแก้ไขปัญหาเกษตรกรรม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางเศรษฐกิจของสีทันสมัยยังไม่ได้แก้ไขปัญหาดลไกการสะสมทุนอย่างจริงจัง แม้จะมีการปฏิรูปให้คิดค่าเช่าที่ดินบ้างก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งในนโยบายสีทันสมัยเริ่มปรากฏให้เห็นชัดขึ้นในปี 1979 ซึ่งทำให้ผู้นำจีนต้องแก้ไขเป้าหมายของแผนเศรษฐกิจ 10 ปี แล้วเอา “นโยบายปรับตัว” ทางเศรษฐกิจมาใช้แทน (จะกล่าวต่อไปข้างหน้า)

5. เพื่อที่จะยกระดับประสิทธิภาพของการผู้นำจีนเห็นว่าควรที่จะนำเอาวิธีการบริหารจัดการของประเทศทุนนิยมตะวันตกมาใช้ ขณะเดียวกันก็ใช้นโยบายกระตุ้นความรู้สึกรักอยากทำงานและอยากผลิตของประชาชน โดยใช้คำขวัญที่ว่า “ให้เรียนรู้จากพวกกระฎุมพี” แต่การนำวิธีการตะวันตกทั้งคูนมาใช้ในประเทศจีนที่มีพื้นฐานทางวัตถุแตกต่างจากของตะวันตกนั้นจะได้ผลหรือไม่? ในทางเศรษฐกิจ การที่ระบบค่าเงินการจะประสิทธิภาพแบบสมัยใหม่นั้นจะเป็นไปได้ไหม ไม่ใช่แค่มีเครื่องจักรสมัยใหม่ที่รับเอามาจากต่างประเทศมาติดตั้งเท่านั้นเป็นพอ แต่จะต้องมีเงื่อนไขอื่นประกอบด้วย เช่น โครงสร้างพื้นฐาน Infrastructure อย่างท่าเรือ ทางรถยนต์ ทางรถไฟ จัดเตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว มีหลักฐานบ่งชี้ว่ามีวิกฤติพลังงาน น้ำไฟฟ้าสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมเพียงพอ มีการจัดสรรระบบขนส่งที่เหมาะสมในการติดต่อจากแหล่งวัตถุดิบไปสู่โรงงานและไปสู่ผู้บริโภค มีความสมดุลย์ในการผลิตระหว่าง

อุตสาหกรรม มีระบบบริหารของหน่วยงานราชการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีการปรับเพาะบุคคลากรจำนวนมากอย่างเพียงพอและมีความสามารถขึ้นก่อน การจะทำเช่นนั้นได้ มวลชนจะต้องมีระดับทางวัฒนธรรมการศึกษาที่สูงถึงขั้นหนึ่ง ... ขอลงตัวหากผู้นำจีนไม่คำนึงถึงความเป็นจริงทางภววิสัยของเศรษฐกิจ—สังคมนิยมแล้วละก็ ผลก็ตามมากที่เท่ากับความผิดพลาดในครั้งก่อนอีกครึ่งหนึ่งนั่นเอง ลักษณะซิกแซกของนโยบายเศรษฐกิจจีนและวิธีการทดลองถูกลองผิดในทางเศรษฐกิจเช่นนี้ สะท้อนว่าผู้นำจีนปัจจุบันยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีเศรษฐกิจสังคมนิยมที่เพียงพอ แน่หนอนและชัดเจนในการพัฒนายกระดับสังคมนิยมตนเอง ผลก็คือผู้นำจีนมีแนวโน้มจะเข้า ถึงปัญหาแบบพวกประโยชน์นิยม (Pragmatism) หรือ “แนวคำหรือแนวชาวก็ไม่เป็นไร ขอให้จับหนูได้ก็แล้วกัน”

ความขัดแย้งอันใหม่ที่เกิดขึ้นภายในสังคมนิยมภายใต้ นโยบายสีทันสมัย ที่ตั้งเสนอมาทิเห็นได้ชัดมีดังนี้

1. ผู้นำจีนใช้การขาย “น้ำมัน” เพื่อเป็นค่าทดแทนรายจ่ายสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรม เพราะไม่มีทางเลือกอื่นที่จะหา “ทุน” มาพัฒนาอุตสาหกรรมอีก กล่าวคือถ้าจะเอาจาก “ชนบท” ในตอนนี้มากไปกว่านี้ (ซึ่งก็หนักอยู่แล้ว) ก็จะทำให้เกิดการเสียสมดุลย์ระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาคอุตสาหกรรมทันที โดยการขาย “น้ำมัน” ผู้นำจีนสามารถ *ผ่อนคลาย* ความขัดแย้งในโครงสร้างเศรษฐกิจระหว่างเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมได้ *ชั่วคราว* หนึ่ง (แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาระดับพื้นฐานได้) แต่ถ้าการทำให้ทันสมัยก้าวรุดหน้าไป ปริ

มาของการบริโภคพลังงานภายในประเทศจะเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งถ้าเมื่อถึงตอนนั้นจีนยังมีนโยบายการค้าที่พึ่งน้ำมันอยู่ ก็จำเป็นจะต้องใช้ทุนจำนวนมากในการขยายอุตสาหกรรมน้ำมัน ซึ่งถ้าอุตสาหกรรมอื่นขยายตัวไม่ทัน ผู้นำจีนก็จะต้องกลับไปหา "ทุน" จาก "ชาวนา" หรือภาคเกษตรกรรมอีก เมื่อนั้นความขัดแย้งระหว่างภาคเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรมก็จะปะทุพุ่งขึ้นอีก สภาพเช่นนี้เป็นเหมือน วงจรอุบาทว์ที่ไม่สามารถหลุดพ้นความโศกที่ผู้นำจีนยังคงเป้าหมายของรัฐเกี่ยวกับนโยบายสี่ทันสมัย ภายใต้จุดยืนของการสร้างสังคมนิยมภายในประเทศเดียว และบนยุทธศาสตร์การเมืองการทหารแบบเหมาเจ๋อตง (ทฤษฎีสากล)

2. ผลที่ตามมาเนื่องจากความขัดแย้งของนโยบายสี่ทันสมัยก็คือ ความแตกต่างภายในเมืองจะเพิ่มมากขึ้น (ระหว่าง "เทคโนแครต" (Technocrat) กับกรรมกรอุตสาหกรรม) และความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทจะเพิ่มมากขึ้น ความขัดแย้งนี้ไม่เพียงแต่สร้างความสัมพันธ์อันตึงเครียดในหมู่มวลชนด้วยกันเท่านั้น แต่จะนำไปสู่ความตึงเครียดระหว่างมวลชนกับข้าราชการของพรรคและความตึงเครียดภายในพรรคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อมันเสียดียภาพทางการเมืองของกลุ่มผู้นำปัจจุบันก็จะถึงจุดสิ้นสุดลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3. นโยบายสี่ทันสมัยทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่าง เศรษฐกิจกับการทหาร กล่าวคือเป้าหมายของสี่ทันสมัยประการหนึ่งได้แก่พัฒนาพลังทางการทหารให้ทันสมัยด้วย แต่ทว่าการจะพัฒนาพลังทางการทหารให้ทันสมัยได้ จะต้องพัฒนาอุตสาหกรรมให้ทันสมัยเสียก่อน ทั้งนี้ถ้าหากผู้นำ

จีนจะทุ่มทุนจำนวนมหาศาล ในการปรับปรุงการทหารและระบบป้องกันประเทศแล้ว สิ่งนี้จะเป็นปัจจัยที่เป็นผลลบ ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการครองชีพของมวลชน ผู้นำจีนจะแก้ไขสถานการณ์ที่ยังยากนี้อย่างไร

4. และความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดในนโยบายสี่ทันสมัยก็คือ ความขัดแย้งระหว่าง การทำให้ทันสมัยกับนโยบายต่างประเทศของจีน (ที่เอาโซเวียตเป็นศัตรูหลักและทฤษฎีสากล) เพราะสำหรับกระบวนการสร้างสรรค์เศรษฐกิจให้ทันสมัยนั้น การปล่อยให้มีความตึงเครียดทางการทหารในทางสากลเป็น ผลลบ อย่างยิ่ง จีนจำเป็นที่จะต้องมี "สันติภาพ" เพื่อทุ่มเทกำลังให้กับการสร้างสรรค์เศรษฐกิจให้สะดวก แต่การหันมาประนีประนอมกับโซเวียต ก็จะกระทบกระเทือนความสัมพันธ์กับอเมริกาและญี่ปุ่น ซึ่งมีผลกระทบต่อการบรรลุนโยบายสี่ทันสมัย นี่ก็คือความขัดแย้งที่จีนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะเป็น ความขัดแย้งอันมีลักษณะรากเหง้าของโครงสร้างการพัฒนาให้ทันสมัยโดยพึ่งพิงทุนนิยมโลก

ความขัดแย้งภายในนโยบายสี่ทันสมัยได้เริ่มปรากฏขึ้นอย่างเห็นชัด ผู้นำจีนได้พยายามแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้อย่างไร ทางออกของพวกเขา ก็คือ ในตอนกลางปี 1978 จนถึงกันปี 1979 มีการ "ปรับตัว" ทางเศรษฐกิจใหม่อีกครั้งหนึ่ง พวกผู้นำจีนบางส่วน ได้สรุปบทเรียนปัญหาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจตามนโยบายสี่ทันสมัยระหว่างปี 1977-1979 ที่ผ่านมา ว่ามีข้อบกพร่องดังต่อไปนี้

(1) การลงทุนในการสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจมากเกินไป มีหน้าซ้ำโครงการแต่ละอันกว่าจะเสร็จกินเวลานานมาก และประสิทธิผลของการลงทุนก็ต่ำ โดยเฉพาะในปี 1978 เนื่องจากทุ่มเทในการลง

ทุนมากไป (1.5 เท่าของปี 1971 หรือเท่ากับ 45,200 ล้านบาท) (1 หนวน = 14 บาท) ทำให้โครงการสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจมีถึงแสนกว่าโครงการ ซึ่งกว่าจะเสร็จโครงการเหล่านี้ก็กินเวลาอย่างน้อย 4-5 ปี

(2) การกระจายทุนของการลงทุนในการสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจ เหนือเอียง ไปทางอุตสาหกรรมหนักมากเกินไป ขณะที่สัดส่วนของทุนที่จะกระจายไปสู่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเบา น้อยกว่าเท่าที่ควรจะเป็น ผลคือสภาวะของเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเบาช่วงกึ่งนั้น มีผลต่อการชะงักของอุตสาหกรรมหนักในที่สุด กล่าวคือในขณะที่การกระจายทุนในแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 (1953-1957) เป็นอุตสาหกรรมหนัก 46.5% อุตสาหกรรมเบา 8.9% เกษตรกรรม 7.8% ซึ่งผู้นำจีนเห็นว่า "มีความสมดุลย์ดีโดยพื้นฐาน" ส่วนช่วงระหว่างปี 1966-1978 เฉลี่ยแล้วการกระจายทุนเป็นอุตสาหกรรมหนัก 56% อุตสาหกรรมเบา 5% เกษตรกรรม 10% ทำให้ผลผลิตของอุตสาหกรรมหนักเพิ่มขึ้น 91.6 เท่า ขณะที่อุตสาหกรรมเบาเพิ่มขึ้น 20.6 เท่า เกษตรกรรมเพิ่มเพียง 3.4 เท่า เกิดภาวะเสียสมดุลย์ ทำให้อาหารและเครื่องใช้ประจำวัน (อุตสาหกรรมเบา) ขาดแคลน

(3) ภายใต้อาการลงทุนเพื่อสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจ การกระจายทุนให้กับส่วนที่เป็นผลิตภาพ (Productive) มากไป ขณะที่กระจายให้ส่วนที่ไม่ใช่ผลิตภาพ (Non-Productive) น้อยไป ทำให้เกิดปัญหาการสร้างเมือง ที่อยู่อาศัย การจราจรภายในเมือง กิจการสาธารณสุข การศึกษา การอนามัยและวิทยาศาสตร์ขาดแคลนอย่างยิ่ง กล่าวคือในขณะที่แผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 กระจายทุนให้ส่วนที่ไม่ใช่ผลิตภาพ 28.3% ส่วนช่วงระ

หว่างปี 1966-1978 เฉลี่ยแล้วกระจายเพียงไม่เกิน 15% เท่านั้น

(4) ในทางเกษตรกรรม เน้นหนักแต่การผลิตอาหาร แต่ละเลยการบำรุงไม้ การประมงและการเลี้ยงสัตว์

(5) แต่ถึงกระนั้น การผลิตอาหารก็ไม่สามารถได้ทันจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้ตกอยู่ในสภาพอาหารขาดแคลน ระเบียบอาหารเฉลี่ยทั่วประเทศของประชาชนในปี 1977 ต่อบุคคลยังอยู่ในระดับปี 1955

(6) ในภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากการพัฒนาในค่านไฟฟ้า ถ่านหิน น้ำมัน วัสดุก่อสร้างและการขนส่งล่าช้ากว่าส่วนอื่น จึงทำให้เกิดปัญหาโรงงาน ไม่สามารถทำงาน ได้เพราะ ไฟฟ้าไม่พอ หรือสินค้าค้างในโกดัง เพราะอุปกรณ์การขนส่งไม่พอที่จะจัดส่งไปถึงที่ที่ที่ต้องการได้ ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นในทุก ๆ แห่ง

(7) ในค่านการแบ่งปันรายได้ประชาชาติ ปรากฏว่าเน้นหนักมากที่ "การสะสม" (การลงทุน) ละเลยหรือดูเบาการบริโภค ทำให้การครองชีพของประชาชนถูกกดให้อยู่ระดับต่ำ พวกผู้นำจีนบางส่วนเริ่มเห็นว่าในแผนเศรษฐกิจ 5 ปี ครั้งที่ 1 อัตราสะสม 24.2% อัตราบริโภค 75.8% นั้น "สมดุลย์ดีแล้วในการจะกระตุ้นการผลิต และรับประกันการยกระดับการครองชีพของประชาชน" ในขณะที่ช่วงระหว่างปี 1970-1978 อัตราการสะสมเฉลี่ย 33% โดยเฉพาะในปี 1978 สูงถึง 36% ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

(8) มีสินค้าจำนวนไม่น้อยที่อุตสาหกรรมผลิตออกมา กลับปรากฏว่ามีคุณภาพต่ำ ไม่สอดคล้องกับความต้องการ ทำให้เหลือค้างโกดัง

9. ระบบการบริหารวิสาหกิจและระบบการบริหารเศรษฐกิจมีข้อบกพร่อง สิ่งเหล่านี้ขัดขวางความพยายามในการทำงานของกรรมกร พนักงานวิสาหกิจท้องถิ่นและส่วนกลาง ทำให้ประสิทธิผลของการใช้ทุน เครื่องอุปกรณ์และแรงงานลดลง

10. พัฒนาการของกิจการบริการ การค้าภายในประเทศ การหมุนเวียนล่าช้า ทำให้สินค้าหมุนเวียนไม่สะดวก

11. การขยายตัวของอุตสาหกรรมไม่ทันพอที่จะดูดซับเอา แรงงาน ที่เกิดจากการขยายตัวของประชากร ทำให้จำนวนคนว่างงานเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ในกลางปี 1979 มีคนว่างงานในเมืองถึง 20 ล้านคน

บนพื้นฐานของการสรุปทวิเวียนปัญหาการสร้างสรรค์เศรษฐกิจตามนโยบายสี่ทันสมัยในระหว่างปี 1977-1978 ถึงได้กล่าวไปแล้วข้างต้นนี้ ทำให้ในเดือนมิถุนายน 1978 ที่ประชุมใหญ่สมัชชาสมัยที่ 5 ครั้งที่ 2 ได้ออกมติที่จะทำในปี 1979 ไปจนถึงปี 1981 เป็นช่วง “ปรับตัว ปฏิรูป จัดให้เป็นระเบียบ ยกระดับ” แต่ก็ปรากฏว่านโยบาย “ปรับตัว” ที่เสนอออกมาไม่ได้รับการปฏิบัติและเกิดผลเท่าที่ควร จึงทำให้ในเดือนธันวาคม ปี 1980 ที่ประชุมของคณะกรรมการกลางพรรคฝ่ายจัดการได้เสนอ “แผนปรับตัวทางเศรษฐกิจใหม่สามปี (1981-1983)” ซึ่งมีลักษณะที่ปรับตัวใหม่โดยเริ่มแก้ไขจากพื้นฐาน ไม่ใช่การต่อเนื่องของนโยบายปรับตัวในปี 1979 “นโยบายปรับตัวทางเศรษฐกิจใหม่สามปี” นี้ มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมไปในทางที่ชัดเจน ก้าวหน้าขึ้น สนองความต้องการของประชาชนมากขึ้น

เนื้อหาใหม่ของการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ (หรือการแก้ไขนโยบายสี่ทันสมัยในโครงสร้างพื้นฐาน) มีสาระสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. เนื่องจากประเทศจีนมีประชากรมาก ขณะที่พื้นที่เพาะปลูกน้อย เพราะฉะนั้นการวางจุดหนักไว้ที่การสะกักกันอัตราการขยายตัวของประชากรจึงเป็นภารกิจทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการบรรลุสี่ทันสมัย ปัจจุบันการขยายตัวของประชากรเท่ากับ 1.2% จะต้องทำให้เหลือ 0.5% ในปี 1985 และ 0% ในปี 2000 ให้ได้ เพื่อลดแรงกดดันของการขยายตัวของประชากรที่มีต่อการทำให้ทันสมัย

2. การที่จีนมีประชากรมาก หมายความว่ามีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรพิเศษอันนี้ให้เป็นประโยชน์ กล่าวคือจะต้องไม่เพียงเน้นการใช้เครื่องจักรในเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ควรจะต้องขยายรูปแบบวิธีการผลิตให้กว้างออกไป โดยใช้ทั้งแบบหัตถกรรม กึ่งเครื่องจักร กึ่งอัตโนมัติ ประสานเข้ากันกับเครื่องจักรอัตโนมัติ

3. เนื่องจากว่า 89% ของประชาชนจีนเป็นชาวนา ฉะนั้นก่อนอื่นจะต้องพัฒนาเกษตรกรรม เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชาวนาให้ดีขึ้นเสียก่อน ซึ่งการทำเช่นนี้จะทำให้ชนบทสามารถป้อนผลิตภัณฑ์การเกษตรให้แก่ “เมือง” ที่มีประชากรกว่า 100 ล้านคนได้ ผลก็คืออุตสาหกรรมเบาจะขยายตัวพัฒนาตามขึ้นมา เมื่อนั้นแหละชนบทและเมืองจึงมีกำลังซื้อ มีทุน เป็นตลาดให้กับอุตสาหกรรมหนักได้ กล่าวคือเสนอให้ย้ายจุดหนักจากการสะสม(ลงทุน) มายกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนโดยเฉพาะ “ชาวนา” เสียก่อนนั่นเอง

4. ความสัมพันธ์ทางการผลิตของสังคมจีนในขั้นตอนนี้ปัจจุบันจะต้องทำให้สอดคล้องกับระดับ

ผลการผลิต (ที่ค่า) ที่เป็นจริงในปัจจุบัน ไม่ควรมุ่งที่จะสร้างความสัมพันธ์ทางการผลิตในระดับสูงๆ โดยละเอียดเงื่อนไขทางทฤษฎีที่เป็นอยู่นี้ กล่าวคือ ในปัจจุบันควรยอมให้มีตลาดเสรี การเพาะปลูกที่คืนส่วนบุคคล (แบบจำกัด) วิสาหกิจเอกชน ควบคู่ไปกับวิสาหกิจของรัฐ เหล่านี้เป็นต้น

5. เนื่องจากระดับการครองชีพของประชาชนจีนโดยทั้งหมดก็ยังอยู่ในระดับที่เรียกว่ายากจน ฉะนั้นจะต้องคำนึงถึงปัญหาการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอันดับแรก ถึงแม้ว่าจะต้องเพิ่มการสะสมทุนเพื่อใช้สำหรับการทำให้ทันสมัย แต่การเพิ่มอัตราการสะสมทุนอย่างรวดเร็วและหนักหน่วงจะทำให้การครองชีพของประชาชนถูกบีบคั้นให้แออัด เพราะฉะนั้นการสะสมทุนกับการบริโภคจะต้องรักษาให้มีความสมดุลที่เหมาะสม (อัตราการสะสมไม่ควรเกิน 25% และเป้าหมายอัตราการสะสมทุนในปี 1980 คือ 30%)

6. พรรคจะต้องมีความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับเศรษฐกิจจีนในปัจจุบันว่ายังล้าสมัยและพื้นฐานยังไม่ดี เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรตั้งเป้าหมายเศรษฐกิจสูงๆ หรือเร่งพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสูงๆ อย่างใจร้อนโดยไม่ดูเงื่อนไขทางทฤษฎี แต่ควรจะพัฒนาเศรษฐกิจด้วยอัตราความเร็วในระดับกลางไปจนกว่าพื้นฐานทางเศรษฐกิจของจีนจะไต่ที่อยู่ตัวเสียก่อน

7. เนื่องจากอุปสรรคการผลิตในปัจจุบันส่วนใหญ่ค่อนข้างเก่า คุณภาพของสินค้าที่ผลิตออกมาจึงต่ำ ประสิทธิภาพของการใช้พลังงานก็ไม่ดี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนอุปสรรคเสียใหม่แต่ในขั้นแรกคงทำอย่างนั้นในทันทีไม่ได้ เพราะ

ฉะนั้นในปัจจุบันจึงต้องเริ่มจากการปรับปรุงอุปกรณ์การผลิตปัจจุบันให้ดีขึ้นเสียก่อน

๑. ประเทศจีนมีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ แต่ว่าขาดทุนและเทคนิคที่จะพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่เหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ และระบบบริหารก็มีจุดอ่อน ฉะนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องเอาเทคโนโลยี ทุนต่างประเทศและระบบบริหารของต่างประเทศที่ทันสมัยอยู่ในระดับสากลมาใช้กับประเทศจีน โดยเลือกเอาแต่ละส่วนๆ มา แต่การจะนำทุนต่างชาติเข้ามาก่อนอื่นจะต้องคำนึงถึงความสามารถในการใช้หนี้ของรัฐบาลก่อน และเริ่มต้นกำหนดโครงการนำเข้าจากจุดนี้

๑. เนื่องจากการพัฒนาของเศรษฐกิจสินค้าในจีนปัจจุบันล่าช้าลงมาก จึงควรที่จะพัฒนาเศรษฐกิจสินค้า (ทุนนิยม) โดยผ่านกลไกของตลาด ภายใต้การนำหรือฐานะครอบงำของเศรษฐกิจวางแผน

10. เนื่องจากประเทศจีนเป็นประเทศใหญ่ ฉะนั้นระดับการผลิตในแต่ละท้องถิ่นจึงมีหลายระดับ และมีการพัฒนาอย่างไม่สม่ำเสมอ การที่ส่วนกลางจะบริหารการนำอย่างรวมศูนย์โดยตรงจึงเป็นไปได้ยากและมีผลเสียมากกว่าผลดี จึงควรใช้วิธีการกระจายอำนาจให้ฝ่ายท้องถิ่นมีบทบาทของตนเองมากขึ้น ภายใต้การนำอย่างทั่วไปของส่วนกลาง ขณะเดียวกันก็ต้องให้อำนาจความเป็นตัวของตัวเองแก่วิสาหกิจมากยิ่งขึ้น

11. เนื่องจากประเทศจีนอยู่ในยุคศักดินามานาน ทำให้แนวโน้มที่ล่าช้าอย่างพวกลัทธิขุนนาง ลัทธิเลี้ยงตนเอง ลัทธิเก็บตัว ซากการวางแผน ซากการจ้องคักการ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวขัดขวาง หรือไม่เข้ากับการผลิตแบบขนาดใหญ่

มีการจัดตั้งที่ทันสมัย ฉะนั้นจะต้องทำการขจัด
 ทราบเห็นความคิดที่ล้าหลังแบบศักดินา ทำการ
 ปลดปล่อยทางความคิด ขณะเดียวกันก็ทำ *ระบบ
 การเมืองของจีน* ให้เป็นแบบทันสมัยด้วย

ที่กล่าวมา 11 ข้อทั้งหมดคือเนื้อหาสำคัญ
 อย่างย่อ ๆ ของ “นโยบายปรับตัวทางเศรษฐกิจ
 ใหม่สามปี” ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า *แนวใหม่โดยพื้นฐาน
 ถูกต้อง* (แม้ยังแฝงปัญหาอยู่) และจะส่ง *ปัจจัย*
ในทางบวกต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของจีนมาก
กว่านโยบายเศรษฐกิจสี่ทันสมัย (แผนนโยบาย
 เศรษฐกิจ 10 ปี) ที่เสนอมาในตอนแรก ปัญหา
 ต่อไปก็คือว่าแนวทางใหม่ที่ “ปฏิรูป” นโยบายสี่
 ทันสมัยนี้จะได้รับการปฏิบัติให้บรรลุเป็นจริงได้
 หรือไม่? คงต้องกินเวลาอีกระยะหนึ่งกว่าที่จะประ
 เนิผลของ “นโยบายปรับตัวทางเศรษฐกิจใหม่
 สามปี” นี้ และตอนนี้แหละที่เราควรจะ *มาพิจารณา
 หนทางเลือกในความเป็นไปได้ในทางความเป็นจริง*
ว่า หลังจากนั้นแล้วจีนจะไปสู่ทิศทางไหน

2.5 ประเทศจีนจะไปสู่ทางทิศไหน

แผน “นโยบายปรับตัวทางเศรษฐกิจใหม่
 สามปี” (1981-1983) จะสามารถแก้ไขความ
 ชักแย้งในทางโครงสร้างอันเนื่องจากนโยบายสี่ทันสมัย
 ได้หรือไม่ ถ้าแก้ได้แล้วประเทศจีนจะก้าว
 อย่างไรต่อไป ถ้าแก้ไม่ได้แล้วจะเป็นอย่างไร
 ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจีนหมายความว่า
 อะไร... ฯลฯ หรือกล่าวรวม ๆ ใต้เป็นคำถามเดียว
 ว่า *แล้วหลังจากนี้ไปจีนจะก้าวไปสู่อะไร*

คำถามสั้นๆ แค่นี้ก็ตอบไม่ใช่ง่ายอันหนึ่งก็ไม่สามารถ
 ถึงข้อสรุปออกมาอย่างง่าย ๆ และไม่รับผิดชอบ
 ได้ ณ ที่นี้ ผู้เขียนจะขอออกประเด็นและข้อเสนอ

ต่างๆ ที่อาจจะช่วยให้ตัดสินใจได้บ้างไม่มากนัก
 ว่าจะ *แนวมองในอนาคตเกี่ยวกับจีนจะเป็นเช่นไร*
บ้าง

นโยบายสี่ทันสมัย (เกษตรกรรมทันสมัย อุต
 สาหกรรมทันสมัย วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทันสมัย
 และการทหารทันสมัย) ที่ผู้นำจีนปัจจุบันเสนอมา
 นั้น ไม่ได้วาง *จุดหนัก* ไว้ที่การยกระดับชีวิตความ
 เป็นอยู่ของประชาชน ถ้าผู้นำจีนเสนอนโยบายเพื่อ
 ปฏิรูปความเป็นอยู่ของประชาชน ก็เพราะความ
 จำเป็นบังคับให้ต้องทำอย่างนั้นมากกว่า การที่ผู้
 เขียนมีความเห็นเช่นนี้ก็เพราะสรุปเอาจากยุทธ
 ศาสตร์การสร้างประเทศของผู้นำจีนปัจจุบันที่ยัง
 ติดอยู่กับทฤษฎีการสร้างสังคมนิยมในประเทศเดียว
 ว่าต้องรีบเร่งพัฒนาการทหารระบบป้องกันประเทศ
 โดยเร็ว พร้อมทั้งพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก ทั้ง ๆ
 ที่สภาพเศรษฐกิจจีนยังไม่หลุดพ้นไปจากความ
 บอบช้ำของการปฏิวัติวัฒนธรรม ความเร่งรีบของ
 การสร้างสรรค์ประเทศของผู้นำจีนปัจจุบันทำให้
 หนักถึงสภาพของโซเวียตในทศวรรษที่ 30 ที่
 สตาลินรีบเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมหนัก (แม้จะต้อง
 กดขี่ชาวนาอย่างหนักหน่วง) แต่นั่นเป็นสภาพ
 ในเงื่อนไขที่ *โซเวียตถูกบีบคั้นทั้งทางเศรษฐกิจ
 และการเมือง การทหารโดยทุนนิยมโลก* เป็นสภาพ
 ที่โซเวียตถูกโดดเดี่ยว เป็น “ประเทศสังคมนิยม”
 ประเทศเดียวในขณะนั้น แต่จีนปัจจุบันเป็นเช่น
 นั้นหรือ ตั้งแต่สมัยนโยบายก้าวกระโดดเป็นต้นมา
 ภายใต้การใช้แนวทางเหมาเจ๋อตง *จีนนำตัวเองให้*
ไปอยู่ในสภาพที่โดดเดี่ยวกับประเทศ ทะเลาะขัด
แย้งกับประเทศสังคมนิยมด้วยกัน ทั้งๆ ที่ยังถูกเม
ริกาบีคัลล้อมอยู่ในช่วงนั้น จึงกล่าวได้ว่าในสมัยสตาลิน

ดิน บั๊จจ็ยทางภววิสัย บังคับให้โซเวียตต้องเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมหนักเพื่อสร้างกำลังทหารสำหรับป้องกันอำนาจรัฐสังคมนิยม (และสถาปนาระท้าวด้วยวิธีการที่บำเตื้อนไว้มนุษย์ธรรมและแบบคับแคบชาตินิยมจัก) ส่วนในสมัยเหมาเจ๋อตง บั๊จจ็ยทางอ็ควิสัย มีส่วนให้จีนเลือกหนทางที่โคกเกี่ยวตนเอง เพิ่มเงื้อนโซทางภววิสัยให้ลำบากมากยิ่งขึ้นและความพยายามในการแก้ไขปัญหาคความยากลำบากนักระท้าวแบบ “ซ่ายสุคซัว” เมื่อผู้นำฝ่ายค้านเหมาซันเมารับช่วงในการแก้ปัญห (เก่า) นัค่อภายไค่นโยบาย “สี่ทันเสมย์” ในขณะนั้น (1977) จึงมีทางเลือกอยู่สามทาง ทางแรกคือกลับไปคืนคี่สามัคคี่กับประเทศสังคมนิยม แล้วร่วมมือกันช่วยกันสร้างสรรค์เศรษฐกิจจีนให้ดีขึ้น วาง จุดหนักที่การยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยไม่จำเป็นต้องเร่งรีบทำให้ทันเสมย์ เพื่อฟื้นฟูความเชื่อมั่นและศรัทธาค่อระบบสังคมนิยมที่ได้สูญเสียชีวิตไปในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรม ถ้าทำเช่นนั้นก็ท้าวให้ทันเสมย์กับนโยบายต่างประเทศของจีนก็ไม่ขัดแย้งกัน และไม่ขัดแย้งกับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและสังคมนิยมของประชาชนต่าง ๆ ทั่วโลก ส่วนอีกทางหนึ่งก็คือ ขยายความขัดแย้งในหมู่ประเทศสังคมนิยมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อหาโอกาสรับความร่วมมือและช่วยเหลือจากทุนนิยมโลกในการสร้างสี่ทันเสมย์ ซึ่งเมื่อทำเช่นนั้นก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการทำให้ทันเสมย์กับนโยบายต่างประเทศและมีทิศทางที่เป็นปฏิปักษ์กับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและสังคมนิยมของประชาชนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก บั๊จจ็ยเห็นได้ชัดว่า ผู้นำจีนเดือกหนทางหลัง สิ่งนี้ยังมีความหมายอื่นอีกว่า ผู้นำ

จีนบั๊จจ็ยยังไม่สามารถหลุดพ้นจากซึคจำกัคของแนวทางลัทธิเหมา แค่งยังดำเนินนโยบายต่างประเทศค่อเนื่องจากของแนวทางเหมาเจ๋อตง (ทฤษฎีสามโลกที่ถือโซเวียตเป็นคัทรูหลัก) ผลคี่คือการวิจารณ์คөөความคึคเหมาเจ๋อตงไม่ถึงที่สุด มิหนำซ้ำกลับ ใช้ความคึคเหมาเจ๋อตงบางส่วนมาสร้างคөөชอบธรรมให้กับนโยบายของตนเอง แต่ในช่วงแรก ๆ ผู้นำจีนบั๊จจ็ยต้องปล่อยให้มีการวิจารณ์เหมาในหมู่มวลชนเพื่อลดบารมีของ “บั๊จเจกซัน” ให้ทันมาเน้น “หมู่คึคฉะ” แทน ค้านหนึ่งเพื่อกึคกันท้าวโกะฝงไม่ให้ซันมามีบารมีในพรรคแทนเหมาอีกค้านหนึ่งเพราะการวิจารณ์พวกกลุ่มสี่คน (ที่ผู้เขียนว่าเป็นพวกที่ซึคซึคค้อความคึคเหมาที่สุด) ย่อมกระทบคөөเหมาจนได้ไม่มากกัน้อย และเหนือสิ่งไคอื่นพวกผู้นำจีนบั๊จจ็ยคือพวกที่ถูกเหมาและพวกปราบปรามกคี่ในสมัยการปฏิวัติวัฒนธรรมนั้นเอง ครันผู้นำจีนบั๊จจ็ยจะทำการ “วิพากษ์เหมาเจ๋อตง” แบบที่โซเวียตมีการ “วิพากษ์สตาลิน” ในปี 1956 ก็ทำไม่ได้ เพราะเหมาไม่มีภาพพจน์เป็นเดมิของจีน ไม่ใช่สตาลินของจีน การปฏิเสธเหมาทั้งหมดก็เท่ากับปฏิเสธการปฏิวัติครั้งที่สามของจีนและพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั้นเอง การที่ผู้นำจีนบั๊จจ็ยไม่ปฏิเสธเหมาทั้งหมด มิใช่เพราะพวกเขาไม่ยอมทำ แค่งเพราะพวกเขาทำไม่ได้ เนื่องจากเท่ากับพวกเขาได้ปฏิเสธพื้นฐานการดำรงอยู่ของพวกเขาเอง และพวกเขาก็ไม่มีความมั่นคงทางการเมืองเพียงพอที่จะปฏิเสธเหมาทั้งหมด และการที่ผู้นำจีน ไม่สามารถหลุดพ้นจากซึคจำกัคของแนวทางลัทธิเหมาตนเอง ที่เป็นค้วกำหนดให้พวกเขามีทางเลือกในทางเป็นจริงและชอบเซคที่จะค้า

เนินการไม่มากนัก ที่เห็นได้ชัดก็คือเมื่อ มวลชน ทำการ “วิจารณ์เหมา” (หนังสือพิมพ์ กำแพง) จนเข้ามาถึงขอบเขตที่วิจารณ์ถึงลักษณะเผด็จการแบบข้าราชการของพรรคแล้ว ผู้นำจีนจึงต้องสั่งปราบปราม เพราะว่า การวิจารณ์นั้นกระทบถึงความมั่นคงของพวกเขาด้วย

กล่าวโดยนัยนี้ นโยบายสีทันสมัยก็คือการพยายามแก้ไข้ปัญหาที่สะสมมาในอดีตอันเนื่องมาจากผลเสียของแนวทางเหมาเจ๋อตง โดยการกระทำของพวกข้าราชการอีกฝ่ายหนึ่งภายใต้ แนวทางกรอบทฤษฎีเติม การที่ผู้นำจีนในปัจจุบันได้รับชัยชนะต่อฝ่าย “กลุ่มสี่คน” และมีเสถียรภาพทางการเมืองที่ค่อนข้างมั่นคงในปัจจุบันก็เพราะนโยบายสีทันสมัยที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนจีน สอดคล้องกับความต้องการทางทฤษฎีของประวัติศาสตร์ แต่สิ่งนี้มีได้หมายความว่าผู้นำจีนปัจจุบันเป็น “ตัวแทน” ที่ดีที่สุด สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่สุดก็หาไม่ โดยนัยนี้เสถียรภาพของผู้นำจีน ปัจจุบันจึง มีลักษณะชั่วคราว พร้อม ๆ กับความสำเร็จในทางเศรษฐกิจที่จะมีขึ้นไม่มากนักน้อย ความขัดแย้งภายในสังคมจีน โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างมวลชนกับข้าราชการ หรือความขัดแย้งระหว่างความต้องการของมวลชนกับการรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มข้าราชการก็จะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะนำมาซึ่งความตึงเครียดทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในยามนั้น (ซึ่งคงไม่ใช่เวลาอันใกล้) การต่อสู้ทางการเมืองจะเป็นเรื่องใหญ่ จะหยุดอยู่แค่ต่อสู้เปลี่ยนตัวผู้นำภายในพรรคอย่างในกรณีของคุรุสซอฟ-เบรส

เนฟ หรือจะเป็นการเผชิญหน้าระหว่างองค์การมวลชนกับพรรคอย่างในกรณีของโปแลนด์ นี้ไม่อาจจะคาดได้ ขึ้นอยู่กับดุลยภาพกำลังในความเป็นจริงในชั้นก่อนนั้น แต่เป็นที่แน่ๆก็คือ คู่ของการต่อสู้ไม่ใช่มีเพียงคู่เดียวแน่ ๆ ความขัดแย้งในแนวทางในหมู่ มวลชน ความขัดแย้งในหมู่ผู้นำพรรคในเรื่องวิธีการและนโยบาย ความขัดแย้งระหว่างพรรคกับมวลชน ความขัดแย้งในหมู่ทหาร ความขัดแย้งระหว่างทหารกับพรรค.... ฯลฯ ซึ่งผลรวมของปัจจัยเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทางที่เป็นจริงในอนาคตของสังคมจีนข้างหน้า แต่สิ่งที่กระจ่าง ณ ที่นี้ก็คือ นโยบายสีทันสมัย ไม่ได้แก้ไข้ปัญหาความขัดแย้งในโครงการสร้างสังคมเศรษฐกิจของจีนอย่างถึงราก เพียงแค่นำไปสู่ความขัดแย้งใหม่ที่รุนแรงยิ่งขึ้นกว่าเดิมเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นผู้เขียนก็ยังมองในแง่ดีว่า ต่อให้แม้ผู้นำจีนจะผิดพลาดอีกครั้งหนึ่งก็ตาม ภาวเวลาที่ผ่านไปคงจะสะสมการรับรู้ในหมู่มวลชนและผู้นำจีน (บางส่วน) ให้หันไปในทิศทางที่เป็น “สังคมนิยมที่แท้จริง” ยิ่งขึ้น สิ่งนี้เป็นไปได้และจะต้องเป็น เพราะ “สังคมนิยม” มีพลังฟื้นฟูตัวเองที่จะทำในสิ่งนี้ได้ แค่นี้ขอให้ตระหนักไว้คงที่ประวัติศาสตร์ในอดีต ได้ชี้ให้เราเห็นแล้วว่า ผู้ปกครองจะไม่ “ปฏิรูป” หรือ “ปฏิวัติ” ตนเองโดยเริ่มต้นจากเจตนารมณ์ของตนเอง โดยธรรมชาติและโดยอัตโนมัติอย่างแน่นอน มีแต่การต่อสู้และการสลายเจตนารมณ์ของมวลชนในอันที่จะมุ่งสร้าง “สังคมนิยมที่แท้จริง” สังคมนิยมที่มีประชาธิปไตยของกรมาชีพ สังคมนิยมที่มวลชนได้แสดงบทบาทของผู้สร้างประวัติศาสตร์ที่แท้จริง เท่านั้น สิ่งที่ดีกว่าถึงจะได้มาพร้อม ๆ กับกระบวนการทำให้ทันสมัยพัฒนาไปในสังคมจีน นั้น

ก็หมายความว่าชนชั้นกรรมาชีพ (Agent ของสังคมนิยม) ใน “ประเทศสังคมนิยมจีน” ก็จะเติบโตขึ้นไปด้วย และพร้อม ๆ กับการเปิดประเทศติดต่อกับทุนนิยมโลก นั่นก็หมายความว่า “ลัทธิมาร์กซ์” (ในเนื้อหาของทฤษฎี ไม่ใช่ลัทธิเหมาที่แสดงตัวภายใต้ชื่อลัทธิมาร์กซ์—เงินและความคิดเหมาเจ๋อตง) ก็มีทางที่จะส่งผลกระทบต่อชนชั้นอื่น ๆ หนึ่ง หลังจากที่ได้เคยแสดงบทบาทในการปฏิวัติครั้งที่สองของจีน แต่ในระดับที่มีคุณภาพสูงขึ้น สองสิ่งนี้แหละที่เป็นปัจจัยภายในที่จะผลักดัน

ให้สังคมนิยมหันไปสู่ “สังคมนิยม” ที่แท้จริงได้เร็วขึ้น แต่การจะหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในประเทศจีนอย่างรวดเร็วนั้นเห็นจะเป็นไปได้อยาก ถ้าสิ่งนั้นจะเกิดขึ้นก็เห็นจะมีเพียงสาเหตุเดียว เท่านั้น นั่นคือ กระแสสูงของการต่อสู้ทางชนชั้นในระดับสากลที่จะส่งผลกระทบต่อสังคมนิยม ถ้าไม่มีสิ่งนี้ ผู้นำจีนก็ถึงกำหนดแนวทางปัจจุบันนี้ต่อไป (อาจจะมีการแก้ไขบ้างแต่ภายในกรอบเดิม) นอกจากนี้แล้วเรายังมี “ความหวังลม ๆ แล้ง ๆ” เกี่ยวกับจีนได้อีกหรือ ●

วารสารวิชาการของสมาคมภาษาและหนังสือ

ภาษาและหนังสือ

ฉบับเดือนมีนาคม อ่าม

- ❁ วรรณกรรมช่วงก่อน 14 ตุลาคม
 - วิทยากร เขียงกุล
- ❁ ความคิดเรื่อง “ความเป็นอื่น” ในการศึกษาวรรณคดี
 - เจตนา นาควิริยะ
- ❁ นักประพันธ์สี่แห่ง
 - วิลาศ มณีวัต
- ❁ สมาคมนักเขียนอาเซียน : ความหวังที่ยังไม่เป็นจริง
 - นรมิตี เศรษฐบุศร
- ❁ กลับมาอ่าน “คำพิพากษา” อีกครั้ง
 - พรพิไล เลิศวิชา

พร้อมบทกวี ข่าวหนังสือ

๑๓๑

อักษรศาสตร์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ฉบับมีนาคม อ่าม

- ❁ พระยาขลุ่ยทศโยธินทร์ : ผลประโยชน์หรือความจงรักภักดี
 - มลิวัลย์ แดงแก้วท่า
- ❁ ทรู ฐาธิ และความเปลี่ยนแปลง
 - เปลื้อง ณ นคร
- ❁ กวีเปอร์เชกกับความคิดเรื่องพระเจ้า
 - กุสุม่า วัชรสมบัติ
- ❁ โธเซ่ วิชาด : บัญชาชนนักราศินิยมฟิลิปปินส์
 - สุพรรณิ กาญจนันชริติ
- ❁ ช่างเขียนแห่งวัดพระเชตุพน
 - ชุตติมุต บรรณเวช
- ❁ ศิลปไทยในรอบสองร้อยปี
 - วิบูลย์ ตีสุวรรณ

และบทกวีวรรณกรรม ทักษะ

๑๓๑